



AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



Hüseyin Çağlar İNCE

TEZ KONUSU
KONAKLAMA TESİSİ ÇALIŞANLARININ DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞERLERE
YÖNELİK FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ

Turizm Yönetimi Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025



AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



Hüseyin Çağlar İNCE

TEZ KONUSU
KONAKLAMA TESİSİ ÇALIŞANLARININ DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞERLERE
YÖNELİK FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ

Danışman

Prof. Dr. Hacer Sert

Turizm Yönetimi Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Hüseyin Çağlar İnce'in bu çalışması, jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm Yönetimi Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Atila Yüksel

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Hacer Sert

Üye : Doç. Dr. Özgür Yayla

Tez Başlığı: Konaklama Tesisi Çalışanlarının Doğal ve Kültürel Değerlere Yönelik Farkındalıklarının İncelenmesi

Tez Savunma Tarihi : 07/07/2025

Mezuniyet Tarihi : 04/09/2025

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Konaklama Tesisi Çalışanlarının Doğal ve Kültürel Değerlere Yönelik Farkındalıklarının İncelenmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Hüseyin Çağlar İNCE





AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Hüseyin Çağlar İNCE
Öğrenci Numarası	202252078003
Anabilim Dalı	Turizm Yönetimi Anabilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans Turizm Yönetimi
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Hacer Sert
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Konaklama Tesisi Çalışanlarının Doğal ve Kültürel Değerlere Yönelik Farkındalıklarının İncelenmesi
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2736849466
Rapor Tarihi	
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %09 Alıntılar dahil: % 10
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 137 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı Prof. Dr. Hacer Sert İmza	

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
GÖRSELLER LİSTESİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	vii
TEŞEKKÜR.....	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞER ALGISINDA TURİZMDE YAŞANAN PROBLEMLER VE ARAŞTIRMA KONULARI

1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırma Soruları / Hipotezler	4
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Varsayımlar	6
1.7. Tanımlar	7

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR DESTİNASYON VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

2.1. Turizm Destinasyonu	8
--------------------------------	---

2.2. Turizm ve Destinasyon Yönetimi	9
2.3. Destinasyon Yönetiminde Sürdürülebilirlik	11
2.4. Destinasyon Sürdürülebilirliği Uygulamaları	13
2.5. Sürdürülebilir Turizm Kavramı	15
2.6. Sürdürülebilir Turizmin Gelişimi.....	18
2.7. Sürdürülebilir Turizmin Boyutları	19
2.8. Sürdürülebilir Turizme Faydaları ve Eleştirisel Yaklaşımlar	23
2.8.1. Sürdürülebilir Turizmin Faydaları	23
2.8.2. Sürdürülebilir Turizm ve Politik Ekonomik Gerilimler.....	25
2.8.3. Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Direniş	26
2.8.4. Sürdürülebilir Turizm ve Neo-Kolonyal Etkiler.....	27
2.9. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri	28
2.10. Sürdürülebilir Turizmin Hedefleri	29
2.11. Dünyada Sürdürülebilir Turizm	32
2.12. Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları.....	33
2.13. Sürdürülebilir Turizmde Politika ve Planlama.....	35
2.14. Sürdürülebilir Turizm Algısı.....	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM AÇISINDAN DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞERLER

3.1. Kültür ve Miras Kavramları	39
3.2. Doğal ve Kültürel Miras Kavramları	41
3.3. Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması.....	43
3.4. Turizmde Doğal Değerlerin Yeri ve Önemi.....	44
3.5. Turizmde Kültürel Değerlerin Yeri ve Önemi	46
3.6. Turizm Çekicilikleri	48

3.6.1. Doğal Çekicilikler	48
3.6.2. Sosyokültürel Çekicilikler.....	50
3.6.3. Doğal ve Kültürel Çekiciliklerin Pazarlanması.....	51
3.7. Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlere Yönelik Farkındalık	55
3.8. Konuya İlişkin Gerçekleştirilen Araştırmalar	59

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli	63
4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	63
4.3. Veri Toplama Araçları	65
4.4. Verilerin Analizi.....	65

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

5.1. Cinsiyet, Yaş, Eğitim Düzeyi, Otelin Bulunduğu Bölge ve Çalışılan Bölüm Değişkenlerine Göre Katılımcıların Ziyaret Ettikleri Kültürel Yerlerin Sayısının Karşılaştırılması	66
5.2. Demografik Değişkenlere Göre Anket Sorularının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular.....	81

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
-------------------------------	-----------

KAYNAKÇA	99
-----------------------	-----------

EKLER.....	116
-------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ.....	126
----------------------	------------

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5.1. Cinsiyete Göre Ziyaret Sayılarının Dağılımı	68
Şekil 5.2. Yaşa Göre Ziyaret Sayılarının Dağılımı	71
Şekil 5.3. Eğitim Düzeyine Göre Ziyaret Sayılarının Dağılımı	74
Şekil 5.4. Otelin Bulunduğu Bölge Göre Ziyaret Sayılarının Dağılımı	77
Şekil 5.5. Otelde Çalışılan Bölüme Göre Ziyaret Sayılarının Dağılımı.....	81



TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular	64
Tablo 5.1. Cinsiyete Göre Ziyaret Sayılarının Normallik Analizi	66
Tablo 5.2. Cinsiyete Göre Ziyaret Sayılarının Karşılaştırılması.....	67
Tablo 5.3. Yaşa Göre Ziyaret Sayılarının Normallik Analizi	69
Tablo 5.4. Yaşa Göre Ziyaret Sayılarının Karşılaştırılması	70
Tablo 5.5. Eğitim Düzeyine Göre Ziyaret Sayılarının Normallik Analizi	72
Tablo 5.6. Eğitim düzeyine Göre Ziyaret Sayılarının Karşılaştırılması.....	73
Tablo 5.7. Otelin Bulunduğu Bölgeye Göre Ziyaret Sayılarının Normallik Analizi .	75
Tablo 5.8. Otelin Bulunduğu Bölgeye Göre Ziyaret Sayılarının Karşılaştırılması....	76
Tablo 5.9. Otelde Çalışılan Bölüme Göre Ziyaret Sayılarının Normallik Analizi.....	77
Tablo 5.10. Otelde Çalışılan Bölüme Göre Ziyaret Sayılarının Karşılaştırılması	80
Tablo 5.11. Eğitim Düzeyi ile Otelde Çalışılan Bölüm Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	82
Tablo 5.12. Cinsiyet ile Otelde Çalışılan Bölüm Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi .	83
Tablo 5.13. Otelin Bulunduğu Bölge ile Bilgilendirici Aplikasyon Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	84
Tablo 5.14. Otelin Bulunduğu Bölge ile Konuklara Antik Kent ve Kültürel Miras Ögeleri Hakkında Öneride Bulunulması Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	85
Tablo 5.15. Otelin Bulunduğu Bölge ile Konuklara Yerel Mutfak Kültürü ile İlgili Etkinlik Yapılması Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	86
Tablo 5.16. Otelin Bulunduğu Bölge ile Çalışanlara Doğal ve Kültürel Miras Eğitimleri Düzenlenmesi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	87
Tablo 5.18. Eğitim Durumu ile Endemik Likya Yolunu Duyup Duymama Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	89
Tablo 5.19. Eğitim Durumu ile Endemik Nesli Tehlike Altında Olan Canlı Olup Olmadığını Bilip Bilmeme Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi.....	90
Tablo 5.20. Doğal ve Kültürel Miras ile Alakalı İkili Korelasyonlar	90

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 3.1. Kemer orkidesi (<i>Ophrys climacis</i>).....	49
Görsel 3.2. Olimpos saffsideranı (<i>Crocus wattiorum</i>).....	49
Görsel 3.3. Side Canavar Otu (<i>Orobancha sideana</i>).....	49
Görsel 3.4. Perge Antik Kenti	55
Görsel 3.5. Phaselis Antik Kenti	56
Görsel 3.6. Aspendos Tiyatrosu	57
Görsel 3.7. Side Antik Kenti	58



KISALTMALAR LİSTESİ

AK	: Avrupa Komisyonu
ATGS	: Avrupa Turizm Gösterge Sistemi
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNESCO	: BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

ÖZET

Bu tez çalışmasında, turizm sektörünün önemli bir paydaşı olan konaklama tesisi çalışanlarının, bulundukları destinasyonun doğal ve kültürel değerlerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Kültürel miras; anıtlar, tarihi yapılar, arkeolojik alanlar gibi somut unsurların yanı sıra, dil, gelenek-görenek, inanç sistemleri ve ritüeller gibi somut olmayan unsurları da kapsamaktadır. Doğal miras ise, ormanlar, dağlar, göller, milli parklar, flora, fauna, endemik bitkiler ve benzeri doğal öğeleri içerir. Sürdürülebilir turizmin sağlanabilmesi ve destinasyonların özgün kimliğinin korunabilmesi için, etkili yönetim yaklaşımlarının benimsenmesi ve uygun yasal düzenlemelerin uygulanmasının yanı sıra, bu değerlerin hem yerel halk hem de turizm sektöründe çalışanlar tarafından tanınması ve korunması büyük önem taşımaktadır. Araştırmada, konaklama tesislerinde görev yapan çalışanların doğal ve kültürel mirasa ilişkin bilgi düzeyleri, tutumları ve bu değerlerin korunmasına yönelik yaklaşımları analiz edilmiştir. Nicel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada, anket tekniği kullanılarak elde edilen veriler istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Çalışanların yaş, eğitim düzeyi, görev süresi ve pozisyonları gibi demografik özelliklerinin, farkındalık düzeyleri üzerindeki etkileri de incelenmiştir. Elde edilen bulgular, çalışanların genel olarak doğal ve kültürel değerlere karşı olumlu bir tutum sergilediklerini, ancak bilgi düzeylerinin ve koruma bilincinin bazı alanlarda yetersiz kaldığını göstermektedir.

Araştırma, Antalya ilinin Manavgat, Alanya, Belek, Kundu, Kemer ve kent merkezinde yer alan turizm bölgelerinde gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma yaklaşımına dayalı olarak tasarlanan bu çalışmada toplam 387 kişiye anket tekniği uygulanmıştır. Analizlerde Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, doğal ve kültürel mirasla ilgili bilgi ve ziyaret düzeylerinin cinsiyet dışında tüm demografik değişkenlere göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ve değişkenler arasında güçlü ilişkiler bulunduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Doğal ve Kültürel Değerler, Doğal ve Kültürel Miras, Kültür ve Miras, Sürdürülebilir Turizm, Turizm Çekicilikleri, Turizm

ABSTRACT

An Investigation of Accommodation Facility Employees' Awareness of Natural and Cultural Values

In this thesis, the aim is to examine the awareness levels of accommodation facility employees—who are key stakeholders in the tourism sector—regarding the natural and cultural values of the destinations in which they work. Cultural heritage encompasses not only tangible elements such as monuments, historical buildings, and archaeological sites, but also intangible elements like language, traditions, belief systems, and rituals. Natural heritage, on the other hand, includes forests, mountains, lakes, national parks, flora, fauna, endemic plants, and similar natural features. In order to achieve sustainable tourism and preserve the unique identity of destinations, it is of great importance not only to adopt effective management approaches and implement appropriate legal regulations, but also to ensure that these values are recognized and protected by both the local community and tourism sector employees.

In this research, the knowledge levels, attitudes, and approaches of accommodation facility employees towards the protection of natural and cultural heritage were analyzed. The study adopted a quantitative research method, and the data obtained through the survey technique were evaluated statistically. The effects of demographic characteristics such as age, education level, length of service, and position of the employees on their awareness levels were also examined. The findings indicate that, in general, employees display a positive attitude towards natural and cultural values; however, their knowledge levels and awareness of conservation are insufficient in certain areas.

The research was conducted in the tourism areas of Manavgat, Alanya, Belek, Kundu, Kemer, and the city center of Antalya. Designed with a quantitative research approach, the study surveyed 387 people. Analyses employed the Mann-Whitney U test and the Kruskal-Wallis H test. The analyses revealed that knowledge and visitation levels related to natural and cultural heritage varied significantly across all demographic variables except gender, and that strong relationships existed between the variables.

Keywords: Natural and Cultural Values, Natural and Cultural Heritage, Culture and Heritage, Sustainable Tourism, Tourism Attractions, Tourism



TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının her aşamasında bilgi ve deneyimiyle yol gösteren, kıymetli katkıları ve desteğiyle sürece rehberlik eden tez danışmanım Prof. Dr. Hacer Sert'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın saha uygulamasında katkı sağlayan sektör temsilcilerine ve anketlere katılarak verilerin toplanmasına destek olan tüm otel çalışanlarına şükranlarımı sunarım. Akademik yolculuğum boyunca yanımda olan ve desteğini esirgemeyen aileme, değerli katkılarıyla sürece anlam katan Dr. Burak Koca ve Doç. Dr. Murat Belke'ye, ayrıca tez savunmasında zaman ayırarak görüş ve katkılarını paylaşan jüri üyeleri Prof. Dr. Atila Yüksel ve Doç. Dr. Özgür Yayla'ya teşekkür ederim.

GİRİŞ

Turizm sektörü, 21. yüzyılın en büyük hizmet alanlarından biri olarak dünya ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Ulaşım, konaklama, yiyecek-içecek, eğlence ve iletişim gibi kırktan fazla alt sektörle doğrudan ilişki içinde olması, bu sektörü küresel düzeyde milyonlarca kişiye istihdam sağlayan ve ekonomik kalkınmada stratejik rol üstlenen bir konuma taşımaktadır (Kızılırmak, 2011, s. 2).

Bununla birlikte, turizm doğrudan doğal ve kültürel kaynaklara dayanan bir faaliyet alanıdır. Bu nedenle turizm ile çevre ve kültür arasında çift yönlü, karmaşık bir etkileşim söz konusudur. Bir yandan turizm, doğal alanların korunmasına ve kültürel mirasın yaşatılmasına katkı sunabilirken; diğer yandan aşırı yoğunluk, plansız gelişme ve kitle turizminin baskıları, çevresel tahribata ve kültürel değerlerin yozlaşmasına neden olabilmektedir (Türk & Kara, 2018, s. 850).

Turizmin sürekli büyüyen yapısı, insanların farklı coğrafyalar arasında daha fazla hareket etmesine yol açmaktadır. Bu hareketlilik özellikle turizmin yoğunlaştığı bölgelerde çevresel baskıları artırmakta, hassas ekosistemler bu durumdan daha çok etkilenmektedir. Oysa turizmin temel bileşenlerinden biri olan doğal ve kültürel değerler, ekosistemlerin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu değerlerin korunması yalnızca insanlığın ortak mirasını gelecek nesillere aktarmak açısından değil, aynı zamanda turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği bakımından da hayati bir öneme sahiptir.

Bu noktada, konaklama sektörü turistlerin ilk temas kurduğu alanlardan biri olması nedeniyle, doğal ve kültürel değerlerin doğru aktarılmasında kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle konaklama tesisi çalışanlarının bu değerlere ilişkin farkındalık düzeyleri, turistlere sunulan deneyimin kalitesini ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının başarısını doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, çalışanların sahip olduğu bilgi, tutum ve davranışların incelenmesi, turizm yönetimi alanında hem teorik hem de pratik açıdan önemli bir araştırma konusu olarak öne çıkmaktadır.

Bu tez çalışmasında, Antalya'daki konaklama tesisi çalışanlarının doğal ve kültürel değerlere yönelik farkındalık düzeyleri ele alınmıştır. Antalya; arkeolojik zenginliği, biyolojik çeşitliliği ve güçlü turistik çekim unsurlarıyla Türkiye'nin en önemli turizm destinasyonlarından biridir. Ancak, bu yüksek turizm yoğunluğu, bölgenin doğal ve

kültürel dokusu üzerinde baskı oluşturma riski taşımaktadır. Bu nedenle, çalışanların farkındalık düzeylerinin belirlenmesi, sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesi açısından temel bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma, turizm literatüründe sıkça tartışılan sürdürülebilir turizm, destinasyon yönetimi ve kültürel mirasın korunması gibi konularla doğrudan bağlantılıdır. Araştırma, konaklama çalışanlarının demografik özellikleri ile doğal ve kültürel değerlere ilişkin farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece, elde edilen veriler doğrultusunda sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesine ve sektörel uygulamalara katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, turizmin doğal ve kültürel değerlerle olan ilişkisini sürdürülebilir turizm bakış açısıyla incelemektedir. Temel amaç; konaklama sektörü çalışanlarının bu değerlere yönelik farkındalık düzeylerini ölçmek ve elde edilen bulgular doğrultusunda sektörel ve politik öneriler geliştirmektir. Tezin ilerleyen bölümlerinde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, yöntemsel çerçevesi ve bulgular ayrıntılı biçimde sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞER ALGISINDA TURİZMDE YAŞANAN PROBLEMLER VE ARAŞTIRMA KONULARI

1.1. Problem Durumu

Uluslararası ve ulusal çapta meydana gelen turizm hareketleri, dünyada farklı coğrafya ve kültürlerle mensup bireylerin, çeşitli ülkeleri ziyaret etmelerine olanak sunmaktadır. Turizm sektöründe beşerî etkileşimlerin öne çıkması, konaklama tesisi personellerinin ülkeyi ziyarete gelmiş olan turistler ile yüz yüze etkileşim sağlamasının gerekliliğinin yanında getirmektedir. Bu kapsamda tarihi açıdan dünyanın en eski meslekleri arasında yer alan turist rehberliği niteliğine sahip olan konaklama tesisi çalışanlarına oldukça değerli vazife ve sorumluluklar düşmektedir (Çelik ve Atik, 2016, s. 507 – 521). Değerler, bir toplumun yaşadığı dönemde, geçmiş kuşaklardan devralıp gelecek nesillere aktardığı en önemli miraslardan biri olarak kabul edilmektedir. Geçmiş milletleri anlamada ve anlamlandırmada önemli bir yere sahip olan değerlerin, gelecek kuşaklara en iyi şekilde aktarılması gerekmektedir (Doğaner, 2003, s. 15–17). Bireyler, tarih boyunca yaşadıkları bölgelerden kendilerine özgü kültürel değerler oluşturmuşlardır. Kültürel ve tarihsel miras, oldukça zengin değerler barındırır. Kültürel miras, genç yetişkinlere yeni gelişme ve öğrenme olanakları sunmasının yanı sıra, bireylerin keşfetme ve yaratıcılık duygularını geliştirerek onlarda güzel hatıralar bırakır. Kültürel miras sayesinde bireylerin yaşama bakış açıları ve yaşam tarzları daha derin anlamlar kazanır. Tüm bu nedenlerle ve insanların geçmişlerini öğrenme gerekliliğinden dolayı, kültürel mirasın korunması büyük önem taşır. Doğal miras ise insan hayatının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir. Kişi, doğal değerlerinden yararlanarak kendine özgü kültürel değerler yaratır. Bu nedenle, insanın doğal ve kültürel hayatının geleceğinin birlikte korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, farklı ülkelerden veya çeşitli toplumsal kesimlerden gelen yerli ve yabancı turistlerle ilgilenen konaklama tesisi personelinin, kültürel ve doğal değerlere yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, öncelikle konuya ilişkin literatürde daha önce yapılmış araştırma ve çalışmalar incelenmiştir. Literatür taraması sonucunda ulaşılan ilgili araştırmalar detaylı bir şekilde analiz

edilerek değerlendirilmiştir. Elde edilen bilgi ve bulgular ışığında ise, araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, konaklama tesisi personelinin kültürel ve doğal değerlere ilişkin farkındalık düzeylerini inceleyerek, farklı ülke veya bölgelerden gelen turistlere karşı nasıl bir yaklaşım benimsediklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Literatürde doğal ve kültürel değerler üzerine çok sayıda çalışma bulunmasına rağmen, konaklama tesisi çalışanlarının bu değerlere yönelik farkındalık düzeylerini ele alan araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu nedenle, mevcut çalışmanın literatürdeki bu boşluğu doldurarak alana katkı sağlaması ve gelecekte gerçekleştirilecek benzer araştırmalara yol gösterici olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Araştırma Soruları / Hipotezler

Hipotez 1:

H_0 : Çalışanların cinsiyetleri ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H_1 : Çalışanların cinsiyetleri ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Hipotez 2:

H_0 : Çalışanların yaş grupları ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H_1 : Çalışanların yaş grupları ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Hipotez 3:

H_0 : Çalışanların eğitim düzeyi ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H_1 : Çalışanların eğitim düzeyi ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Hipotez 4:

H_0 : Çalışanların otellerinin bulunduğu bölge ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H_1 : Çalışanların otellerinin bulunduğu bölge ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Hipotez 5:

H_0 : Çalışanların otelde görevli oldukları bölüm ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H_1 : Çalışanların otelde görevli oldukları bölüm ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Hipotez 6:

H_0 : Personellerin çalıştıkları bölüm eğitim düzeylerinden bağımsızdır.

H_1 : Personellerin çalıştıkları bölüm eğitim düzeyleri ile ilişkilidir.

Hipotez 7:

H_0 : Personellerin çalıştıkları bölüm cinsiyetlerinden bağımsızdır.

H_1 : Personellerin çalıştıkları bölüm cinsiyetleri ile ilişkilidir.

Hipotez 8:

H_0 : Otellerin bulunduğu bölge ile bilgilendirici aplikasyon hizmetini sunumu arasında ilişki yoktur.

H_1 : Otellerin bulunduğu bölge ile bilgilendirici aplikasyon hizmetini sunumu arasında ilişki vardır.

Hipotez 9:

H_0 : Konuklara kültürel miras öğeleri hakkında önerilerde bulunulması otelin bulunduğu bölgeden bağımsızdır.

H_1 : Konuklara kültürel miras öğeleri hakkında önerilerde bulunulması otelin bulunduğu bölgeden bağımsız değildir.

Hipotez 10:

H_0 : Konuklara yerel mutfak kültürü ile ilgili etkinlikler yapılması otelin bulunduğu bölgeden bağımsızdır.

H_1 : Konuklara yerel mutfak kültürü ile ilgili etkinlikler yapılması otelin bulunduğu bölgeden bağımsız değildir.

Hipotez 11:

H_0 : Çalışanlara doğal ve kültürel miras eğitimleri düzenlenmesi otelin bulunduğu bölgeden bağımsızdır.

H_1 : Çalışanlara doğal ve kültürel miras eğitimleri düzenlenmesi otelin bulunduğu bölgeden bağımsız değildir.

Hipotez 12:

H_0 : Çalışanların endemik bitki tanımını bilip bilmemesi eğitim durumlarından bağımsızdır.

H_1 : Çalışanların endemik bitki tanımını bilip bilmemesi eğitim durumlarından bağımsız değildir.

Hipotez 13:

H_0 : Çalışanların Likya Yolunu duyup duymaması eğitim durumlarından bağımsızdır.

H_1 : Çalışanların Likya Yolunu duyup duymaması eğitim durumlarından bağımsız değildir.

Hipotez 14:

H_0 : Çalışanların Antalya’da nesli tehlike altında olan canlılar hakkındaki farkındalığı eğitim durumlarından bağımsızdır.

H_1 : Çalışanların Antalya’da nesli tehlike altında olan canlılar hakkındaki farkındalığı eğitim durumlarından bağımsız değildir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma hem Antalya il merkezi hem de Manavgat, Belek, Antalya Merkez ve Kemer gibi turizm bölgelerinde bulunan otellerde çalışan personellerle sınırlandırılmıştır.

Örneklem seçiminde olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemi kullanıldığından, elde edilen bulguların evrene genellenebilirliği sınırlıdır.

Analizlerde kullanılan testler, verilerin normal dağılmamasına bağlı olarak parametrik olmayan yöntemlerle sınırlandırılmıştır (Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi).

1.6. Varsayımlar

Araştırmaya katılan bireylerin verdikleri yanıtların dürüst ve gerçekçi olduğu varsayılmaktadır.

Anket formunun, doğal ve kültürel mirasa yönelik farkındalığı ölçmede yeterli ve geçerli bir araç olduğu kabul edilmiştir.

Elde edilen verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlerin, veri yapısına uygun olduğu varsayılmıştır.

Örneklem grubunun, araştırma kapsamında belirlenen evreni temsil ettiği kabul edilmiştir.

Araştırma sırasında uygulanan anketin, katılımcılar tarafından doğru anlaşıldığı ve usulüne uygun şekilde yanıtlandığı varsayılmaktadır.

1.7. Tanımlar

Destinasyon: İçerisinde turistler için cazip kabul gelebilecek farklı doğal çekicilikleri ve özellikleri kapsayan bölgelerdir (Erşahin ve Türkmen, 2024, s. 11 – 12).

Sürdürülebilir Turizm: Hali hazırdaki ve gelecek dönemdeki çevresel, sosyal ve ekonomik etkileri net bir şekilde hesaba katan; turistlerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi halkların gereksinimlerini karşılayan turizm türüdür (Gedik, 2024, s. 44 – 65).

Kültür: Bir milleti diğerlerinden ayıran, geçmişten bugüne değişiklik göstererek devam eden, kendine has, sanatı, inanışları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları ile onun kimliğini meydana getiren yaşayış ve düşünüş stilidir (Erdoğan ve Alemdar, 2005, s. 40 – 41).

Miras: “*vefat eden birinin yakınına bıraktığı mal, servet, para, kalıt, tereke, bırakıt. Genetiksel olarak başkalarına geçen özellik. Nesilden nesile aktarılan nesneler*” (TDK, 2025, s. 1).

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR DESTİNASYON VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

2.1. Turizm Destinasyonu

Destinasyon; gidilecek olan bölge, varılacak yer manalarına gelmektedir. Turizm destinasyonu Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yaptığı tanımlamaya göre, turizmin başlıca ekonomik faaliyetleri arasında bulunduğu devletler, kentler ve alanlara denilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025). Temel tanımlamalara göre destinasyon, bütün turistik çıktıların karışımı sonucundan meydana gelmekte olup, turistlere bütünleştirilmiş bir tecrübe yaşatmaktadırlar. Destinasyon, yerel çapta sunulmakta olan hizmet, mal ve tatil deneyimlerinin bütünleşmesi sonucunda meydana gelmektedir (Kozak, 2011, s. 44 – 48).

Aynı şekilde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na göre turizm; fiziksel, sosyal ve ekonomik etirlerin meydana geldiği bölge şeklinde ifade edilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025). Buhalis (2000, s. 97 – 116) coğrafi konuma vurgu yaparak turistler tarafınca benzersiz bir varlık şeklinde anlaşılmakta olduğunu; turizm planlaması ve pazarlaması adına yasal ve politik bir kapsam olduğunu bildirmektedir.

Turistik bir zenini temel amacı, geziye çıkmaya yönelik kararın çıkış noktası olarak bilinen, ziyaret edilmiş bölge şeklinde tanımlanmaktadır. Fakat, eğer turist tarafınca bu tarz bir bölge tanımlanmaz ise, temel amaç, gidilecek olan bölge, yolculuk esnasında ziyaretçinin vaktinin büyük bir kısmını geçirdiği yer şeklinde ifade edilmektedir. Bu duruma rağmen tekrar, turist tarafınca bu tarz bir bölge tanımlanmaz ise temel amaç bölge, her zaman olunan ikamet bölgesinden en uzak yer şeklinde ifade edilmektedir (Kozak, 2011, s. 44 – 48).

Destinasyon, turistik tüketici grubu adına toparlanan hizmetlerin yer aldığı ve turistik malların bir araya gelmesi sonucunda meydana gelmiş coğrafi alanların tümü olarak ifade edilmektedir. Söz konusu coğrafi bölgeler, içlerinde var olan turistik mallarıyla alakalı olarak turistik tüketicilere birleştirilmiş deneyim sunmaktadırlar. Turizm destinasyonu şeklinde adlandırılan söz konusu tanımlama, turistik canlılık gösterecek kişilerin, kültürel geçmiş deneyimleriyle, eğitim düzeyleriyle ve seyahat amaçlarıyla alakalı bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulabilmektedir (Bahar ve Kozak, 2005, s. 77 – 79).

Söz konusu tanımlamalar doğrultusunda turizm destinasyonlarının temel nitelikler; yardımcı hizmetler, aktiviteler, uygun paketler, hizmet ve olanaklar, ulaşılabilirlik ve çekicilik şeklinde sıralanabilmektedir. Söz konusu maddeleri daha ayrıntılı bir şekilde ifade etmek gerekirse çekicilik; yapay ve doğal, tarihsel kültür mirası ve bölgeye özel faaliyetler olarak ifade edilmektedir. Hizmet ve olanaklar; destinasyon bölgesinde bulunan bütün turistik hizmetler, konaklama, alışveriş ve beslenme benzeri faktörlerdir. Ulaşılabilirlik ise üst yapı ve alt yapının tümü, rotalar, toplu taşıma araçları ve benzeri diğer hizmetlerin tümü olarak ifade edilmektedir (Carmen vd., 2008, s. 218 – 222). Aktiviteler; turistin, ziyareti ve konaklaması esnasında, yararlanabilecek olduğu bütün faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Uygun paketler, uygulanabilen bütün gezilerdir, tanımsal bir yaklaşımla bütün turizm otoriteleri ve paydaşları tarafınca bir araya getirilmiş bütün imkanlar olarak ifade edilmektedir. Yardımcı hizmetlerin içinde turistlerin, turistik hareketlilik süreci içerisinde gereksinim duyabilecek oldukları bütün hizmetlerdir. Postaneler, eczaneler, bankalar ve hastaneler, söz konusu hizmetler arasında yer almaktadır (Bahar ve Kozak, 2005, s. 77 – 79).

2.2. Turizm ve Destinasyon Yönetimi

Turizm kavramının merkez noktasında turistlerin yanında, turistlerin seyahat tecrübeleri aramakta oldukları turizm destinasyonu da bulunmaktadır. Latince “*kalmak*” manasına gelmekte olan “*Destinare*” sözcüğünden türetilmiş ve Fransızca temelli olan destinasyon, siyasal bir sınırın yanı sıra turizm kaynakları kümesinin yer aldığı coğrafi bir alan anlamına gelmektedir. Destinasyon denildiğinde, turistler adına özendirici, yüksek kaliteli tecrübeler sağlayan, seyahat gereksinimlerini gideren ve seyahat biçimlerini belirlemekte olan coğrafi bölgeler akla gelmektedir (Bosnic vd., 2014, s. 153 – 170). Turistik çalışmaların geneli destinasyonlarda meydana gelmektedir. Destinasyon, turistlerin turizm ile alakalı faaliyetlere ve etkileşimlere dahil olabilmek adına geçici bir şekilde yer aldıkları bölge olarak ifade edilmektedir (Pike, 2008, s. 47 – 51).

Turizm destinasyonu haline gelmenin ev sahibi topluma bilinirlik başta olacak şekilde birçok yararı mevcuttur. Turizm destinasyonunun yönetimi her daim önem arz etmektedir ve bu sebeple de birçok tartışmaya konu haline gelmiştir (Ammirato vd., 2014, s. 217 – 226). Çalışmalar turizmin turistlere sağlamış olduğu yararlar ile daha

ilgilidir; seyahatin rahatlama ve dinlenmeye katkısı, eğitim yararı, diğer insan ve kültürleri kavrama ve turistik zihinsel ve fiziksel refahı bunlardan bazılarıdır. Fakat dikkate alınması gerekli olan husus, turizmin tüm insanlara salt yarar sağlamakta olan bir yapıya sahip olmadığıdır. Turizmin kimi kesimler tarafınca daha çok katlanılması gerekli olan maliyetleri de bulunmaktadır. Meydana gelen sosyal maliyetlerin büyük bir kısmının ölçülmesi güç veya imkansızdır. Yanlış planlanarak geliştirilmiş turizm, özellikle yönetim bakımından zorluklar meydana getirirken, yerel toplumun talep ve gereksinimleri bakımından problem teşkil edebilmektedir. Tamamlanmamış gelişme, aşırı gelişme, uygunsuz gelişme ya da düşüncesiz gelişme çevreyi kolay bir şekilde zarara uğratabilmektedir (Higgins Desbiolles, 2006, s. 1192 – 1208). Turizm, sahilleri kirliletmekle, mal, arazi ve iş gücü benzeri fiyatlarını artırmakla, düşük ücretli mevsimlik istihdamla, bir destinasyonun geleceği üstünde kontrol sahibi olmamakla, sosyal gerilimler yaratmakla, mahremiyetin kaybolmasıyla, artan suç oranlarıyla, çöple, gürültüyle, sıkışıklıkla, kalabalıkla, yerli halkın değerlerini kirliletmekle ve kırsal bölgelerdeki doğal dengeyi bozmakla suçlanmaktadır (Gade ve Ankathi, 2016, s. 1 – 8).

Bir yerin turizm destinasyonu şeklinde nitelendirilebilmesi adına; yerel bir konsey olması, ev sahibi topluluk bulunması, tesisler (eğlence, yeme – içme, konaklama gibi), özel sektör ve kamu tarafınca sunulmakta ya da desteklenmekte olan hizmetler (banka, hastane, ulaşım sistemleri, özel etkinlikler gibi) ve farklı kaynaklar (kültürel, sosyal ve doğal) olması gereklidir. Bütün bu faktörlerde meydana gelecek negatif yönlü durumlar, dolaylı ya da doğrudan destinasyonlara yansımaktadır. Söz konusu faktörlerden bir tanesinde meydana gelebilecek bir problem, örnek olarak yerel toplumda bulunan yaşam kalitesinde ya da hizmet standartlarında meydana gelebilecek muhtemel bir azalma, turistlerin o destinasyona rağbet göstermemelerine yol açabilmektedir. Bu durumun neticesinde ise yerel toplum, tedarikçiler ve turizm personelleri turizm sektöründen daha az kazanç sağlayacaklardır (Kozak ve Kozak, 2016, s. 39 – 42).

Destinasyonlar, bazı durumlarda bir köy kadar küçük veya bir ülke kadar büyük olabilmektedir. Söz konusu durum köylerin, kentlerin ve ülkelerin destinasyon şeklinde pazarlanabilecek olduğu manasına gelmektedir. Geçmişte destinasyonlar coğrafi alanlarının sınırlarından meydana gelmekte ve çok geçişken değilken,

çağımızda ise karmaşık bir hal almıştır. Ziyaretçinin bir destinasyona farklı bir destinasyon üstünden rahat bir şekilde erişebilmesi ve bir günde birden çok destinasyona ziyaret gerçekleştirmesi mümkün olmaktadır.

Bir destinasyonun karakteri, turizmden kaynaklı meydana gelen tesirler, sosyal sistemler ve çevrede yarattığı tesire bağlı bir şekilde turizmin gelişimi sayesinde değiştirilebilmektedir. Turizm, bireylerin çekmekte olan kaynakların muhafaza edilmesine bağlı kalan bir kalkınma şekli olarak kabul edildiği için, destinasyonun kendini diğerlerinden farklı kılacak ve bu sayede turist adına benzersiz olarak çekici kılacak tesisler, programlar, faaliyetler ve etkinlikler geliştirmesi gereklilik arz etmektedir (Cronje ve du Plessis, 2020, s. 256 – 265). Bütün bu faaliyetlerse sadece iyi bir destinasyon yönetimi sayesinde mümkün olabilmektedir. Turizm destinasyonu yönetiminde, destinasyon bölgesinin analiz kontrolü, operasyonel planlar, stratejisi, hedefleri, vizyonu ve analizinin yanında sağlanan ya da sağlayamayan sonuçları kapsayan bütüncül bir yönetim modelinden yararlanılmaktadır (Carter ve Fabricius, 2007, s. 47).

Destinasyon yönetimi adına yaratılan yönetim planlamalarında çabuk eskime ve düşük uygulanabilirlik problemleri mevcuttur. Farklı bir bölge için yazılmış planı uygulama ve dışardan bir tanışman tarafınca yazılması halinde yerel katılım bakımından problem yaşanabilmektedir. Destinasyon yönetimi, turizmin neyi sürdürmesi gerektiğini tartışmak için bileşenleri birleştiren bir platform şeklinde kullanıldığı zaman oldukça etkili olmaktadır (Gretzel, 2022, s. 1 – 8).

2.3. Destinasyon Yönetiminde Sürdürülebilirlik

Turistlerin çekici buldukları turizm çalışmalarının iyi bir şekilde sürdürüldüğü ve rekabet gücü yüksek destinasyon tesadüfi bir şekilde meydana gelmemektedir. Bu durumun sağlanabilmesi, içerisinde uygun turizm gelişim şekillerinin bulunduğu, uygulama birliği sağlanmış ve iyi planlanmış bir ortamla gerçekleşir (Ammirato vd. 2014, s. 217 – 226). Turistlere ürün ve hizmet tedariği, iş birlikteliğinde bulunan ve beraber çalışan firmaların çok parçalı ve karmaşık bir doğasıyla sağlanır. Söz konusu firmaların tümü, turizm kapsamında çalışanları, becerileri ve bilgilerinden yararlanarak kâr sağlamak ya da yararlarına farklı çıktılar oluşturmak amacı ile diğerleriyle etkileşim kurmaktadır. Nitekim kâr, özel sektörde faaliyette bulunan pek çok firmanın temel itici kuvveti olarak ifade edilmektedir. Turizm sektöründe ayrıca

düzenleyici rolünde kamu ve belirli çıkarları temsil etmeye çalışmakta olan gönüllüler de aktif bir şekilde bulunmaktadır. Turizm çalışmalarının devamlılığının sağlanması maksadıyla bir çeşit yönetim ve söz konusu yönetime bilgi temin edecek kurumlara gereksinim duyulmaktadır (Ammirato vd. 2014, s. 217 – 226).

Sürdürülebilir kalkınma teriminin popüler bir hale gelmesi ile ilişkili bir şekilde sürdürülebilir turizmin prensipleri ve uygulamaları da daha öncesinde görülmediği kadar değerli bir hal almıştır. Sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşaklar adına var olan yenilenemeyen kaynak stoğunun kaybının olabilecek en ideal seviyede tutulması ve yenilenebilir stokların kullanılma oranının doğal yenilenme hacmini aşmaması anlamına gelmektedir (Bramwell ve Lane, 2013, s. 1 – 4). Sürdürülebilir turizm literatür içerisinde sık sık tercih edilen hızlı, kısa süreli kalkınmanın yanı sıra kaynaklardan akıllı bir şekilde yararlanılmasını, muhafaza edilmesini ve bu sayede uzun sürede yararlanılmasını savunmaktadır. Görüldüğü gibi iki terim arasında büyük bir örtüşme bulunmaktadır. Turizm gelişimi, kaynaklardan yararlanılmasını devamlı tehdit etmektedir ve şüphesiz söz konusu iki kavram arasında dengeyi sağlamak fazlasıyla güçtür (Jamal vd., 2013, s. 4594 – 4613). Destinasyonun sürdürülebilir olarak yönetilmesi adına; destinasyon bölgesinin çevresel yapısının muhafaza edilmesi, turizmin gelişmesi için politika ve söz konusu politikayı uygulayacak yönetim modeline gereksinim vardır. Hunter (1997, s. 850 – 867), bahsedilen durumu, çevreyi (kültürel, yapı ve doğal), endüstriyi ve ev sahibi halkı muhafaza ederken, turistlerin beklenti ve taleplerini gidermek şeklinde özetlemektedir.

Sürdürülebilir destinasyon yönetimi, problem çözmeye odak veren geleneksel yaklaşımı farklı bir bağlama yerleştirmektedir. Geleneksel yaklaşımda, problemlerin net olarak tanımlanabilmesi ve izole edilmesi fazlasıyla önem arz etmektedir. İlk bakıldığı zaman kulağa fazlasıyla hoş ve basit gelmekte olan söz konusu durum, turizm sektöründe tüm seviyelerdeki karmaşıklıklar (örnek olarak saha çeşitliliği, paydaşlar gibi) sebebiyle güçleşmektedir. Sürdürülebilir destinasyon yönetimi, sorunların belirlenmesi ve çözüme kavuşturulması yerine turizm paydaşlarının kuramları, araçları ve teknikleri uygulamaya ve test etmeye odak vermesini merkez noktaya koymaktadır. Bu sayede turizm destinasyonlarında faaliyetlerin olabilecek en etkili biçimde nasıl gerçekleştirilebilecek olduğu, piyasa imkanlarının nasıl geliştirilebilecek olduğu, çevreye uyum adına gereklilikler, değişiklik gösteren ortam ve durumlara uyum adına

yerine getirilmesi gerekli olanlar, çevresel, sosyal ve ekonomik risk faktörlerinin ve etkilerinin tespiti edilmesi ve risklerin ne şekilde düşürülebilecek olduğu ya da karşı konulabileceği konuları bütün paydaşların öneri ve düşünceleri ışığında ortaya konulmakta ve sonuç itibarıyla bu yönde bir yönetim planlaması meydana getirilmektedir (Haid vd., 2021, s. 111 – 115).

Turizm etkinliklerinin, yaratılan söz konusu yönetim planlamasına göre gerçekleştirilmesi oldukça önem arz etse de uygulamaya geçirmek ve belirlenmiş olan amaçlara erişebilme kadına bazı etkili prosedür ve araçlar barındıran pratik bir kapsama daha gereksinim duyulmaktadır. Bahsedilen durum, kimi benzersiz niteliklere sahip olmaları sebebiyle, turizm destinasyonları kapsamında bilhassa önem arz etmektedir. Pek çok turizm destinasyonu, kurumsal kimlikten mahrumdur ve bu sebeple ortak bir amaca ya da vizyona erişmekte zorluk yaşamaktadır. Sürdürülebilir destinasyon yönetimi ile, birbiriyle rekabet halinde olan bireysel amaçlara sahip turizm paydaşlarına, aslında birbirleri ile ilişkili olduklarını, aynı dışsal unsurlardan etkilenmiş ve aynı kaynaklara bağımlı olduklarını göstermek mümkündür. Söz konusu durum da kolektif amaçlara ve ortak bir vizyonu bağlılık adına gerekli olan motivasyonu meydana getirmektedir (Albrecht vd., 2021, s. 32 – 51).

2.4. Destinasyon Sürdürülebilirliği Uygulamaları

Destinasyon sürdürülebilirliği uygulamalarına yönelik yaygın 4 temel sistem bulunmaktadır. Söz konusu sistemler şu şekildedir: Romanya merkezli Ekoturizm Sertifikasyon Programı, Romanya Ekoturizm Derneği, Dünya Turizm Örgütü'nün Turizm Destinasyonları için Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri, Avrupa Turizm Gösterge Sistemi (ATGS) ve Destinasyonlar için Küresel Sürdürülebilir Turizm Kriterleri.

ATGS, 2013'te Avrupa Komisyonu (AK) tarafınca meydana getirilmiştir. Bilgi sağlama, analiz etme ve destinasyon sürdürülebilirlik uygulamalarını geliştirmeyi amaç olarak belirlene bulguların tartışılması benzeri hususlarda iş birliğinde olunması beklenen paydaşlar arasında beraber karara varma ve ortak görev bilinci kavramları üstüne inşa edilmiştir.

Bu açıdan ATGS, Mavi Bayrak Programı'nın yerel paydaşların ortak yükümlülüğünü göz önünde bulunduran belirli başlı niteliklerini kendisine örnek şeklinde meydana

getirmiştir. Söz konusu sistem toplam yirmi iki kriter ve altmış yedi göstergeye dayandırılmakta olup, bir veri seti ve araç setiyle bütünlenmiştir. Bütün bu araçlar, AK'ya göre “*gönüllü olarak kullanılabilir ve hali hazırda var olan destinasyon izleme sistemleri ile de bütünleştirilebilir*” (AK, 2017, s. 1).

Gösterge ve kriterler, temel ve isteğe bağlı göstergeleri içermekte olan 4 gruba ayrılmaktadır. Söz konusu dört temel grup şu şekildedir: 11 temel ve 15 isteğe bağlı göstergeden meydana gelen çevresel etkiler; 5 temel ve 9 isteğe bağlı göstergeyi kapsayan kültürel ve sosyal etkiler; 7 temel ve 11 isteğe bağlı göstergeden meydana gelen ekonomik değerler ve son olarak 4 temel ve 5 talebe bağlı kriter barındıran hedef yönetimi (Murphy vd., 2000, s. 43 – 52). ATGS araç seti, kırk üç temel gösterge ve bazı tamamlayıcı göstergeleri barındırırken, amaçların farklı kapsamlarda hangi tarafların uygulanacak olduğunu seçebileceği esneklik ögesini ve paydaş yaklaşımını işaret etmektedir. Gözden geçirilen ATGS araç kiti, efektif pratik adına gereken ve aşağıda belirtildiği şekilde özetlenmiş 7 maddeye sahip bir prosedürden meydana gelmektedir. İlk önce, belli bir destinasyonda yer alan kilit paydaşlar arasında farkındalık bilincinin artırılması ve sonrasında bir hedef profilinin yaratılması ve söz konusu adımların ardından bir “*Paydaş Çalışma Grubu*” yaratılması gerekmektedir. İlerleyen süreç içerisinde, hedef değerlendirmenin temelini meydana getirecek olan bilgilerin elde edilmesi ve kayıt altına alınmasına yol açacak rol ve sorumluluklar tespit edilmektedir. Son 2 aşamada ise planın sürekli olarak iyileştirilmesi ve kesintisiz gelişimiyle beslenmesi gerekli olan bilgilerin analiz edilmesini kapsamaktadır. 7 aşamadan meydana gelen söz konusu oluşumun ilginç tarafı, paydaş çalışma grubuna geri dönme ve bu sayede bunları yerine getirebilmek adına bir hareket planı oluşturma gereksinimi gibi öncelikleri kabullenmek için bir imkânın bulunmasıdır. Paylaşılmakta olan sorumluluk ve beraber karara varma vurgusu, sürdürülebilir turizm alanında paydaş iş birlikteliğine verilmekte olan değeri ifade ederken, ATGS içerisindeki potansiyel bir zayıflık şeklinde nitelendirilmektedir. Bu durumun nedeni, çeşitli amaçların ve çıkar çatışmalarının buna benzer durumlar söz konusu olduğunda çabaların önüne geçebileceği turizm destinasyon kapsamlarında paydaş iş birlikteliğinin güçlüklerini net bir şekilde yansıtmamasıdır (Foroni vd., 2019, s. 2 – 3).

Bu kapsamlarda bir destinasyon tanımının güçlükleri ATGS'in Romanya'nın Brasov ilçesinde uyarlanmış ve uygulamış olduğu diğer bir araştırmada ifade edilmiştir. Burada

araştırmacılar ATGS göstergelerinin belirlenmesinde esnekliğin, varma noktasının niteliklerine bütün paydaşlarına gereksinimlerine ve göstergelerin benzersiz kapsamlarına faydalılığına dikkat etmenin değerine işaret etmişlerdir (Tudorache vd., 2017, s. 4 – 5). Etkileri fark etmeksizin buna benzer planların, seyahatçileri bilgilendirme amacını güttüğü göz önünde bulundurulduğu zaman, söz konusu çalışmalarda turist algılarına yönelik değerli bir alan mevcut olduğu görülmektedir (Font ve Epler Wood, 2007, s. 147 – 163).

2.5. Sürdürülebilir Turizm Kavramı

Teknolojik açıdan meydana gelen yenilikler, dünya nüfusunda meydana gelen yükseliş ve dünyanın zıt kaynakları barındırması, sürdürülebilirlik teriminin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sürdürülebilirlik kavramı, yalnızca çevresel ya da ekonomik hedeflerle sınırlı kalmayan, aynı zamanda bilgi üretimi ve iktidar ilişkileriyle doğrudan bağlantılı olan çok katmanlı bir söylemdir. Foucault’nun “iktidar-bilgi” ekseninde ifade ettiği gibi, çevresel duyarlılıklar da belirli bilgi rejimlerinin egemenliği altında şekillenmektedir (Foucault, 1980). Beck (1992), ise modern risk toplumlarında sürdürülebilirliğin esasen bir risk yönetimi stratejisi olarak ortaya çıktığını ve çevresel kaygıların teknik uzmanlıkla kontrol altına alındığını belirtmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik, modernitenin krizleriyle başa çıkma biçimlerinden biridir.

Benzer gerekçeler ile 1987’de Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafınca yayınlanmış olan rapor içerisinde, sürdürülebilir turizmin değeri ve geleceğine işaret edilmiş, zaman içerisinde turizm paydaşları söz konusu terimi daha fazla kullanmış ve bahsedilen terim kapsamında politikalar yaratılmaya başlanmıştır. Çevrenin, turizm adına en değerli ön şartlarından bir tanesi olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman, turizmin sürdürülebilir bir açıdan değerlendirilmesi kaçınılmaz bir hal almıştır (Akış, 1999, s. 36–46).

Sürdürülebilirlik terimi, turizme uyarlandığı zaman meydana sürdürülebilir turizm terimi gelmiştir. Gelecek dönemde bireylerin gereksinim ve taleplerini giderebilme imkanlarına zarar vermeksizin turizmin bütün paydaşlarının günümüzdeki gereksinimlerini giderebilmesi sürdürülebilir turizm şeklinde ifade edilmiştir (Swarbrooke, 1999, s. 13–17). Farklı bir deyişle doğal kaynakların harcanmasını ve toplumsal maliyetleri olabilecek en düşük düzeyde tutup, çevresel ve sosyal yararı öne

çıkarak düzenli bir şekilde gerçekleştirilen turizm çalışmaları da sürdürülebilir turizm şeklinde ifade edilebilmektedir (Yılmaz vd., 2015, s. 55–83).

Sürdürülebilir turizm terimini karşılamak için farklı pek çok kavram da tercih edilmektedir. Kullanılmakta olan söz konusu kavramlar, aslında sürdürülebilir turizm ile alakalı olsa bile hiçbir tanesi sürdürülebilir turizm terimini direkt olarak karşılamayı başaramamaktadır. Söz konusu kavramlardan kimileri şu şekilde sıralanabilmektedir: ekoturizm, alternatif turizm, çevre dostu turizm, minimum etki turizmi, soft turizm ve sorumlu turizm (Swarbrooke, 1999, s. 13–17). Ancak bu alternatif kavramlar, eleştirel kuram açısından değerlendirildiğinde, kapitalist sistemin çevreci bir maske altında yeniden üretimi olarak da okunabilir. Harvey (2005), çevresel politikaların çoğu zaman neoliberal kalkınmacılığın uzantısı olarak biçimlendirildiğini, doğaya yönelik duyarlılıkların sermaye lehine dönüştürüldüğünü vurgular. Benzer şekilde Marcuse (1964), sürdürülebilirlik gibi ideallerin, sistemin bir parçası hâline geldiğinde eleştirel yönünü kaybederek “tek boyutlu insan” modeline hizmet ettiğini savunur.

BM Dünya Turizm Örgütü ise sürdürülebilir turizm kavramını; seyahatçilerin, turizm sektörünün, toplumun ve çevrenin gereksinim ve taleplerini öncelik olarak belirleyen, şu anki ve gelecekteki çevresel, ekonomik ve sosyal negatif yönlü etkileri olabilecek en düşük düzeyde tutmakta olan turizm uygulaması olarak ifade etmektedir. Kurum, sürdürülebilir turizm kavramını bir turizm türü şeklinde değerlendirmek yerine, var olan ya da gelecekte ortaya çıkması olası bütün turizm çeşitlerinde ilk önce göz önünde bulundurulması gerekli olan bir bakış açısı şeklinde nitelendirmekte ve turizm sektöründe sürdürülebilirliğin yaygın hale gelebilmesi adına çalışmaktadır (BM Dünya Turizm Örgütü, 2005, s. 13–15). Bununla birlikte Gramsci'nin (1971) hegemonya kavramı göz önüne alındığında, BM gibi kurumların sunduğu sürdürülebilirlik tanımlarının evrensel normlar olarak sunulması, aslında belirli ideolojik çerçevelerin hegemonik olarak dayatılmasına da hizmet edebilir. Bu tür yaklaşımlar, yerel toplulukların alternatif bilgi ve yaşam biçimlerini göz ardı etme riski taşır.

Söz konusu yaklaşım göz önünde bulundurulduğu zaman, akla ilk olarak “*Tüm turizm türleri sürdürülebilir perspektif için uygun mudur?*” sorusu gelmektedir. Swarbrooke (1999, s. 13–17), bu konuya yönelik araştırmalar gerçekleştirmiş ve sürdürülebilir

turizmin hangi turizm çeşitleri adına uygun olduğunu, hangileri adına uygun olmadığını şu şekilde ifade etmiştir:

- **Sürdürülebilirlik kavramına uygun turizm çeşitleri:** sorumlu turizm, kırsal turizm, eko turizm, kültür turizmi ve terk edilen yer ve mekânları tekrardan değerlendirme imkânı sunan çekicilikler.
- **Sürdürülebilirlik kavramına uygun olmayan turizm çeşitleri:** hassas doğal alanlara gerçekleştirilen kitlesel turizm faaliyetleri, kitlesel kıyı turizmi, cinsellik merkezli gerçekleştirilen seyahatler, doğal çevreyi zarara uğratan aktiviteleri barındıran turizm çeşitleri.

Bu sınıflandırma, yerel ve evrensel turizm biçimlerinin sürdürülebilirlik ilkeleriyle ne ölçüde uyumlu olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Ancak Edward Said'in (1978) oryantalizm kuramı dikkate alındığında, bu tür küresel çerçevelerin, Batılı merkezlerin yerel kültür ve pratikler üzerinde söz söyleme hakkı oluşturduğunu görmek mümkündür. Escobar (1995) ise çevre politikalarının da "kalkınma" gibi sömürgeci bir boyut taşıyabileceğini, yerli halkların yaşam biçimlerini dönüştüren yapılar hâline gelebileceğini vurgular.

Üst kısımda görülmekte olduğu üzere, bilhassa kitlesel hareketler barındıran turizm çeşitleri, sürdürülebilirlik bakımından birtakım dezavantajlara sahiptir. 1960'tan itibaren ivme kazanmış olan kitle turizm hareketleri ve söz konusu durumun neden olduğu çevresel bozukluklar, turistlerde tatminsizliklere neden olmaya başlamış, zaman içerisinde turizm sektörü bahsedilen durumdan negatif yönlü etkilenmiştir. Kültür ve doğal çevrenin, turizm sektörünün hammaddesi olduğu ve muhafaza edilmediği durumda, bozulmasına göz yumulur ise, turizm sektörünün söz konusu durumdan negatif yönlü etkilenecek olduğu, hatta bir noktada sonlanacağını düşünmek mümkündür. Bu nedenle turizmde, sürdürülebilirliğin ön şart şeklinde kabul görülmesi ve turizm sektörünün kendisini güncellemesi zorunluluğu meydana gelmiştir. Çevreyi zarara uğratan, kitlesel hareketlilik barındıran turizmin yanı sıra, çevreye duyarlı bir biçimde ve çevre bilinci yüksek paydaşlar ile gerçekleştirilen turizm çalışmaları öne çıkmaktadır. Ancak Žižek'e (2008) göre bu tür alternatif yaklaşımlar, sistemin çelişkilerini ortadan kaldırmak yerine, onları görünmez hâle getirir. Sürdürülebilir turizm, zaman zaman sistem içi bir "vicdan temizliği" pratiğine dönüşerek, daha derin yapısal sorunların üstünü örtebilir. Çevreye karşı duyarlılığı bulunan turistlerin şu anki

gereksinim ve taleplerini giderirken, geleceğin gereksinim ve taleplerine saygı göstererek gerçekleştirilen sürdürülebilir turizm çalışmaları hem sektörün sürekliliği hem de turizmin sağlayacak olduğu ekonomik katkıların artış göstermesi bakımından fazlasıyla önem arz etmektedir (Yüksel, 2024b, s. 748).

2.6. Sürdürülebilir Turizmin Gelişimi

1950’den sonra kaynakların bilinçsiz bir şekilde kullanılması sebebiyle çevrede ortaya çıkan tahribat hissedilir bir hale gelmiştir. Kitle turizminin de artması sonucunda 1970’li yıllarda Akdeniz çevresi ve Avrupa Alplerinde meydana gelen negatif yönlü turizm etkinliklerinin tesirleri, uzmanların dikkat ve ilgilerini çekmiştir. Konuyla alakalı Jost Krippendorf tarafınca 1975 ve 1984 dönemlerinde tarafları duyarlı olmaya ve davranışlarını dönüştürmeye çağırmıştır. Tüm bunların yanında bilinçli turist, sorumlu pazarlama, bilinçli pazarlama, bilinçli turizm personeli benzeri hususlara vurgu yapılmıştır (Zorlu, 2019, s. 14 – 16).

Sürdürülebilir turizm yaklaşımının 1968’de elli üç ülkeden gelen bilim insanlarından meydana gelen ve insanların karşı karşıya kaldıkları problemleri araştıran İtalya Roma Kulübü’ne dek gitmekte olduğu da varsayılmaktadır. Turizm, sürdürülebilirlik felsefesinin en uygun düştüğü sektör şeklinde de nitelendirilmektedir. Turizm sektörünün temelini oluşturan toplumların kültür, gelenek, örf ve adetleri, yoksulluğun önüne geçmek ve kalkınmayı özendirmek adına uygun ortamı yaratmaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir turizm, maliyetleri olabilecek en düşük seviyeye indirerek en iyiyi sunmayı hedeflemektedir. Sürdürülebilir turizm, tüm turizm faaliyet alanlarında süreklilik amacıyla gerekli bir şart şeklinde kabul edilmektedir (Davutoğlu, 2019, s. 17 – 20).

Sürdürülebilir turizm kavramının gelişimindeki en değerli katkı, kitlesel turizmin meydana getirdiği negatif yönlü sonuçlara aittir. Bu sebeple sürdürülebilir turizmin gelişimin de yerel toplumun yoksulluğunun önüne geçilmesi, ev sahibi milletin özgün niteliklerini muhafaza edebilmesi, bütün paydaşların kuvvetli bir politikayla bilinçli bir iş birlikteliği içinde olması ve devlet mekanizmasıyla uygulanmasına katkı sağlaması hususları önem taşımaktadır (Yüksel, 2024a, s. 469).

Sürdürülebilir turizm bağlamında ilk zamanlarda eko turizmden söz edilmeye başlanmıştır. Britton ve Smith benzeri turizm araştırmacıları, turizm sektörünün

ekonomik önemini incelemişlerdir. Hall ve Richards ise, kalkınmanın sürdürülebilir olmasını işaret etmiştir. Sürdürülebilir turizm gelişimi, çoğunlukla sürdürülebilirliği basitleştiren kurumsal, kültürel, sosyal, çevresel ve ekonomik perspektiflerin boyutlarına uygun bir şekilde belirlenmiştir (Zorlu, 2019, s. 14 – 16).

2.7. Sürdürülebilir Turizmin Boyutları

Turizmin kültürel, sosyal ve doğal çevreyi görmezden gelen, yalnızca ekonomik getirileri göz önünde bulundurulmuş kontrolsüz ve plansız gelişimi; turistik destinasyonların cazibesinin kaybolmasına, toplumsal memnuniyetsizliğe ve turistik kaynakların zarar görmesine yol açmaktadır. Zaman içerisinde meydana gelen söz konusu negatif yönlü durumların bilincinde olunması, çağımızda sürdürülebilirlik boyutlarını turizmle bir araya getirmiş ve bu kapsamda turizm planlamalarının gerçekleştirilmesine yardımcı olmuştur (Yüksel, 2024b, s. 750).

Sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir gelişim yapısı uyarınca, kapsam açısından geniş ve içerik açısından çok boyutludur. Turizm sektöründe meydana gelen sürdürülebilirlik, pek çok sektöre katkıda bulunmakta, ortaya çıkan turizm arzundan kaynaklanan gereksinime hizmet etmektedir. Sürdürülebilir turizm; turistler, yerel toplum, sokaklar, parklar, caddeler, bankalar, hastaneler, yerel alışveriş dükkânları ve topluma açık birçok mekân ve somut aktörle somut olmayan yerel değerler, gelenek – görenekler, örf ve adetler, yöreye ilişkin olma hissi ve duygusal çevre benzeri birçok şeyin çerçevesinde meydana gelmektedir. Er vd. (2013, s. 25 – 27)’ne göre sürdürülebilir turizmle sağlanmak istenilen olgular şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Turizm yatırım imkanlarını geliştirip arttırmak.
- Turizmin meydana geldiği bölgeye olan ekonomik katkısını yükselterek, yerel halkın gelirinin artırılmasına yardımcı olmak.
- Alternatif turizmde çeşitliliği artırıp, turizmi zamansal bakımdan sezonlara bölerek bölgelere yaymak.
- Turizmin topluma, çevreye ve kültür benzeri kaynaklara zarar vermesini engellemek ya da meydana gelebilecek zararları olabilecek en düşük düzeye indirmek.

Sürdürülebilir turizm; kültürel, sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlar çerçevesinde talep ve arz arasında bulunan ilişkide bütünsel bir yaklaşım kapsamında değer ifade

edebilmektedir. Bölgelerin sahip oldukları temel girdi faktörlerinin, süreç yönetimi konusunda stratejik yararını sağlayacak alakalı çıktıların sürdürülebilir yapıları olarak ifade edilmektedir.

Ekonomik boyut

Sürdürülebilir turizmin ekonomik boyutuyla turistik destinasyon alanlarında; su hava alanları, limanlar, kara yolları, su ve elektrik sistemleri benzeri alt yapı ve konaklama firmaları, seyahat acenteleri, tur operatörü, araç kiralama hizmetleri, yiyecek – içecek firmaları benzeri üst yapı yatırımlarının çoğalmasına atıfta bulunmaktadır. Bu durum yanında sürdürülebilir turizm, dokuma, mobilya sektörü, inşaat, tarım ve kimyasal malzemeler üretmekte olan sanayi sektörü, el sanatları, sağlık, güvenlik, haberleşme, ulaştırma ve diğer otuz beş alt sektör ile bağlantı içindedir (Işıldar, 2016, s. 45 – 63).

2019’da dünya çapında bütün turist hareketlerine dahil olan 1 milyar 460 milyon birey, ekonomiye 1 trilyon 181 milyar dolarlık katkı sağlamıştır. Aynı sene Türkiye Cumhuriyeti yaklaşık olarak elli iki milyon turistle en fazla turist çekmekte olan devletler arasında altıncı sırada bulunmasına rağmen, sağladığı yirmi beş milyar dolar turizm geliriyle sıralamasında ilk 10 ülke arasında yer alamamıştır (Dünya Turizm Örgütü, 2020, s. 1). Bahsedilen çalışmalar doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti’nin turizm çalışmalarından daha beklenen seviyede ekonomik gelir sağladığından söz edebilmek mümkün değildir.

Turizm faaliyetlerine dahil olan kişilerin gitmiş oldukları destinasyon bölgesinde yapacak oldukları harcamalar; söz konusu devletin dolaylı veya direkt olarak gelirine, gelirin el değışikliğıyle çarpan tesirine, bölgeler arası dengeli kalkınmaya, döviz talebine, ödemeler dengesine katkıda bulunmaktadır. Turizm sektörü, emek yoğun bir hizmet sektörü şeklinde kabul edilmesinden kaynaklı meslek, yaş ve cinsiyet fark etmeksizin yüksek istihdam kaynağı sunmaktadır. Fakat turizmin; ucuz iş gücü olması nedeniyle yerel topluma değil “*gurbetçilere*” olanak sunması, uzun süren iş saatleri ve bu duruma karşın düşük ücret tarifeleri sunması, mevsimlik iş gücü oluşturmaları, seyahatçilerin çeşitli tüketim alışkanlıkları neticesinde tarım bölgelerinin bu yönde kullanılması birtakım gıda mallarında ithalata bağımlılık, bölgesel enflasyon baskısı benzeri büyük negatif yönlü ekonomik tesirleri de mevcuttur (Er vd., 2013, s. 25 – 27).

Turizmde; yerel firmalara destek verilmesi, yerel topluma istihdam imkânı sunulması, gereksinim görülen hammaddelerin yerel firmalardan sağlanması, diğer bir deyişle turizmin yerel topluma somut bir şekilde ekonomik katkıda bulunması maksadıyla Dünya Turizm Örgütü tarafınca 2002’de “*yoksulluğun azaltılması için sürdürülebilir turizm*” girişimi gerçekleştirilmiştir. Bahsedilen girişimin başarılı bir şekilde devam edebilmesi ve destinasyon bölgelerinin ekonomik bakımdan sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi adına turizm etkinliklerinin bir yıla yayılması ve sektörde yer alan bireylerin bir yıl istihdam edilmesi, personellere ilişkin mesleki eğitim ve beceri programları düzenlenmesi, turistlerin talep ve ihtiyaçlarını gideren hizmet ve mal sunma ve bu bakımdan sürekli piyasa araştırması gerçekleştirilmesi, geri bildirimlerin göz önünde bulundurulması ve müşteri memnuniyetine kavuşulması gereklilik arz etmektedir (Işıldar, 2016, s. 45 – 63).

Sosyo-kültürel boyut

Literatür içerisinde sosyo-kültürel çevre çerçevesinde en fazla üzerinde durulan hususlar arasında turizmin ev sahibi millet üstünde bulunan etkileri yer almaktadır. Çoğunlukla turizm hareketinde yaşanan sosyo-kültürel etkileşimler, gelişmemiş olan devletlerin kültürel yapılarını, gelişmiş olan devletlerin etkisine alması biçimindedir. Birbirlerinden farklı gelenek ve göreneklere sahip ve söz konusu farklı coğrafyalarda yer alan kişilerin birleşmesi; kültürler arası bilgi alışverişi, kadın hakları, barış ve hoşgörü konularındaki bilinç, eğlence, boş zaman ve yabancı dil bilgisi planlarında meydana gelen değişimler, kültürel değerlere sahip çıkma bilinci, temizlik bilinci benzeri hususlar devletler arasında sosyo-kültürel etkileşimlere yol açmaktadır. Fakat turist alan destinasyon bölgesinde kitlesel turizm hareketinin yoğun hale gelmesi sonucunda sosyal taşıma hacminin üzerine çıkıldığı durumlar söz konusu olduğunda turizm hareketleri; yerel halkta yabancı düşmanlığı, fuhuş ve uyuşturucu benzeri suçları, yöre kültürünün popüler hale gelmesi, snobizm, yerel dilde yozlaşmanın artması gibi negatif yönde sosyo-kültürel etkilere de yol açabilmektedir (Karagöz ve Kozak, 2014, s. 47 – 61).

Destinasyon bölgelerinde yaşamını sürdüren yerel toplum ve söz konusu destinasyonların turistleri arasında pozitif yönlü etkileşimler gelişerek bahsedilen tutum ve davranışın sürekliliğini sağlayıp toplumların turizme karşı düşmanlık geliştirmesine engel olunarak turizmin sosyo-kültürel yapı üstünde bulunan tesirlerini

ele almak ve gerekli olan tedbirleri almak fazlasıyla önem arz etmektedir. Sürdürülebilir turizmde sosyo-kültürel bakımdan değerlendirilecek en temel hususlar; turizm hareketlerinden kaynaklı meydana gelen yerel toplum hayat standardındaki ve demografik yapılarında meydana gelen değişimler, toplumların turizm faaliyetlerine ilişkin geliştirmiş oldukları tutumlar ve memnuniyetleri, toplumun bölgede bulunan cazibe mekanlarına erişilebilirliği, toplumun bilinçlendirilerek verilmesi gerekli olan kararlara katılmalarının sağlanması, destinasyon bölgesinin kültürel varlıkları ve mirasının muhafaza edilmesi şeklinde sıralanabilmektedir (Er vd., 2013, s. 25 – 27).

Çevresel Boyut

Turizmin yapı taşı, kültürel çekicilikler ve doğal kaynaklar meydana getirmektedir. Dolayısı ile turist akışının sürekliliği ve turizm faaliyetinin ülkeye beklenen seviyede ekonomik katkılarda bulunması, bozulmamış doğal ve kültürel çevreyle mümkün olmaktadır. Turizm hareketi; geleneksel mimari dokunun ve doğal güzelliklerin muhafaza edilmesine pozitif yönlü katkıda bulunmaktadır. Diğer taraftan kitle turizm hareketi ile turistik bölgelerin kontrolsüz bir şekilde gelişimi; mimari stilde estetik olmayan yapıların bilhassa kıyı şeritlerinde plansız bir şekilde çoğalması, kimi turizm alanlarında alt yapının eksikliği nedeniyle kanalizasyon sularının denize boşaltılması sonucunda deniz kirliliği, avlanma sebebiyle yaban yaşamında yer alan kimi hayvan türlerinin tükenmesi, ormanların tahrip edilmesi, haberleşme, sağlık hizmetlerine ulaşım zorluğu, gürültü kirliliği ve trafik yoğunluğu gibi sorunlar yaşanmıştır (Karagöz ve Kozak, 2014, s. 47 – 61).

Sürdürülebilir turizmin çevresel boyutunda değerlendirilecek temel hususlar arasında turizm gelişiminin yoğunluğunu kontrol etme, enerji tasarrufu sağlanması, yenilenebilir enerji kullanımının artması, atık yönetimi uygulanması, gürültü seviyesi kontrolü sağlanması, hava kalitesinin korunması, doğal çevrenin ve su kaynaklarının dikkatli olarak muhafaza edilmesi yer almaktadır (Işıldar, 2016, s. 45 – 63).

2.8. Sürdürülebilir Turizme Faydaları ve Eleştirisel Yaklaşımlar

2.8.1. Sürdürülebilir Turizmin Faydaları

Turizm, sınır ötesi ve ulusal çapta değerli bir katkıda bulunarak ülke ekonomisine ciddi oranda destek olmaktadır, ayrıca kültürel ve sosyal kalkınma süreçlerine de katkı sağlayan değerli bir sektör olarak kabul edilmektedir. Turizm hareketleri, devletlerin benzersiz değerlerinden yararlanma imkân sunmasının yanında, kırsal bölgelerin kalkınmasına, gelir dağılımının eşitlenmesine ve istihdam oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Fakat turizm sektöründe tarihsel, kültürel ve doğal çevre değerlerini muhafaza edebilmek adına fiziki planlama gerçekleştirilmemesi halinde, çevreyi kirletmekte olan bir boyut kazanabilmektedir. Söz konusu negatif yönlü etkilerin önüne geçebilmek adına, çevreye duyarlı olan doğal kaynakları ve turizm yaklaşımlarını koruma terimleri, sürdürülebilirlik tartışmalarıyla beraber gündem konusu haline almış ve eko-turizm benzeri yeni bir turizm çeşidi öne çıkmıştır (Yüksel, 2014, s. 108).

Modern turizm yaklaşımında meydana gelen söz konusu dönüşüm süreci, turistler için benzer niteliklere sahip olan destinasyon bölgelerinin ya da ürünlerin sıradanlaşmasına neden olmuştur. Günümüzde turistler, özgün kültürel değerleri tanımaya, destinasyon bölgesine has kültürel faktörleri doğrudan yaşayıp otantik, gerçek tecrübeler sağlamaya, yerel hayat şekillerinin bazı taraflarını özümsemeye ve destinasyon kültürü ile daha aktif olarak etkileşim sağlamaya daha çok önem atfetmektedirler (Akdu, 2019, s. 132 – 139).

Turistik bir destinasyon bölgesinin çevresi, miras değerleri, kaynakları, sosyo-kültürel nitelikleri, söz konusu bölgede yer alan turizmin gelişme dönemleri adına temel yapı taşlarını meydana getirmektedir. Artış gösteren turizm hareketleri, turizm sektörünün gelişmesine katkıda bulunurken ayrıca turizm değerlerinin kaybedilmesine ve çevre kaynaklarının aşırı düzeyde kullanılarak bozulmasına yol açabilmektedir. Bir destinasyon bölgesinde bulunan turizm gelişimi, yerel toplumun ve destinasyon bölgesinin esnekliğine, yerel toplumun sosyolojik niteliklerine ve turistik faaliyet yoğunluğuna bağlı olmaktadır. Bu sebeple bir destinasyon bölgesinde turizm sektörünün uzun süreli olabilmesi adına yerel toplumun ve sosyo-kültürel bölgelerin desteklenmesi fazlasıyla önem arz etmektedir (Güneş vd., 2020, s. 201 – 215). Sürdürülebilir turizm, turistlerin ve ev sahibi yerel halkın ihtiyaç ve taleplerini, gelecek

kuşakların gereksinimlerine zarar vermeden karşılayan bir turizm gelişimi olarak tanımlanmaktadır. Genellikle küçük ölçekli olan sürdürülebilir turizm, politika kararlarında bölge halkının katılımına saygı gösteren ve çevresel ile kültürel etkilere duyarlı bir turizm türü olarak nitelendirilmektedir. Dünya Turizm Örgütü tarafınca 1988 yılında belirlenmiş olan sürdürülebilir turizm ilkeleri “*kültürel bütünlüğü, temel ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitliliği ve yaşam destek sistemlerini korurken aynı zamanda ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları da sağlayabilecek şekilde tüm kaynakların yönetimi*” şeklinde ifade edilmiştir (Kuter ve Ünal, 2009, s. 146 – 156).

Sürdürülebilirliğin toplum, çevre ve ekonomik seviyede amacına uygun bir şekilde planlanarak uygulanması, belli kavramsal prensiplere uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Söz konusu amaç ışığında özümseven 7 ilke aşağıda belirtilen şekilde özetlenebilmektedir (Pelit vd., 2015, s. 1 – 5):

Yerel ekosistemlerin dikkate alınması: Kalkınma süreçlerinde, ekolojik, tarımsal, politik ve yerel toplumsal sistemlerin sürdürülebilirliğinin gözetilmesi gerekmektedir.

Niceliksel olduğu kadar niteliksel faktörlerin de değerlendirilmesi: Kararların yalnızca en düşük maliyet prensibine göre değil, uzun vadede en az çevresel zararı hedefleyecek şekilde alınması önemlidir.

Çevresel ve ekonomik unsurlar arasında denge: Kalkınmaya ilişkin kararlar, yalnızca ekonomik maliyet unsurlarına dayandırılmamalı; çevresel faktörler de kalkınmanın vazgeçilmez ve temel bileşenleri olarak ele alınmalıdır.

Katılım: Kalkınmadan etkilenen tüm politik ve toplumsal grupların, kalkınma ile ilgili tartışma ve karar alma süreçlerine aktif olarak dahil edilmesi gerekmektedir.

Nesiller arası adalet: Günümüz nesillerinin kaynak tüketiminin, gelecek nesillerin kaynaklara erişimini kısıtlamaması gerekmektedir.

Gelecek perspektifi: Kalkınma sürecinin zaman içinde ortaya çıkarabileceği olumlu ve olumsuz etkilerin, iş dünyası ve politika yapıcılar tarafından daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sürdürülebilir turizm, turizm sektörünün sosyal ve çevresel etkilerini en aza indirirken, yerel toplumun turizmden elde ettiği ekonomik faydayı en üst düzeye çıkarmayı, yerel

toplum ile turistler arasındaki etkileşimi artırmayı ve yerel toplumu turizm planlamasına aktif olarak dahil etmeyi amaçlamaktadır. Sürdürülebilirlik, turizm sektörünün olumsuz etkilerini en düşük seviyeye indirme ve uzun vadeli başarıyı sağlama konusunda önemli ve etkili bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir (Güneş vd., 2020, s.201-215).

2.8.2. Sürdürülebilir Turizm ve Politik Ekonomik Gerilimler

Sürdürülebilir turizm, çoğunlukla çevreye duyarlı, topluma katkı sunan ve ekonomik büyümeyi destekleyen bir model olarak sunulmaktadır. Ancak bu söylem, pratikte çoğu zaman yüzeysel kalmakta, arka planda neoliberal kalkınma politikalarıyla örtüşen yapılar tarafından şekillendirilmektedir. Özellikle kalkınmakta olan ülkelerde, sürdürülebilirlik kavramı çok uluslu şirketler ve küresel finans kurumlarının etkisiyle yerel halkın ve doğanın ihtiyaçlarından çok küresel sermayenin taleplerine hizmet edecek şekilde araçsallaştırılmaktadır (Büscher ve Fletcher, 2017, s. 50-52).

Neoliberal turizm politikaları, devlet müdahalesini azaltmayı, özel sektör yatırımlarını teşvik etmeyi ve doğayı ekonomik değere dönüştürmeyi amaçlayan bir çerçevede gelişmektedir. Bu yaklaşım, sürdürülebilirliği çevresel korumadan çok, kaynakların uzun vadeli ekonomik yarar sağlayacak biçimde kullanılmasını hedefleyen bir stratejiye indirgemektedir (Fletcher, 2011, s. 447-448). Bu bağlamda doğal alanlar, korunması gereken ekosistemler olmaktan çıkıp pazarlanabilir turistik ürünlere dönüştürülmektedir.

Sürdürülebilirlik, yeşil kapitalizm söylemleriyle uyumlu biçimde, çevre koruma ideolojisinin içine gizlenmiş ekonomik bir araç hâline gelmiştir. Koruma amacıyla yürütülen birçok turizm projesi, özelleştirme, yerli halkın topraklarından uzaklaştırılması ve kamu yararının göz ardı edilmesi gibi neoliberal dönüşümlerin aracı olarak işlev görmektedir (Duffy, 2008, s. 327). Eleştirel literatür, bu yaklaşımın “piyasa temelli doğa yönetimi” anlayışını beslediğini ve bunun çevresel adalet, eşitlik, katılım ilkeleriyle çeliştiğini ortaya koymaktadır (Castree, 2008, s. 146-148). Yerel halkın bilgi sistemleri, çevreyle kurduğu geleneksel etkileşim biçimleri ve kültürel pratikleri değersizleştirilmekte, turizm yatırımlarının merkezine yatırımcılar ve piyasa potansiyeli yerleştirilmektedir (Bianchi, 2009, s. 496). Birçok destinasyonda “ekoturizm” adı altında sunulan projeler, biyolojik çeşitliliğin korunması ya da toplulukların güçlendirilmesi gibi hedefleri değil, uluslararası tur operatörlerinin

beklentilerini karşılamayı amaçlamaktadır. Bu durum, “sürdürülebilir kalkınma” söylemiyle meşrulaştırılan yeni bir sömürü biçimi olarak değerlendirilmektedir (Higgins-Desbiolles, 2008, s. 345).

2.8.3. Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Direniş

Sürdürülebilir turizm uygulamaları, yerel halkın kalkınmasına katkı sunacağı iddiasıyla sunulsa da uygulamada bu grupların karar alma süreçlerinden dışlandığı, ekonomik getiriden yararlanmadığı ve zamanla yaşam alanlarından mülksüzleştirildiği pek çok örnek mevcuttur (Scheyvens, 1999, s. 248-249). Çoğu turizm faaliyeti, yerel topluluklar yerine sermaye gruplarının ve devlet-özel sektör iş birliklerinin çıkarlarını önceleyen bir anlayışla şekillenmektedir.

Turistik bölgelerdeki dönüşüm, hızla artan arazi değerleri ve spekülasyon yatırımların teşviğiyle, yerel halkın mülk sahipliğini kaybetmesine, kiracı konumuna düşmesine ya da bölgeden göç etmesine neden olmaktadır (Hall ve Jenkins, 2004, s. 27-28). Sürdürülebilirlik retoriğiyle yürütülen kalkınma projeleri, yerel halka genellikle düşük ücretli, geçici ya da güvencesiz istihdam olanakları sunmakta; bu durum ekonomik katılımın yüzeysel ve eşitsiz bir düzlemde gerçekleştiğini göstermektedir (Tosun, 2000, s. 621).

Turizm gelirlerinin büyük bölümü, küresel turizm zincirleri aracılığıyla uluslararası tur operatörleri, çok uluslu yatırımcılar ve otel zincirleri gibi dış aktörlere yönelmekte; yerelde ise sınırlı bir artık değer bırakılmaktadır. Bu durum, sürdürülebilir kalkınma hedefiyle doğrudan çelişmekte; sosyo-ekonomik eşitsizlikleri ve sınıfsal ayrışmayı derinleştiren bir yapı üretmektedir (Mowforth ve Munt, 2009, s. 78–81). Turistik yatırımların “yeşil” ya da “ekolojik” etiketlerle sunulması, çoğu zaman neo-kolonyal temsilleri ve tahakküm biçimlerini görünmez kılmakta; yerel kültür unsurları, folklorik nesnelere indirgenmekte, bu topluluklar kendi kültürel pratiklerine yalnızca izleyici olarak dâhil olabilmektedir (Dolezal, 2015, s. 8). Bu yaklaşım, sürdürülebilirlik söylemi altında kültürel sömürünün yeni biçimlerine zemin hazırlamaktadır.

Türkiye özelinde, kıyı bölgelerinde uygulanan sürdürülebilir turizm projeleri, köylülerin ve yerel balıkçıların yaşam alanlarının daralmasına, ortak kullanım

alanlarının özelleştirilmesine ve toplulukların sosyo-ekonomik marjinallik sürecine itilmesine neden olmuştur (Öztürk ve Eraydın, 2010, s. 291).

2.8.4. Sürdürülebilir Turizm ve Neo-Kolonyal Etkiler

Ekoturizm ve sürdürülebilirlik adı altında yürütülen birçok koruma projesi, çoğu zaman “yeşil sömürgeleştirme” olarak tanımlanan bir süreci desteklemektedir. Doğayı koruma gerekçesiyle, yerli halkın yaşadığı bölgelere erişim sınırlandırılmakta; bu alanlar, turistlerin deneyimleyebileceği biçimde yeniden düzenlenmektedir (Duffy, 2008, s. 331). Bu durumda çevresel duyarlılık, ekonomik çıkarları destekleyen bir araca dönüşmektedir.

Sürdürülebilirlik ilkeleriyle yeniden şekillenen turizm anlayışı, özellikle biyolojik çeşitliliğin yüksek olduğu bölgelerde doğa koruma söylemiyle hayata geçirilen projelerin artmasına neden olmuştur. Ancak bu projeler sıklıkla yerel halkın zorla bölgeden uzaklaştırılması, mülkiyet haklarının elinden alınması ve geçim kaynaklarına ulaşımının engellenmesi gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bu bağlamda koruma alanları, özellikle Küresel Güney’de yaşayan topluluklar için bir tür mülksüzleştirme aracına dönüşmektedir (Büscher ve Fletcher, 2015, s. 278–279). Yerel halk yalnızca yaşadığı yeri kaybetmekle kalmamakta; aynı zamanda tarihsel ve kültürel bağ kurduğu topraklarda, turizm sektörünün beklentilerine uygun biçimde “geleneksel figür” ya da “manzara ögesi” gibi rollere indirgenmektedir (West vd., 2006, s. 258). Böylece doğa koruma ile turizm arasındaki ilişki, doğal ve kültürel öğelerin ticarileştirilmesine hizmet etmektedir.

Yeşil kalkınma söylemiyle desteklenen bu tür sürdürülebilir turizm uygulamaları, çevreye yönelik amaçların yanı sıra piyasa temelli ekonomi anlayışını da beraberinde getirmektedir. Doğa, sadece gezilecek bir yer değil; aynı zamanda maddi kazanç sağlayan bir yatırım alanı olarak görülmektedir (Fairhead vd., 2012, s. 242).

Türkiye’de de benzer durumlar gözlemlenmektedir. Kaz Dağları, Salda Gölü ve Munzur Vadisi gibi bölgelerde başlatılan koruma projeleri, yerel halkın tarım ve hayvancılıkla geçimini sağladığı alanları daraltmış; bu bölgeler büyük turizm yatırımları için kullanılmaya başlanmıştır (Öztürk, 2017, s. 196–198). Bu örnekler, çevre koruma söyleminin sermaye odaklı turizm faaliyetlerine nasıl entegre edildiğini açıkça göstermektedir.

2.9. Sürdürülebilir Turizm İlkeleri

Turizm sektöründe sürdürülebilirliğin elde edilmesi ve söz konusu sürdürülebilirliğin muhafaza edilmesi için birtakım prensiplerin tespit edilmesi fazlasıyla önem arz etmektedir. Bu konuya yönelik geliştirilecek olan politikalara ve kanun koyucu tarafınca gerçekleştirilecek hukuksal düzenlemelere rehberlik edici niteliğe sahip olan ilkeler farklı kurumlar ve bilim adamları tarafınca ortaya sunulmuştur. Dünya Ticaret Örgütü, 1999'da "*Turizmde Global Etik İlkeler Bildirgesi*"ni onaylamış ve bildirgenin üçüncü kısmında bulunan sürdürülebilir turizm prensiplerini aşağıda belirtilen şekilde sıralamıştır (Dünya Turizm Örgütü, 1999, s. 1):

- Turizm hareketleri düzenlenirken ekosistem, yabani yaşam ve biyolojik çeşitliliğin muhafaza edilmesi gerekmektedir.
- Turizm yoğunluğunun artmış olduğu dönemlerde, turizm sektörünün çevre üstünde bulunan negatif yönlü etkiler düşürecek düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir.
- Kamu yetkilileri tarafından kaynak tasarrufunun teşvik edilmesi, enerji ve su hususlarında tasarruf sağlamakta olan ve atıkların azaltılmasını öncelik olarak belirleyen önlemlerin alınması gerekmektedir.
- Turizmin gelişmesinde bütün paydaşların sürdürülebilir ve sağlam mali büyüme kapsamında çevreyi muhafaza etmekle sorumlu olmaları gerekmektedir. Turizm gereksinimleri karşılanırken, gelecek nesillerin dikkate alınması gerekmektedir.

Turizm sektörünün lokomotif şeklinde ekoturizm-doğa turizmi benzeri isimler altında çevre duyarlılığı bulunan sürdürülebilir turizm çeşitlerinin desteklenmesi de fazlasıyla önem arz etmektedir. Garrod ve Fyall (1998) ise sürdürülebilir turizm alanında bulunması gerekli olan ilkeleri şu şekilde sıralamışlardır:

- Turizm sektörünün kuvvetli kalması adına kültürel, toplumsal ve doğal çeşitliliğin muhafaza edilmesi fazlasıyla önem arz etmektedir.
- Aşırı tüketimden uzak durulması ve kısıtlı kaynakların akıllı bir şekilde kullanılması uzun sürede turizm sektörünün neden olacağı tahribatı azaltıp daha sonrasında meydana gelmesi olası iyileştirme maliyetlerini olabilecek en düşük seviyeye indirmeye yardımcı olmaktadır.

- Uzun sürede turizm sektörünün gelişimine destek verme ve yeni istihdam bölgeleri yaratmak adına kültürel, toplumsal ve doğal kaynakların muhafaza edilmesi gerekmektedir. Oluşturulacak yerel ya da stratejik planlarda turizm sektörünün çevresel tesirlerinin göz önünde bulundurulması, uzun vadeli turizm hareketliliğine pozitif yönde yansımaktadır.
- Karşı karşıya kalınacak problemlerin çözüme kavuşturulmasında yarar sağlayacağı ve turizm sektörünün gelişmesine katkıda bulunacağı varsayılan izleme ve araştırma işlemlerinin etkili veri toplama ve değerlendirme süreçleriyle sürdürülmesi gerekmektedir.
- Turizm hareketlerinde güvenilir verileri barındıran sorumlu turizm pazarlama stratejileri, sürdürülebilirlik bakımından ve müşteri memnuniyeti sağlayacak olduğu için göz önünde bulundurulmalıdır.
- Yerel çalışanın sürdürülebilir turizm ilkelerini pratikte olan çalışma hayatlarına aktarmalarına yardımcı olacak eğitimlerin verilmesi, sağlanan hizmetlerde kaliteyi yükselteceğinden fazlasıyla önemlidir.
- Turizm sektörünün, ilgili kurumlar ve yerel toplum ile iş birliği içinde hareket etmesi, sürdürülebilir politikaların geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.
- Turistik deneyime katkı sağlamak, yerel toplumun ekonomik gücünü artırmak ve çevreye fayda sağlamak için, toplumun turizme aktif katılımının teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Ekonominin korunması ve çevresel tahribatın önlenmesi amacıyla, çevresel maliyetleri dikkate alan ve yerel ekonomileri destekleyen yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir.

2.10. Sürdürülebilir Turizmin Hedefleri

Sürdürülebilir turizmin temel hedeflerinin tespit edildiği toplantı şeklinde kabul görülen Rio Konferansından on sene sonra, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg şehrinde 2002'de düzenlenmiş olan "*Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi*"nde belirlenmiş olan Gündem 21'in uygulanmasına yönelik hedefler, sürdürülebilir turizm sektörünün de ana hedefleri şeklinde kabul edilmektedir. Söz konusu hedefler aşağıda belirtilen şekilde sıralanabilmektedir (BM, 1992, s. 1):

Küresel iş birliği ve ortaklıkların güçlendirilmesi: Gündem 21, sürdürülebilir turizmin küresel düzeyde iş birliği ve ortaklıklarla desteklenmesini önermektedir. Bu kapsamda, sınır ötesi turizm standartları ve politikalarının geliştirilmesi, devletler arası iş birliği ve teknoloji transferi gibi konulara vurgu yapılmaktadır. Ayrıca, sınır ötesi finansman sistemlerinin turizm projelerine erişiminin kolaylaştırılması da hedeflenmektedir.

İklim değişikliğiyle mücadele ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri: Gündem 21, sürdürülebilir turizm alanında iklim değişikliğiyle mücadele ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirilmesi amaçlarını kapsamaktadır. Turizm endüstrisinin su ve enerji kullanımını azaltması, doğal alanları koruması ve atık yönetimini etkin şekilde gerçekleştirmesi gerektiği belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, kültürel ve doğal mirasın korunması, yerel ekosistemlerin sürdürülebilir yönetimi ve biyolojik çeşitliliğin korunması gibi hedeflere de işaret edilmektedir.

Ekonomik ve sosyal gelişmeyle çevresel koruma arasındaki denge: Gündem 21, sürdürülebilir turizm kapsamında ekonomik ve sosyal gelişmeyi teşvik ederken, doğal kaynakların korunmasını ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasını amaçlamaktadır. Turizm sektöründeki büyümenin, yerel toplumun yaşam kalitesini artıracak şekilde planlanıp uygulanması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca, yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımını ve bu faaliyetlerden elde edilen faydaların artırılmasını sağlayacak politikaların geliştirilmesi önerilmektedir.

Çevre-kalkınma ilişkisi ve tüm paydaşların çıkarlarının gözetilmesi: Gündem 21, ekonomik kalkınma ile çevre arasındaki ilişkiye dikkat çekmekte ve bu iki alanın entegre edilmesini savunmaktadır. Sürdürülebilir turizm hedefleri, turizm faaliyetlerinin doğal çevre üzerindeki etkilerini en aza indirerek ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği sağlamayı ve yerel ekonomilere katkı sunmayı kapsamaktadır. Ayrıca, tüm paydaşların çıkarlarının gözetilmesi, toplumsal faydanın artırılması ve yerel halkın refahının yükseltilmesi amaçlanmaktadır.

Belirtilen bu hedefler, turizm endüstrisinin sürdürülebilirliğini sağlamak ve turizm faaliyetlerinin gelecek nesiller için sürdürülebilir olmasına katkıda bulunmak amacıyla geniş bir perspektifte belirlenmiştir. Gündem 21'in sürdürülebilir turizm için ortaya

koyduğu bu hedefler, turizm endüstrisinin sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerini dengeleyerek geliştirilmesini amaçlamaktadır (UNEP ve UNWTO, 2005, s. 14–15).

Yukarıda belirtilen hedeflerin yanı sıra, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (BM D.T.Ö.), sürdürülebilir turizm için on iki temel hedef belirlemiştir. Bu hedefler, sürdürülebilir turizmin sağlanması ve geliştirilmesi için stratejik amaçları ifade etmektedir (BM Dünya Turizm Örgütü, 2013, s. 11–12):

- **Küresel sorumluluk:** Turizm sektörünün, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunarak küresel ölçekte sorumluluk üstlenmesi.
- **Sınır ötesi iş birliği ve ortaklık:** Sürdürülebilir turizm sektörünün geliştirilmesi için sınır ötesi iş birliği ve ortaklıkların güçlendirilmesi.
- **Kalite ve misafirperverlik:** Turizm hizmetlerinde kalite ve misafirperverliğin artırılması, turist memnuniyetinin yükseltilmesi.
- **Sağlık ve güvenlik:** Turistlerin sağlık ve güvenliğinin sağlanması için gerekli önlemlerin alınması.
- **Farkındalık ve eğitim:** Sürdürülebilir turizm ilkelerine yönelik eğitim ve farkındalık çalışmalarının yürütülmesi.
- **Katılım ve çeşitliliğin teşvik edilmesi:** Turizm faaliyetlerinde fırsat eşitliğinin sağlanması ve toplumun tüm kesimlerinin turizm hizmetlerinden yararlanabilmesi.
- **Turizm faaliyetlerinin toplumsal etkileri:** Turizm sektörünün sosyal yaşama olumlu katkıları, istihdam ve toplumsal uyumun desteklenmesi.
- **Yerel ekonomiye katkı:** Turizm sektörünün yerel toplumun refahını artırması ve gelir dağılımında adaleti desteklemesi
- **Doğal Kaynakların etkin kullanımı:** Enerji ve su gibi doğal kaynakların verimli kullanılması ve atık yönetiminin sağlanması.
- **Çevresel değerlerin korunması:** Doğal çevrenin, ekosistemlerin ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir şekilde korunması.
- **Yerel kültür ve değerlerin korunması:** Turizm faaliyetlerinin yerel kültürel mirasa saygılı olması ve bu mirasın korunması.
- **Ekonomik refahın artırılması:** Turizmin ekonomik büyümeye katkı sağlaması ve yerel ekonomiler üzerinde olumlu etkiler oluşturmaları.

Bu on iki hedef, turizmin sürdürülebilirlik ilkelerine uygun olarak gelişmesi ve uygulamaların bu hedefler doğrultusunda yönlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. BM Dünya Turizm Örgütü'nün belirlediği bu hedefler, turizm faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarını dengede tutmayı ve sektörün sürdürülebilir kalkınma yolunda ilerlemesini teşvik etmektedir (BM Dünya Turizm Örgütü, 2013, s. 11–12).

2.11. Dünyada Sürdürülebilir Turizm

Turizm, toplumları çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarda etkileyen önemli bir sektör olarak kabul edilmektedir. Sürdürülebilir turizmin temel amacı ise, dünya genelinde milletlerin bu üç alandaki dengesini sağlamak olarak ifade edilebilir. Bu kavram, turizm sektörünün sağladığı faydaları en üst seviyeye çıkarırken, olumsuz etkilerini ise en aza indirmeyi hedeflemektedir. Dünya genelinde sürdürülebilir turizm kapsamında pek çok örnek bulunmaktadır (Yüksel, 2024b, s. 747). Kosalak ve Soyeva'nın 2006 yılında gerçekleştirdikleri bir araştırmada bu örnekler ele alınmıştır. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından İtalya'da turizm sektörüne olan ilgi artmış ve ülkede eko turizm ile sürdürülebilir turizme yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 2002 yılında Roma'da kurulan "Ekoturismo Italia" örgütü, eko turizmin geliştirilmesi amacıyla oluşturulmuş ve paydaşlar arasında koordinasyon sağlamıştır. Alto Adige eyaleti, çevre dostu yerel ürünlere ve tatil önerilerine odaklanan otelleriyle eko turizme destek verirken, Sicilya ise yeşil turizm planlarına ev sahipliği yapmıştır. İtalya genelinde, yerel kültürlerin ve eko turizm uygulamalarının korunmasına yönelik planlar hazırlanmış ve bu çabalar sınır ötesi iş birlikleriyle desteklenmiştir. Ayrıca, 2015 yılında Pietrarsa'da sürdürülebilir turizm temalı bir konferans düzenlenmiştir (İsayeva ve Kasalak, 2016, s. 183–200).

Florida'nın turizm endüstrisi ise temalı parkları ve kumlu plajlarıyla büyük bir çekicilik oluşturmaktadır. Plajları ziyaret edenlerin yüzde 92'si Amerikalı olup, yüzde 40'ı plaj aktivitelerini öncelikli tercihleri arasında görmektedir. Orlando, 2011 yılında 53,5 milyon turistin ziyaret ettiği lunaparklarıyla öne çıkmaktadır. Florida'nın doğal alanları, eko turizm faaliyetleriyle hem yerel topluma hem de turistlere hizmet sunmaktadır (İsayeva ve Kasalak, 2016, s. 183–200).

Kosta Rika ise milli parkları, nehirleri ve volkanlarıyla Kuzey Amerika'da eko turizm açısından popüler bir destinasyon olarak öne çıkmaktadır. 1987–2000 yılları arasında otel sektörü yüzde 400 oranında büyümüş, otel sayısı 250 binden 1 milyona

yükselmiştir. Aynı dönemde turist sayısı da 1–2 binden 20 bine çıkmıştır. Avrupalı ve Güney Amerikalı yatırımcılar, 1980’li yılların sonlarında bölgenin eko turizm potansiyelini fark ederek yatırımlar yapmış ve eko turizme kültürel ve ekonomik açıdan katkı sağlamıştır. Agro-turizm projeleri ve sürdürülebilir turizm sertifika programları, çiftçilere alternatif gelir kaynakları sunarak tarım ve çevre arasındaki dengeyi korumaktadır (Derman, 2020, s. 237–246).

Yukarıda belirtilen örnekler doğrultusunda, dünya genelinde sürdürülebilir turizm hareketleri kapsamında ekoturizmin ön planda bir turizm modeli olduğu görülmektedir. Ayrıca, bölgesel olarak gerçekleştirilen ekoturizm uygulamalarında da sürdürülebilir turizmin temel boyutlarının benimsendiği vurgulanmaktadır.

2.12. Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları

Türkiye Cumhuriyeti’nde turizm sektörü yalnızca ekonomik değişkenlerden değil, aynı zamanda siyasal ve sosyal faktörlerden de etkilenecek günümüzdeki yapısına ulaşmıştır. Cumhuriyetin ilanının ardından devletçi ekonomik politikaların benimsenmesiyle, gerekli sermaye ve yatırımlar doğrudan devlet eliyle gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde turizm, kalkınma politikaları arasında öncelikli bir yere sahip olmasına rağmen, atılan adımlar daha çok yabancı ziyaretçilerin seyahat koşullarını iyileştirmeye yönelik sınırlı girişimlerle kalmıştır. Bu dönemde, Mustafa Kemal Atatürk’ün talimatıyla 1923’te Seyyahin Cemiyeti kurulmuş; cemiyet, devletin tanıtımını sağlamak amacıyla “Balkan Turizm İttihadı” ve “Uluslararası Turizm Birliği” gibi kuruluşlarla uluslararası toplantılar düzenlemiş, turist rehberleri için sınavlar yapılmış, yol haritaları hazırlanmış ve turizmle ilgili konferans, toplantı ve araştırmalar gerçekleştirilmiştir (Nohutçu, 2002, s. 1–25). Türkiye Cumhuriyeti’nin turizme ilk fiili katılımı ise 1930’lu yıllardan sonra başlamıştır. 1934’te Ekonomi Bakanlığı, 1940’ta Başvekalet’e bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü ve 1943’te Başvekalet’e bağlı Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü bünyesinde turizm temsil edilmiştir. 1949’da ise bu yapı Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü’ne dönüştürülmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren turizme yönelik yatırımlar yapılmış olsa da devletin gerçek anlamda müdahalesi ve ilgisi 1949’da ilk Turizm Danışma Komitesi’nin toplanmasıyla başlamıştır (Nohutçu, 2002, s. 1–25).

1950’lerde liberal politikaların benimsenmesiyle ihracat göz ardı edilmiş, ithalatın artması sonucunda ödemeler dengesinde açıklar oluşmuş ve Türkiye’nin döviz rezervleri azalmıştır. Bu durum karşısında turizmden elde edilecek döviz gelirlerinin artırılması amacıyla çeşitli planlar hazırlanmıştır. 1953’te “6086 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu” yayımlanmış, 1955’te ise özel yatırımları desteklemek ve örnek yatırımlar yapmak amacıyla Turizm Bakanlığı kurulmuştur (Doğanay ve Zaman, 2024, s. 66–68).

1960 askeri müdahalesinin ardından, 1961 Anayasası ile planlı kalkınma dönemine geçilmiş, Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü 1963’te Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’na dönüştürülmüştür. Aynı dönemde Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş ve ekonomiye yönelik müdahaleler artmıştır. 1970’li yıllarda turist sayısı ve turizm gelirlerinde artış yaşanmış, 1972’de Türkiye Seyahat ve Acenteler Birliği kurulmuştur. Ancak 1974 petrol kriziyle birlikte turist sayısı ve gelirlerinde azalma görülmüş, toplumsal huzursuzluklar, otorite boşluğu, siyasal kutuplaşma ve terör olayları turizm sektörünü olumsuz etkilemiştir (Nohutçu, 2002, s. 1–25).

1980’e kadar sektörde çeşitli unsurlar bulunsa da yetki büyük ölçüde devletin elinde olmuştur. 1980’li yıllardan itibaren ise turizm politikalarında özel sektörün rolü artmıştır. Bu değişimin temelinde, 24 Ocak Kararları ile Türkiye’de liberalleşme sürecinin önündeki engellerin kaldırılması yatmaktadır. Sonuç olarak, kamu sektörünün rolü azalmış, özel sektör teşvik edilmiş ve serbest piyasa ekonomisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak bu dönemde turizm, karar vericiler tarafından sürdürülebilir turizm ilkeleri göz ardı edilerek teşvik edilmiştir. Ekonomik avantajlardan yararlanmak amacıyla 1982’de “2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu” çıkarılmış, bu kanunla yapılan düzenlemeler mekânsal yoğunlaşmaya yol açmıştır. Sektöre sağlanan kaynak tahsisi, girişimcilerin yanlış yatırımlarıyla yerel toplumlar pahasına mekânın şekillenmesine neden olmuştur. Kitle turizmini geliştirmeye yönelik adımlar sonucunda, Ege ve Akdeniz kıyılarında konaklama sektörü için yatırımcılara olanak sağlanmıştır (Tosun, 2001, s. 289–303).

Sürdürülebilir turizm girişimlerinin desteklenmesi ve mevcut uygulamalarda sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin benimsenmesi amacıyla, Türkiye Seyahat ve Acentaları Birliği ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı 2019’da bir mutabakata varmıştır. Akdeniz’deki deniz koruma bölgelerinde sürdürülebilir ekonomik

faaliyetler projesi, 2014’te imzalanan protokolle hayata geçirilmiştir. “Gelecek Turizmde” adlı girişim ise, turizm odaklı yerel kalkınma modeli oluşturmak amacıyla Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı desteğiyle başlatılmıştır.

2.13. Sürdürülebilir Turizmde Politika ve Planlama

Aristoteles’in “insan faaliyetlerinin en kapsamlısı olarak pratik anlamda üstün bilim” şeklinde tanımladığı politika, günümüzde faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için rehberlik sağlayan genel bir davranış planı olarak kabul edilmektedir. Başka bir ifadeyle politika, birey ve topluluklara ulaşılmak istenen hedeflere hangi yollarla erişileceğini gösteren bir rehberdir. Turizm politikası ise, prosedürleri ve amaçları içeren üst düzey ve genel bir planı temsil etmektedir. Politikalar genellikle beyanlar, resmi belgeler ve kanunlar gibi dokümanlarda yer almaktadır. Turizm politikası, çoğunlukla bir devletin genel ekonomik politikasının bir parçası olarak değerlendirilir (Şanlıöz Özgen vd., 2016, s. 1–22). Belediye, federal ya da eyalet sistemlerinde oluşturulan turizmle ilgili kamu politikaları, belirli amaçlara ulaşmak için tasarlanır.

Bir ülkede turizm politikası ile sektörün gelişiminin genel yönü, amaçları, yöntemleri ve rehberleri belirlenir. Turizm politikası, devletin turizm gelişimi açısından genel bir çerçeve sunmasıyla, özel sektör ve kamu faaliyetlerinin bu amaçlara ulaşmasını sağlar. Ayrıca, ulusal turizm politikası; istihdam yaratma, döviz kazancı sağlama, dezavantajlı ve marjinal toplulukların gelişimi ile genel ekonomik kalkınma gibi alanlarda odaklanmaya katkı sunar. Turizm sektörünün ekonomi, çevre ve kültür üzerindeki etkilerini yansıtan sürdürülebilirlik konusu da turizm politikası hedeflerinin önemli bir parçasını oluşturur. Sektör geliştikçe, etkin politika müdahalesinin doğası da değişmektedir. Tarihsel olarak, erken kalkınma dönemlerinde hükümetler turizmi planlamak, teşvik etmek ve bazı durumlarda ticari işletmeleri yönetmek gibi geniş sorumluluklar üstlenmiştir. Sektör olgunlaştıkça ise hükümet müdahalesi daha çok yerel ve alt yerel düzeyde koordinasyon gerektiren eylemlerle sınırlı kalmaktadır (Kokkranikal vd., 2011, s. 359–380).

Turizm sektörünün gelişiminde politika odağı, turist sayısı ve gelirlerini artırmaktan, rekabetçi turizm şirketleri ve bölgeleri için uygun koşullar oluşturmaya doğru kaymaktadır. Bu değişim, gelişmiş destinasyonlarda hükümet politikasının aktif katılımının yanı sıra, sürdürülebilir kalkınma için rekabetçi ortam yaratmaya daha

fazla odaklandığı anlamına gelmektedir. Hükümetler, rekabet gücünü artırmak ve turizm sektörünün sürdürülebilir gelişimini desteklemek için yenilikçi ve aktif politikalar geliştirmektedir (Şanlıöz Özgen vd., 2016, s. 1–22).

Pentelow ve Scott (2011, s. 199–205), turizm politikalarının özünü oluşturan farklı hedeflere dikkat çekmektedir. Tüm bu hedefler, kamu çıkarlarının korunması, sosyal turizm, tanıtım, teşvik, girişimcilik desteği, mevzuat, planlama ve koordinasyon gibi işlevsel rollerle ilişkilidir.

Turizm politikasının temel hedefleri incelendiğinde, sürdürülebilir kalkınma ile sürdürülebilir turizmin hedefleri arasında güçlü bir bağ olduğu görülmektedir. Sınır ötesi ve yerel politikaların sürdürülebilir turizm yaklaşımına ters düşmesi beklenmemektedir. Genel yol haritası olarak kabul edilen turizm politikaları, sürdürülebilir turizme destek ve rehberlik etmektedir. Çok boyutlu ve nitelikli bir turizm politikası, yerel topluma ve turizmle doğrudan ya da dolaylı ilişkili tüm paydaşlara katkı sağlamaktadır. Turizmin psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve çevresel boyutları, sektörü karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya kavuşturmuş; bu nedenle turizm politikaları da çok boyutlu hale gelmiştir. Turizm, doğal kaynaklardan yararlanma olanağı sunarken, bu kaynakları koruma ve gelecek nesillere aktarma misyonunu da üstlenmektedir. Bu nedenle, iyi bir turizm politikasının koruma-kullanım dengesini gözetken bir yaklaşıma sahip olması büyük önem taşımaktadır. Sürdürülebilir turizm gelişimi, iyi ve doğru turizm politikalarıyla mümkündür. Bu bağlamda, sürdürülebilir turizm; çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik boyutları dikkate alarak, kaynakları tüketmeden, turist algısında olumsuz bir imaj oluşturmaktan ve yerel kültüre zarar vermeden turizm faaliyetlerini sürdürmeyi amaçlamaktadır (Şanlıöz Özgen vd., 2016, s. 1–22).

Hükümetlerin ortak amaçlar doğrultusunda, devletlerin ve yerel halkın koşullarını yansıtan tutarlı ve bütünlüklü bir sürdürülebilir turizm politikası için çeşitli hedefleri yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda, turistlere güvenilir ve kaliteli bir deneyim sunmak, turizm endüstrisinde KOBİ'lerin verimliliğini artırmak, kültürel ve doğal kaynakları korumak, gelişimi ve büyümeyi teşvik etmek gibi hedefler, sürdürülebilir turizm politikasının başarısı için önemlidir. Shuraiki (2002, s. 274–283), turizm politikalarının amaçlarının, gelişmekte olan ülkelerde turizm gelişiminin erken safhasında, gelişmiş ülkelerde ise ileri safhasında ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu

bağlamda, yönetmelik ve mevzuatlar, planlar, eğitim, turizm gelişimini kolaylaştırıcı uygulamalar ve pazarlama gibi konularda hükümetler ve ulusal turizm idareleri çalışmalar yaparak, turizm politikalarının amaçlarına ulaşmasını sağlamaktadır.

Turizm sektöründe politikanın yanı sıra planlama da büyük önem taşımaktadır. Turizm planları, politikaların uygulamaya geçirilmesini sağlayan en önemli araçlardan biridir. Planlama, Türk Dil Kurumu'na göre "hükümet tarafından ulaşılabilecek amaçları belirleyen, tarım, ulaşım, sanayi gibi alanlardaki artış ölçüsünü tespit eden ve uygulanması gereken önlemleri önceden gösteren ekonomik, sosyal programın belli süreler için hazırlanması işi" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2025, s. 1). Başka bir ifadeyle planlama, beklenen çıktılara ulaşmak için gelecekte alınacak kararların veya gerçekleştirilecek eylemlerin haritasını çizen bir süreçtir (Sharpley, 2006, s. 7–22).

Turizm planı ise bir destinasyonun başarısını etkileyen tüm unsurların nasıl geliştirileceğine dair detaylı bir yol haritası oluşturmayı amaçlar. Doğru bir turizm planlaması, yalnızca kârı maksimize etmeyi değil, aynı zamanda insanların mutluluk ve refahını artırmayı, kaliteli mimari, çevre ve peyzaj tasarımı, eğitim, enerji tasarrufu ve ulaşım gibi konuları da kapsayan bir modelle uygulanmalıdır (Goeldner vd., 2009, s. 444–445). Shaw ve Williams (1998, s. 235–255), turizm planlamalarının genel amaçlarının; gelişim sürecinin fiziksel kalıplarını şekillendirmek ve kontrol altına almak, sınırlı kaynakları korumak, destinasyonların etkin tanıtım ve pazarlamasını sağlamak ve turizm sektörünü diğer endüstrilerle entegre edebilmek olduğunu belirtmektedir.

2.14. Sürdürülebilir Turizm Algısı

İnsan, sosyal bir varlık olarak yaşamını toplum içinde sürdürmek zorundadır. Bu özelliği sayesinde çevresine uyum sağlamak ve bu uyumu sağlayacak tutumları benimsemek, insan olmanın temel gereklilikleri arasında yer alır. Sürdürülebilir turizm algısı, 1970–1980'lerde turizm faaliyetlerindeki artışın olumsuz etkilerine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Aslında turizm ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişki her zaman var olmuştur; ancak sürdürülebilirlik, turizmle ilgili resmi kuruluşlar tarafından tanınıp tanımlanana kadar yeterince algılanmamıştır (Şentürk, 2019, s. 66–68).

Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için korunmuş bir çevrenin gerekliliğine dikkat çekmiştir. Bu

bağlamda, turizm sektöründe sürdürülebilirlik ihtiyacının yeni bir konu olmadığı söylenebilir. Sürdürülebilir turizme verilen değer, yerel ekonomiye katkısı, ziyaretçilerin deneyimleri ve sosyal-çevresel etkilerinin anlaşılmasıyla daha da artmıştır (Lu ve Nepal, 2009, s. 5–16).

Seyahatçilerin algı ve ihtiyaçlarının farkında olunması, turistik bölgelere yönelik bilgi edinme ve rezervasyon işlemlerinin etkin bir şekilde yapılabilmesi için dijital dönüşümler gereklidir ve bu durum küresel ölçekte giderek daha fazla önem kazanmaktadır. 360 derece videolar ve sanal turlar gibi teknolojik yenilikler, seyahatçilerin ilgisini çekerek turistik bölgelere yönelik algılarını etkilemektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda, seyahatçilerin algılarını belirlemek, turistik alanları yenilemek ve ziyaretçi sayısını artırmak açısından önemli bir rol oynamaktadır (Pinto ve Castro, 2019, s. 7–20).

Sürdürülebilirlik algısı, seyahatçiler açısından üç ana faktör üzerinden şekillenmektedir: sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlar. Yapılan analizlerde, çevresel faktörün ön plana çıktığı görülmekle birlikte, bazı araştırmalarda ekonomik sürdürülebilirlik algısının en önemli faktör olduğu öne sürülmektedir (Akkuş, 2019, s. 1–27). Ekonomik sürdürülebilirlik algısı, seyahatçilerin gelirlerini dikkate alarak ev sahibi toplumun ekonomik gelişimine katkı sağlayacak organizasyonlara katılımını kapsamaktadır. Bu süreç, sürdürülebilir ekonominin temelini oluşturmaktadır. Sosyal sürdürülebilirlik algısı ise, bölge kültürünü öğrenerek kültürel mirası gelecek nesillere aktarmakla ilgilidir. Çevresel sürdürülebilirlik algısı ise, yenilenemeyen doğal kaynakların korunması, biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemlerin devamlılığının sağlanmasıyla ilgilidir. Sürdürülebilir turizmin sosyo-kültürel ve çevresel açıdan tasarlanması, geliştirilmesi ve uygulanması genel olarak kabul görse de, sürdürülebilir turizm algısı farklı bölgelerde yaşayan insanlar için farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Ziyaretçilerin sürdürülebilirlik algıları, ev sahibi toplumda farklı algıların oluşmasına yol açabilmektedir (Deng ve Bender, 2007, s. 181–188).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM AÇISINDAN DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞERLER

3.1. Kültür ve Miras Kavramları

Kültür kavramı, tek bir cümleyle ya da kısa bir tanımla açıklanamayacak kadar kapsamlıdır. Farklı kaynaklarda çeşitli şekillerde tanımlanan kültür, insan ve insan faaliyetlerinin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Toplulukların yaşam biçimleri ve hayata bakış açıları farklılık gösterdiğinden, kültürün de farklı tanımları ve biçimleri doğal olarak ortaya çıkmaktadır (Erdoğan ve Alemdar, 2005, s. 40–41). Türk Dil Kurumu (TDK), kültür kavramının Fransızca “culture” kelimesinden türediğini belirtmekte ve kültürü, geçmişten günümüze milletlerin tarihi süreç içinde oluşturdukları maddi ve manevi tüm değerler ile bu değerleri koruyarak gelecek nesillere aktarmak için kullanılan tekniklerin bütünü olarak tanımlamaktadır (TDK, 2025, s. 1). Kültür ve Turizm Bakanlığı’na (2025, s. 1) göre ise kültür, bir toplumu diğerlerinden ayıran, ona özgü kimliğini oluşturan, geçmişten günümüze dönüşerek gelen fikir, örf-adet, gelenek-görenek, yaşam tarzı, davranış ve sanat ürünlerinin tümüdür. Bu manevi ve maddi değerler, topluma özgü bir kimlik kazandırarak dayanışma ve birlik duygusunu geliştirir ve toplumsal düzenin sağlanmasına katkıda bulunur. Kültür kavramı, Türkçede medeniyet, uygarlık, ekin ve hars gibi kelimelerin yerine de kullanılmaktadır. Bu sözcüklerin tümü insan temellidir ve kültür de insanın ürettiği bir değer olarak kabul edilir (Karşlı, 2016, s. 38–58). TDK’da yer alan tanımda geçen hars ve ekin sözcükleri, başlangıçta kültür kavramı yerine kullanılmıştır. Arapçada “hars” kelimesi “tarla sürme”, “ekin” ise bir şeyi ekmek, büyütme anlamına gelmektedir. Kültür kavramı, başlangıçta tarımsal faaliyetlerle ilişkilendirilmiş, özellikle Orta Çağ’dan itibaren ve Aydınlanma Dönemi’nde “insan beyninin geliştirilmesi” anlamında kullanılarak medeniyet ve uygarlık gibi kavramları da nitelemiştir (Erdoğan ve Alemdar, 2005, s. 40–41).

Medeniyet kavramı ise, uluslararası düzeyde ortak değerler seviyesine ulaşan davranış, gelenek, görenek ve yaşam tarzlarının bir araya gelmesiyle oluşur. Medeniyet, birçok kültürü içinde barındıran daha kapsamlı bir kavramdır. Her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır ve bu kültürler birleşerek ortak bir medeniyet oluşturur. Örneğin, “Batı Medeniyeti” denildiğinde Hristiyan toplumlar akla gelir; ancak bu toplumlar da kendi içlerinde farklı kültürel özellikler taşır. Bu nedenle kültür, özel bir karaktere sahipken,

medeniyet daha genel bir karakter taşır (Kafesoğlu, 2021, s. 17–21). Medeniyet, milletlerarası bir nitelik taşıdığı için aydın kesim tarafından daha kolay benimsenir. Bilim, teknik ve sanatsal gelişmeler medeniyet kavramı içinde yer alır ve farklı milletler arasında geçiş gösterebilir. Kültür ise, farklı medeniyetlerden öğeler alarak kendini yenileyebilir. Uygarlık kavramı ise, bir topluma ait tüm bilgi, yaşam tarzı, davranış, birikim, gelenek-görenek, sanat ve deneyimlerin bütününe ifade eden karmaşık bir yapıdır. Uygarlık, kültür anlamındaki tüm değişiklikleri kapsar (Güvenç, 1994, s. 47–49). Miras kavramı ise, günümüzde sıkça karşılaşılan ve Arapça kökenli bir kelimedir. TDK’ya (2025, s. 1) göre miras, “vefat eden birinin yakınına bıraktığı mal, servet, para, kalıt, tereke, bırakıt; genetik olarak başkalarına geçen özellik, nesilden nesile aktarılan nesneler” olarak tanımlanır. Miras, yalnızca maddi ya da geçimle ilgili bir kavram değildir; geçmişten devralınan ve yaşatılarak bilinçli ya da bilinçsiz şekilde geleceğe aktarılan değerler bütünüdür (Kalpaklı, 2013, s. 11–15).

Oxford İngilizce Sözlüğü’ne göre miras, geçmiş kuşaklardan gelecek kuşaklara aktarılan önemli nesneler, tarihsel yapıtlar ve korunması gereken kültürel-tarihsel değerlerin tümü olarak tanımlanır. Burada mülk kavramı hem nesne ve binalara hem de bunların korunmasına yapılan vurguyu içerir. Miras, devredilebilen ve sahiplenilebilen mülk, yer, bina gibi somut unsurları kapsadığı gibi; yaşam tarzı, gelenek-görenek, giyim, şarkı, edebiyat ve dil gibi soyut öğeleri de içerir. Soyut miras değerleri, en az somut miras kadar önemlidir. Bu uygulamalar, kolektif kimliği ve toplumsal hafızayı oluşturan alışkanlık ve geleneklerdir. İnsanların geçmiş, bugün ve geleceklerine dair düşüncelerini şekillendirmede miras nesneleri ve uygulamaları önemli rol oynar. Somut mirasın tüm nesneleri, onları çevreleyen soyut mirasla birlikte değerlendirilmelidir. Örneğin, bir eseri tanımlayan dil veya sosyal pratikler de mirasın parçasıdır. Miras kavramı, farklı kullanıcı tipleri ve deneyimi yöneten bireyler tarafından şekillendirilen bir tecrübeye gömülüdür. Bu nedenle, mirasın nesne ve uygulamalarına ek olarak, mirasa yönelik farklı özne konumları ve bakış açıları da dikkate alınmalıdır. Tarih ve miras aynı anlama gelmez; miras, geçmiş tarihin korunarak günümüz milliyetçi veya yerel amaçlar doğrultusunda kullanılmasıdır (Harrison, 2010, s. 42–44).

3.2. Doğal ve Kültürel Miras Kavramları

Kültürel mirasın geçmişteki algısı ile günümüzdeki algısı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Eskiden kültürel miras, anıtsal yapılar, arkeolojik kalıntılar ve sanat eserleriyle sınırlıydı. Ancak modern toplumun gelişimi, savaşlar, hızlı kentleşme ve sanayileşmenin kültür ve tabiat üzerindeki baskısı, korunması gereken özgün değerlerin kapsamını genişletmiş ve kültürel mirasın anlamını da dönüştürmüştür. Kültürel miras, geçmişten gelen ve süreklilik arz eden bir dönüşüm ve yaratım sürecini temsil etmektedir (Kalpaklı, 2013, s. 18–21).

Fakat kültürel mirasın bu dönüşüm süreci, aynı zamanda toplumsal belleğin nasıl yapılandırıldığını ve hangi değerlerin "miras" olarak kabul edilip edilmeyeceğini belirleyen bir bilgi rejimi olarak da değerlendirilebilir. Foucault'nun (1972, s. 135-138) bilgi ve iktidar ilişkisine dair yaklaşımı, kültürel mirasın yalnızca geçmiş yansıtmadığı, aynı zamanda toplumsal düzenlemeleri meşrulaştıran seçici bir temsil pratiği olduğunu ortaya koyar. Bu bağlamda kültürel miras, "geçmişin" değil, şimdinin ihtiyaçlarına göre yeniden şekillenen bir anlamlar bütünü olarak görülmelidir.

Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı'na (ÇEKÜL, 2025, s. 1) göre kültürel miras, bir topluma ait bireylerin birlikte oluşturdukları geçmişi ve deneyimleri yansıtan, maddi ve manevi ilişkileri güçlendirerek toplumu bir arada tutan bir hazinedir. Bu miras, geçmişten gelen gelenek ve yaşam biçimlerinin sürekliliğini sağlayarak geçmiş ve gelecek arasında köprü kurar ve böylece geleceğin sağlam temeller üzerinde inşa edilmesine katkı sunar. Kültürel ve tarihsel miras, bireylere farklı öğrenme ve gelişim olanakları sunarken, yaratıcılık ve keşfetme duygularını geliştirir ve güzel anılar oluşturur. Kültürel miras, insanların yaşam tarzlarına ve bakış açılarına derinlik kazandırır. Bu nedenlerle, kültürel mirasın korunması büyük önem taşımaktadır (Kalpaklı, 2013, s. 18–21).

ÇEKÜL'e (2025, s. 1) göre insan hayatı ve doğal miras ayrılmaz bir bütün olarak kabul edilmektedir. "Doğa ve kültürle varız" sloganı ile ifade edilen bu yaklaşımda, insan doğal değerlerden yararlanarak kendine özgü kültürel değerler yaratır. Doğal hayatın ve kültürün birlikte korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması büyük önem taşır.

ICOMOS Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'ne göre kültürel miras, geçmişten bugüne ulaşan, mekân ve insan etkileşimiyle oluşan, sürekli dönüşen inanış, tarihi eser, bilgi ve gelenek gibi somut ve soyut tüm değerleri kapsar. Kültürel miras, toplumların ve kültür varlıklarının kimliğinin sürekliliği ve kanıtı olarak görülmektedir. Hem yenilenemeyen hem de sosyal, siyasal, dini, ekonomik, tarihsel ve estetik-sanatsal birçok değeri içeren kültürel miras, Türkiye için "emanet" olarak kabul edilmeli ve tüm içeriğiyle korunarak gelecek nesillere aktarılmalıdır (ICOMOS Türkiye, 2013, s. 1).

Ancak kültürel mirasın yalnızca estetik ya da tarihsel değeri değil, aynı zamanda politik bir işlevi de bulunmaktadır. Pierre Nora (1989), "yerler" kavramıyla, geçmişin belli mekânlar ve anlatılar aracılığıyla seçilerek hatırlandığını, bu nedenle kültürel mirasın bir "hafıza inşası" süreci olduğunu savunur. Bu inşa süreci ise her zaman ideolojik tercihlerle şekillenmektedir. Örneğin hangi yapıların korunacağı, hangilerinin göz ardı edileceği yalnızca teknik değil, aynı zamanda siyasal kararlardır (Smith, 2006, s. 29-42).

Kültürel miras, somut ve soyut değerlerden oluşur. Somut değerler, elle tutulabilen ve gözle görülebilen tarihi eserler ve nesnelerden; soyut kültürel miras ise dans, müzik, el sanatları, gelenek-görenek gibi sanatsal ve kültürel değerlerden oluşur. Ancak kültürel miras denildiğinde genellikle ilk akla gelen somut miraslardır. Oysa kültürel miras, somut ve soyut değerlerin bir bütün olarak korunmasını gerektirir (Kalpaklı, 2013, s. 18-21).

Kültürel mirasla ilgili ilk uluslararası çalışmalar, UNESCO öncülüğünde 1972'de yapılmıştır. Paris'te düzenlenen UNESCO Genel Konferansı'nda kabul edilen "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi" ile, her geçen gün daha fazla zarar gören kültürel ve doğal mirasın korunması için ulusal ve uluslararası düzeyde yasal düzenlemelerin gerekliliği vurgulanmıştır (Yaman, 2019, s. 25-26). Ancak postkolonyal kuramcılar, UNESCO gibi uluslararası kurumlar tarafından tanımlanan "evrensel miras" kavramının, Batı merkezli değer yargılarının bir yansıması olduğunu vurgulamaktadır. Edward Said'in (1978) oryantalizm yaklaşımı, bu tür tanımların yerel kültürleri dışlayarak, evrensel olarak sunulan miras anlayışını hegemonik kıldığını belirtir. Bu nedenle, kültürel mirasın korunması söylemleri dahi zaman zaman kültürel tahakküm üretme riski taşır.

Kültürel miras söylemleri aynı zamanda günümüzde neoliberal ekonomi politikaları ile iç içe geçmiş durumdadır. David Harvey (2001, s. 256-272), kültürel değerlerin "mekânsal stratejiler" yoluyla ekonomik kalkınmanın parçası haline getirildiğini ve bu bağlamda kültürel mirasın sıklıkla turizm, marka kentleşme ve yatırım çekme araçlarına dönüştüğünü ifade eder. Bu durum, koruma pratiklerinin kamusal faydadan ziyade piyasa mantığına hizmet edebileceğini gösterir.

3.3. Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması

TDK’da kültür, tarihi ve toplumsal gelişim sürecinde oluşturulan tüm manevi ve maddi değerlerle, bunları üretmede ve gelecek kuşaklara aktarmada kullanılan araçların bütünü olarak tanımlanırken; miras, “bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2025, s. 1). Bu kapsamda kültürel miras, toplumsal ve tarihsel süreçte oluşturulan değerlerin gelecek kuşaklara aktarıldığı manevi ve maddi değerler bütünü olarak tanımlanabilir.

1972’de Paris’te düzenlenen UNESCO Genel Konferansı’nda, kültürel ve doğal mirasın tanımı yapılmış ve bu mirasların yok olma riski nedeniyle korunması, tanıtılması ve gelecek nesillere aktarılması için uluslararası sözleşmelerin gerekliliği vurgulanmıştır. Doğal ve kültürel miraslar şu şekilde sınıflandırılmaktadır (UNESCO, 1972, s. 1):

Doğal Miras:

Bilimsel, koruma veya doğal güzellik açısından istisnai evrensel değere sahip doğal alanlar; koruma veya bilim açısından istisnai değere sahip fizyografik ve jeolojik oluşumlar ile yok olma riski altındaki bitki ve hayvan türlerinin yaşadığı alanlar; bilimsel veya estetik açıdan istisnai değere sahip biyolojik ve fiziksel oluşumlar.

Kültürel Miras:

Sitler: Antropolojik, etnolojik, estetik veya tarihi açıdan istisnai evrensel değere sahip insan yapımı eserler, doğa-insan ortak eserleri ve arkeolojik alanlar. Yapı toplulukları: Bilim, sanat veya tarih açısından istisnai değere sahip, arazi üzerindeki uyumları veya mimarileriyle öne çıkan birleşik ya da ayrı yapılar. Anıtlar: Bilim, sanat veya tarih açısından istisnai değere sahip mimari eserler, resim ve heykel başyapıtları, arkeolojik unsurlar, mağaralar, kitabeler ve benzeri yapılar.

17 Ekim 2003'te UNESCO'nun Otuz İkinci Genel Konferansı'nda kabul edilen ve 2006'da yürürlüğe giren “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” ile, soyut kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillerin bilinçlendirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Sözleşmenin temel amacı, somut olmayan kültürel mirası korumak, saygı göstermek, ulusal ve uluslararası duyarlılığı artırmak, sınır ötesi iş birliği ve yardımlaşmayı teşvik etmektir (UNESCO, 2003):

“Somut olmayan kültürel miras, toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimleri sonucu sürekli olarak yeniden yaratılır ve onlara kimlik ve devamlılık duygusu kazandırır; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına saygı gelişir.”

3.4. Turizmde Doğal Değerlerin Yeri ve Önemi

1970'lerde başlayan çevre ve turizm arasındaki dengeyi sağlama arayışları, sonraki yıllarda da sistematik olarak incelenmiştir. Ekoturizm kavramı, 1980'li yılların ortalarından itibaren turizm sektöründe kullanılmaya başlanmış ve “sürdürülebilir turizm”, “sorumlu turizm”, “alternatif turizm”, “doğa temelli turizm” gibi kavramlarla iç içe geçmiştir (Öztürk, 2005, s. 138–148). Özellikle 1980'lerin ortalarında, bazı ülkeler tarafından ekoturizm, hayvanları, bitkileri, manzaraları ve kültürel öğeleri incelemek, deneyimlemek ve takdir etmek amacıyla nispeten bozulmamış doğal alanlara yapılan seyahatler olarak tanımlanmıştır. Ekoturizm hem kalkınma hem de koruma amaçlarına ulaşmada bir araç olarak görülmektedir (Blamey, 2001, s. 5–22). Başka bir ifadeyle, ekoturizm sahada sürdürülebilir kaynak kullanımı anlamına gelir ve doğal değerlerin korunmasına katkı sağlar (Eshetu, 2014, s. 40–52).

Ekoturizm, yerel toplumu da olumlu yönde teşvik ederek bireylerle çevre arasında uyumlu bir ilişki kurmayı hedefler ve ziyaretçilerin kültürel ve doğal ortamlara olan takdir ve anlayışını artırır. Doğal değerlere dayalı turizm çekicilikleri arasında doğal manzaralar, yaban hayatı gözlemi, tatil, dinlenme ve rekreatif faaliyetler yer alır. İklim, su kaynakları, manzara ve bitki örtüsü gibi unsurlar turistleri çeker. Ayrıca, ekoturizm kapsamında kültürel kaynaklar, ev sahibi toplum, tarih, kültür ve yerel yaşam da önemli yer tutar (Erdoğan, 2008, s. 68–71).

Ekoturizm, vahşi yaşam, bozulmamış ormanlar, doğal nehirler, manzaralar gibi doğal çevreyle birlikte kültürel ve doğal eserler, festivaller ve etkinlikler gibi çeşitli kaynakları kapsar ve ekolojik açıdan sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için çaba gösterir (Yamada, 2011, s. 139–152). Bu nedenle ekoturizm, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden, doğal kaynaklara, turiste ve ev sahibi topluma odaklanan bir kalkınma stratejisi olarak görülmektedir. Ekoturizmin üç temel niteliği şunlardır (Orams, 2001, s. 23–36):

1. Doğal ortam veya sahip olduğu değerli bir niteliği, ziyaretçiler için birincil çekicilik oluşturur.
2. Turist için temel çekicilik, doğal ortamda veya doğayla ilgili ilgidir. Bu kapsamda ekoturizm; balina izleme, yıldız gözlemi, doğa fotoğrafçılığı, yürüyüş, doğa ve kuş gözlemciliği gibi faaliyetleri içerir.
3. Doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilir kullanımı için bir yönetim rejimi veya çabası bulunur.

Sürdürülebilirlik ve koruma kavramları, doğal kaynak yönetiminde önemli yaklaşımlar haline gelmiştir. Doğal çevreyi deneyimlemek ve gözlemlemek amacıyla yapılan ziyaretler, ekoturizm kapsamında değerlendirilir (Orams, 2001, s. 23–36). Ekoturizm, sürdürülebilir şekilde yönetilen, çevre eğitimi içeren ve doğa temelli üç boyutu barındırır. Sürdürülebilir yaklaşımda ekoturizmin gelişimi şu ilkelerle mümkündür (Sirakaya vd., 2001, s. 411–432):

- Turizm yönetimi ve destinasyon planlamasında yerel halkın katılımı ve paydaş iş birliği,
- Yüksek kalitede turizm deneyimi sunulması,
- Ekolojik ve sosyo-kültürel boyutları içeren çevre eğitimi,
- Yerel halka ekonomik fayda sağlanması,
- Kültürel ve doğal kaynakların korunması.

Bu çerçevede sürdürülebilir turizm, ekoturizmi de kapsayan bir olgu olarak öne çıkmaktadır. Ekoturizmin kitle ve alternatif turizm bileşenleri, sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilir (Weaver, 2001, s. 82–85). Kitle turizminin doğal çevreyi olumsuz kullanmasına yönelik kaygılar ve çevre etiği konusunun öne çıkması, bu yaklaşımı daha da güçlendirmektedir. Ekoturizmde sürdürülebilirliği sağlamak için

çeşitli stratejik eylemler uygulanmaktadır. Kaynakların korunması ve güçlendirilmesine yönelik stratejiler ise şunlardır (Williams vd., 2001, s. 205–218):

- Kaynak kullanımı önceliklerini belirlemek, kullanıcılar arasındaki çatışmaları çözmek ve kültürel-doğal kaynakların yönetimini geliştirmek için topluma dayalı yöntemler geliştirmek,
- Firmalar ve yerel halkın, toplum temelli davranış kuralları geliştirerek kültürel ve doğal kaynakları korumaya teşvik edilmesi,
- Korunacak benzersiz veya değerli kültürel ve doğal kaynakların yerel envanterlerinin oluşturulması.

3.5. Turizmde Kültürel Değerlerin Yeri ve Önemi

Turizm endüstrisi, yalnızca eğlenme ve dinlenme ihtiyacını karşılamakla kalmaz; aynı zamanda farklı inançların, kültürlerin ve tarihlerin yakından tanınmasına da olanak tanır. Kültür turizmi, değerlerin korunması ve yaşatılması konusunda sürdürülebilir bir yaklaşım benimseyerek, giderek artan ilgi ve katılımı öne çıkan bir turizm türü haline gelmiştir (Çelik Uğuz, 2011, s. 332–353). Bireylerdeki merak duygusu, tarihi mekânları ziyaret etme ve çeşitli kültürel miras öğelerinde bulunma arzusu, kültür turizmine olan ilgiyi artırmış ve bu turizm türünü en çok tercih edilenlerden biri yapmıştır. Bunun temel nedeni, kültür, din ve tarihin bir destinasyonun turistik çekicilikleri arasında yer almasıdır. Müzeler, tarihi kentler ve anıtlar bu turistik değerler arasında öne çıkmaktadır. Bu bağlamda kültür turizmi, bir destinasyonun kültürel miraslarına dayanan ve bu mirasları ziyaretçilere sunan bir turizm türü olarak tanımlanabilir (Aslan ve Çokal, 2016, s. 53–56).

Etnik turizm, sanat turizmi ve miras turizmi gibi kavramlar zaman zaman kültür turizmiyle eş anlamlı olarak kullanılsa da bu terimler kültür turizminin tüm kapsamını yansıtmaz. Kültür turizmini diğerlerinden ayıran en önemli özellik, öğrenme işlevine sahip olmasıdır. Kültür turistleri, ziyaret ettikleri destinasyonun kültürünü öğrenir ve bu kültürle ilgili yeni deneyimler kazanır. Bu yönüyle turizm, kültürel çeşitliliği ve özgünlüğü koruma aracı olarak görülmekte ve yerel kimliğin öne çıkarılmasına katkı sağlamaktadır (Richards, 2001, s. 3–29). Kültür turizmi sayesinde yerel toplum, sahip olduğu kültürel değerlerle gurur duymakta ve bu değerlerin korunmasına katkıda bulunmaktadır. Kültür turizminin temel felsefesi, değerleri koruyarak kullanmak ve gelecek nesillere aktarmaktır (Özdemir, 2011, s. 129–142).

Kültürel çekicilikler, kültürel gelişimi teşvik etme çabasında önemli bir rol üstlenir. UNESCO’nun yayımladığı raporda, kültürel mirasın hem kültürel çeşitliliği ve kimliği teşvik etmek hem de ekonomik kalkınmayı desteklemek açısından önemli olduğu vurgulanmakta, doğa ve kültürel mirasın korunması arasında paralellik kurulmaktadır (Richards, 2001, s. 3–29). Kültürel turizm değerleri arasında geziler, temalı etkinlikler, yerel yiyecek-içecekler, el sanatları, spor ve sanat faaliyetleri, miras çekicilikleri, festivaller, inanç merkezleri, dil ve tarihi olaylar yer almaktadır (Haberal, 2015, s. 126–130).

Ancak, bir bölgenin aşırı kullanımı, fiziksel yıpranmalara ve kültürel değerlerin manevi, estetik ve anlam açısından kaybolmasına yol açabilir. Ayrıca, ziyaretçilerin gittikleri bölgede iz bırakma veya hatıra alma istekleri, kültürel değerlere zarar verebilmektedir. Örneğin, Kapadokya’daki kaya kiliselerine isim kazınması veya spreylere boyanması gibi uygunsuz davranışlar, geri dönüşü olmayan hasarlara neden olmaktadır. Bu nedenle, kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması büyük önem taşır (Karacaoğlu ve Yolal, 2019, s. 833–847).

Bu çerçevede, sürdürülebilir turizmin hedeflerine ulaşmak gereklidir. Değerlerin doğru şekilde kullanılması ve korunması, aşırı kullanım ve atıkların önlenmesi, biyolojik çeşitlilik ve ekolojik sistemlerin sürdürülmesi, çevre tahribatının engellenmesi ve turistlerin sürdürülebilir turizm konusunda bilinçlendirilmesi, sürdürülebilir turizmin temel hedefleri arasındadır (Yenipınar ve Eser, 2015, s. 818–832). ICOMOS’un Meksika’da düzenlediği On İkinci Genel Kurul’da kabul edilen “Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü İlkeleri”nde, alanın bütünlüğü ve yapısının korunması, olumsuz etkilerin en aza indirilmesi, tanıtım programlarıyla ziyaretçilere ev sahibi halkın kültürel kaynakları hakkında bilgi verilmesi ve turistlerin uygun davranışlarda bulunmasının sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır (ICOMOS, 1999, s. 1). Kültürel amaçlı seyahatlerde, gidilen yeri en iyi şekilde anlamamanın anahtarı ise turist rehberleridir (Aslan ve Çokal, 2016, s. 53–56).

Farklı uygarlıklara ev sahipliği yapan zengin bir kültüre sahip olan Türkiye’de, kültürel değerlerin bir kısmı ortaya çıkarılmışken, bir kısmı ise hâlâ keşfedilmeyi beklemektedir. Sonuç olarak, turizm sektörünün kültürel ve doğal kaynaklara katkısı açısından sürdürülebilirlik yaklaşımıyla değerlendirilmesi ve sorumlu turizmin tüm paydaşlarca ilke olarak benimsenmesi büyük önem taşımaktadır (Güneş, 2018, s. 218–

225). Kültürel ve doğal çevrenin tahrip edilmemesi ve mevcut haliyle korunması, turların planlı şekilde uygulanmasına, belirlenen rotalara uyulmasına ve uzman rehberler eşliğinde gezilmesine bağlıdır (Haberal, 2015, s. 35–38).

3.6. Turizm Çekicilikleri

3.6.1. Doğal çekicilikler

Turizm faaliyetine katılacak bireyler, seyahat edecekleri bölgeleri belirlerken birçok faktörü göz önünde bulundurmaktadır. Bu faktörler genellikle bireylerin kişisel özellikleri başta olmak üzere, gitmeyi planladıkları destinasyonun çekicilik unsurlarını da kapsamaktadır. Çekici faktörler incelendiğinde, özellikle doğal çekiciliklerin seyahatçilerin karar verme sürecinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Kozak, 2014, s. 127–129). Turizm talebini artıran ve değerli bir çekicilik unsuru olarak kabul edilen doğal çekicilikler; başta bitki örtüsü ve iklim özellikleri olmak üzere, yer üstü ve yer altı güzellikleri, şelaleler, çağlayanlar, göller, denizler, tedavi amaçlı kullanılan kaynaklar, kıyı şekilleri ve hayvan çeşitliliği gibi birçok unsuru kapsamaktadır. Özellikle yalnızca belirli bölgelerde yetişen endemik bitki türleri hem biyolojik çeşitlilik açısından hem de doğa temelli turizm faaliyetlerine sunduğu katkıyla dikkat çekici bir potansiyel taşımaktadır (Görsel 3.1- Görsel 3.2- Görsel 3-3). Bulundukları bölgeden kısa süreliğine ayrılan bireyler, bu çekicilikleri yerinde görmek ve deneyimlemek istemekte; bilgi edinme, eğlenme ve dinlenme amacıyla bu alanları ziyaret etmektedirler (Emekli, 2006, s. 51–59).



Görsel 3.1. Kemer orkidesi (*Ophrys climacis*)



Görsel 3.2. Olimpos safranı (*Crocus wattiorum*)



Görsel 3.3. Side Canavar Otu (*Orobancha sideana*)

Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu ve kentleşme sürecinin hızla yaşandığı şehirlerde, bireyler bu yoğunluk ve koşuşturmadan uzaklaşmak için sakin ve doğal alanları dinlenme mekânı olarak tercih etmektedirler. Doğal çekicilikleri etkin şekilde değerlendiren ve bu alanlarda uygun faaliyetler sunan bölgeler, şehir hayatının stresinden uzaklaşmak isteyen bireyler için cazip birer destinasyon haline gelmektedir. Doğal çekiciliklerin hak ettiği değeri görebilmesi için en iyi şekilde korunması, tanıtımının yapılması ve turizm amacıyla sürdürülebilir şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu bağlamda, hem bireyler tarafından belirlenen çekici faktörleri hem de doğal çekicilikleri bütüncül bir şekilde ele almak ve bu konuda araştırmalar yapmak önem taşımaktadır (Tisdell, 2005, s. 225–227). Doğal çekiciliklerin, sahip oldukları özgün yapıyla uyumlu şekilde korunması da büyük önem arz etmektedir. Bu uyumu sağlayan doğal alanların çekicilik özelliklerini koruduğu gözlemlenmektedir (Usta, 2016, s. 118–120). Ayrıca, bireylerin ruh sağlığı üzerinde de olumlu etkileri bulunan doğal çekicilikler, turistler için önemli bir motivasyon kaynağıdır. Bu nedenle, kendine özgü yapısı ve oluşturduğu turist kitlesiyle doğal çekicilikler, sürdürülebilir turizm hacmi açısından değerlendirilmektedir (Sezgin ve Karaman, 2008, s. 429–438).

3.6.2. Sosyokültürel Çekicilikler

Farklı coğrafyalarda yaşayan, çeşitli sosyal ve kültürel özelliklere sahip bireyler; kendi kültürlerinin yanı sıra diğer medeniyetlerin izlerini ve kültürlerini yakından tanımak, bu mekanları yerinde deneyimlemek amacıyla turizm faaliyetlerine katılmaktadırlar. Farklı kültürler arasında etkileşim ve yakınlaşma imkânı sunan turizm, sosyokültürel açıdan bir dönüşüme de yol açabilmektedir. Bireylerin yaşama bakış açılarından ekonomik, siyasal ve sosyal niteliklerine, inanç yapılarına kadar birçok alanda bu dönüşüm gözlemlenebilmektedir. Turizm faaliyetine katılan bireyler için önemli bir çekicilik unsuru olan sosyokültürel çekicilikler; toplumun yaşam tarzları, gelenek ve görenekleri, örf ve adetleri, özel günleri, ölüm, doğum ve düğün gibi ritüelleri ile bölgeye değer katan kültürel ve tarihsel mekanlar, ibadethaneler ve gelişmişlik düzeyi gibi unsurları kapsamaktadır (Kozak vd., 2006, s. 41–44). Ayrıca, ilgi çekici kişiliklerin yaşadığı veya tarihsel mekanlara konu olmuş hikayeler, yöresel kıyafetler, dini objeler, zanaat ve el işçiliği, mutfak kültürü gibi kültürel ve sanatsal değerler de turizm açısından önemli faktörler arasında yer almaktadır (Yılmaz ve Çizel, 2000, s. 455–464).

Kültürel çekicilikler arasında önemli bir yere sahip olan tiyatrolar, halk oyunları, sergiler ve festivaller; milletlerin yaşam tarzlarını, örf ve adetlerini, gelenek ve göreneklerini yansıtan etkinlikler olarak kültürel turizm açısından büyük önem taşımaktadır. Bu tür faaliyetler, kültürel çekiciliklerin bulunduğu bölgeye çeşitli olanaklar da sunmaktadır (Dinçer ve Ertuğrul, 2000, s. 69–78). Bunlar arasında; turizm sektörünün yılın tamamına yayılmasına katkı sağlamak, çeşitli faaliyetlerin planlanmasına imkân tanımak, turizm hareketine katılan bireylere farklı deneyimler ve alternatifler sunmak, destinasyonun mevcut çekiciliklerinin yanı sıra yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesine olanak vermek ve turistlerin yerel toplumla etkili bir şekilde etkileşim kurarak kendilerini geliştirmelerini sağlamak sayılabilir.

Sosyokültürel çekicilikleri merak eden ve bu bölgelere seyahat eden gezginler, yeni tanıştıkları farklı kültürleri tanıyarak hem kültürel hem de bilgi düzeylerini artırmakta; ayrıca farklı kültürler arasında bir köprü görevi üstlenerek saygı ve hoşgörünün artmasına katkı sağlamaktadırlar. Sosyokültürel çekicilikler sayesinde oluşan turizm hareketliliği, yerel halkın kural ve davranışları, yani sosyal yapısı üzerinde de etkili olabilmektedir (Gülbüz vd., 2019, s. 35–46).

3.6.3. Doğal ve kültürel çekiciliklerin pazarlanması

Müşterilerin talep ve beklentilerinden hareketle ortaya çıkan her türlü hizmet, ürün, fikir ve organizasyonun üretiminden tüketiciye, yani kullanıcıya ulaşana dek geçen süreç ile firmaların amaçlarına ulaşmak için bu unsurları kullanması, pazarlama kavramı olarak tanımlanmaktadır. Pazarlama, turizm endüstrisinin de temelini oluşturmaktadır (Usta, 2001, s. 192–195). Üretilen ürün ve hizmetlerin birleşimiyle ortaya çıkan turizm pazarlaması, turizm faaliyetlerine katılacak bireylerin taleplerini ve beklentilerini en iyi şekilde karşılamayı, ortaya çıkabilecek gereksinimlere yanıt verebilecek teknikleri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Farklı kültürlerin bulunduğu turizm hareketinde, talep ve gereksinimler de çeşitlilik gösterdiğinden hem nicel hem de nitel tercihler dikkate alınmaktadır. Bu nedenle turizm pazarlamasında, genel araştırmalardan ziyade daha esnek ve değişime açık politikalar geliştirilmektedir. Turizm pazarlamasında destinasyonlar ve firmaların temel hedefi, turizm ürünlerini en yüksek kârla piyasaya sunmaktır. Bu hedef doğrultusunda, değişen turizm beklenti ve gereksinimleri ışığında farklı ürün ve hizmetler oluşturulmakta ve karar alma süreçlerine katılım sağlanmaktadır (Uygur, 2007, s. 70–77).

Seaton ve Bennett'e (1997, s. 105–111) göre, turizm pazarlaması kapsamında uygulanan stratejiler ve bu alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde; piyasa araştırmaları yaparak talep ve gereksinimleri karşılayacak ürünler geliştirmek ve ürün çeşitliliği sağlamak, turizm potansiyelini artırarak turizm olanaklarını geliştirmek, gelenek ve görenekler ile el sanatlarını koruyarak toplumda turizm bilinci oluşturmak, tanıtım ve pazarlama çalışmalarıyla iç piyasada canlılık sağlamak, yeni pazar alanları oluşturmak ve bu uygulamalarla hem topluma hem de turizm firmalarına gelir sağlamak gibi amaçlar öne çıkmaktadır. Turizm pazarlamasının önemli değişkenlerinden biri de turizm hareketine katılan bireylerin yaşadıkları yerden ayrılarak seyahat etmeyi planladıkları bölgeyi, yani destinasyonu ifade eden kavramdır. Destinasyon kavramını oluşturan unsurlar arasında kolaylaştırıcı hizmetler, faaliyetler, organizasyonlar, şirketler, ulaşılabilirlik ve çekicilikler yer almaktadır.

Aktaş'a (2007, s. 72–74) göre, destinasyonların turizm pazarlamasında etkili olabilmeleri için mevcut çekicilik ve ürünlerin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve bu değerli kaynakların doğru bir pazarlama stratejisiyle turizm hareketine katılacak bireylere sunulması gerekmektedir. Turizm çekiciliklerini barındıran bir destinasyona seyahat edilmesinde, çekici faktörlerin oldukça önemli bir payı bulunmaktadır. Özellikle turizm hareketine katılacak bireylerin karar verme aşamalarında çekicilikler önemli bir rol üstlenmektedir. Ritchie ve Crouch (2003, s. 67–69), rekabet gücünü artırmak ve sahip oldukları çekici faktörleri turizm pazarlamasına entegre ederek turizm hacmini genişletmek isteyen destinasyonların, bu bileşenleri en iyi şekilde değerlendirmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Söz konusu bileşenler ise şu şekilde sıralanabilir (Ritchie ve Crouch, 2003, s. 67–69):

Piyasa Yönelimleri: Turistik bir destinasyonun önemli bir ayağını, destinasyon bölgesinde yaşayan yerel toplum oluşturmaktadır. Seyahatçiler ile yerel halk arasında kurulacak sosyal ve kültürel ilişkiler, dini mekanların ziyaret edilmesi, aile ve akraba ziyaretleri, sportif amaçlı turlar gibi unsurlar çekicilikler arasında yer almaktadır. Yerel toplumun turistlere göstereceği ilgi ve misafirperverlik, turistlerin algılarını olumlu yönde etkileyerek, çekicilikleri tekrar deneyimleme isteği yaratacaktır (Driscoll vd., 1994, s. 499–511).

Eğlence: Turizm hareketine katılan bireyler, zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmek, sosyalleşmek ve kültürel olarak zenginleşmek amacıyla eğlence

olanakları sunan bölgelere yönelmektedirler. Eğlence mekanları, konserler, festivaller, sinema, tiyatro, sanatsal ve kültürel etkinlikler destinasyona seyahat edilmesinde önemli faktörler arasında yer almaktadır. Destinasyonların sunduğu kaliteli hizmet, eğlence, güvenlik ve çeşitli deneyimler, rekabet ortamında öne çıkmalarını sağlamaktadır (Kim, 2014, s. 34–45).

Turistik Üst Yapı: Kültürel ve doğal çekicilikler, bir destinasyonun önemli unsurlarıdır. Ancak bu çekicilikler, turizm hareketine katılan bireyler için tek başına yeterli değildir. Seyahatçilerin yaşadıkları yerden ayrılmasıyla başlayan turizm hareketi, birçok gereksinimin karşılanması da gerektirir. Bu gereksinimleri karşılayan ise destinasyonun turistik üst yapısıdır. Güvenli ve rahat ulaşımın sağlanması, çekiciliklere ve turizme olan ilgiyi artırmakta ve olumlu bir atmosfer oluşturmaktadır. Konaklama, yeme-içme, eğlence merkezleri ve çeşitli aktivitelerin gerçekleştirildiği alanlar üst yapı kapsamında değerlendirilmektedir (Khadaroo ve Seetanah, 2008, s. 831–840). Mossberg (2007, s. 59–74) bu çekicilikleri, rekabet gücünü artıran önemli faktörler olarak belirtmektedir.

Özel Etkinlikler: Destinasyonların çekim merkezi haline gelebilmesi için turistlerin ilgisini çekecek etkinliklere, festivallere ve kongrelere ağırlık verilmesi gerekmektedir. Ayrıca ulusal ve uluslararası düzeyde büyük organizasyonlara ev sahipliği yapmak, bireylerin sıradan etkinliklerden sıyrılıp bu faaliyetlere katılmalarını sağlayacak, böylece ilgi ve rekabeti artıracaktır (Kim, 2014, s. 34–45).

Karma Turizm Aktiviteleri: Doğal ve kültürel çekiciliklerin bir arada sunulduğu karma turizm aktiviteleri, destinasyonun cazibesini artırmakta; eğitim, dinlenme ve eğlence gibi faaliyetler destinasyon pazarlaması açısından büyük önem taşımaktadır. Seyahatçilere sunulan bu hizmetler, onların seçimlerini olumlu yönde etkileyerek, geçirdikleri zaman ve yaptıkları harcamalar konusunda memnuniyet duymalarını sağlamaktadır (Chi ve Qu, 2008, s. 624–636).

Kültür ve Geçmiş: Destinasyonlara yapılan seyahatlerde tarihsel ve kültürel unsurlar önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Kültürün bir yansıması olan müzik, dil, giyim, el sanatları, yöresel yiyecek ve içecekler, gelenek ve görenekler gibi unsurlar, seyahatçilere unutulmaz deneyimler yaşatmakta ve destinasyonun cazibesini artırmaktadır. Ayrıca, anıtlar, müzeler ve arkeolojik sit alanları gibi tarihsel belgeler

niteliğindeki çekicilikler, önemli birer rekabet unsuru olarak kabul edilmektedir (Dwyer ve Kim, 2003, s. 369–414).

Fiziki Doğal Çevre: Fiziki ve doğal çekicilikler, destinasyonun önemli bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bu alanlara yapılacak her türlü müdahale, geri dönüşü olmayan zararlara yol açabilir. Mevsim ve iklim koşullarının da etkili olduğu bu çekicilikler, turistlere unutulmaz tatil fırsatları sunmakta ve kalıcı anılar biriktirmelerine olanak tanımaktadır (Crouch, 2011, s. 27–45).

Turizm destinasyonlarının beklenen ilgiyi görebilmeleri için kendilerine özgü faktörleri doğru şekilde değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu faktörlerin temelini ise çekicilikler oluşturmaktadır. Çekici faktörler, düzenlenen aktivite ve turların somut çıktısını, yani çekici gücünü temsil etmektedir. Çekicilik niteliği taşıyan değerleri doğru şekilde kullanan turizm alanları, hem gelir artışı ve ekonomik gelişmeyi hem de rekabet gücünü artırmaktadır. Buna karşılık, bu potansiyeli doğru değerlendiremeyen ve kaynaklarını etkin kullanamayan destinasyonlar ise rekabet güçlerini kaybetmektedir. Çünkü destinasyonların sahip oldukları kültürel ve doğal faktörler başta olmak üzere diğer çekicilikler, turizm hareketine katılacak bireylerin karar verme süreçlerinde oldukça etkili olmaktadır (Kusen, 2010, s. 409–424). Önemli bir motivasyon ve hareketlilik kaynağı olan çekici faktörler, seyahatçilerin karar verme nedenleri arasında yer almakta ve etkinliklere katılımı teşvik etmektedir. Bu nedenlerin etkili şekilde pazarlanabilmesi ve akılda kalıcı olabilmesi için destinasyonun ürün çeşitliliği sağlaması gerekmektedir. Çekicilikler, seyahatçilerin gezip gördükleri, temel gereksinimlerini karşıladıkları somut hizmetler ile bu hizmetleri talep ederken yaşadıkları olumlu ya da olumsuz soyut deneyimler olarak tanımlanabilir (Cengiz, 2012, s. 39–41).

Tüketici memnuniyetinin yanı sıra destinasyona canlılık kazandıran, rekabet gücünü artıran ve çekici faktörlerin öne çıkmasına yardımcı olan aktiviteler; festivaller, fuarlar, kongreler, şenlikler ve eğlenceli etkinlikler gibi organizasyonlar, destinasyonun güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Çekicilikleri bu tür aktivitelerle geniş bir alana yayabilen ve seyahatçilerin karar verme süreçlerinde etkili olan destinasyonlar; ekonomik, kültürel ve sosyal gelişim açısından sürdürülebilir bir turizm yaklaşımı geliştirebilirken, çekiciliklerini yeterince pazarlayamayan

destinasyonlar ise bu gelişimden sınırlı ölçüde faydalanabilmektedir (Kozak, 2008, s. 140–142).

3.7. Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlere Yönelik Farkındalık

Değerler; kültürel, tarihsel ve doğal değerler olmak üzere üç ana başlık altında sınıflandırılabilir. Doğal değerlere örnek olarak termal kaynaklar, jeomorfolojik ve jeolojik oluşumlar, dağlar ve adalar verilebilir; tarihsel değerlere savaş alanları, mezarlar, anıtlar, müzeler ve tarihsel binalar örnek gösterilebilir. Kültürel değerler ise mutfak gelenekleri, dil, tasarımlar, semboller, şiirler, hikayeler, isimler, şarkılar, danslar, müzikler, törenler, ritüeller ve geleneksel yiyecekler gibi unsurları kapsamaktadır (Barghi vd., 2016, s. 124–131).

Türkiye, kültürel, tarihsel ve doğal değerler açısından oldukça zengin bir ülke olup hem tarihsel hem de doğal değerler bakımından adeta bir açık hava müzesi konumundadır. Kültürel değerler açısından da geniş bir çeşitliliğe sahiptir. Çanakkale ise bu zenginliğin önemli bir parçası olarak, birçok kültürel, tarihsel ve doğal değeri bünyesinde barındırmaktadır.



Görsel 3.4. Perge Antik Kenti Side Antik Kenti (<https://antalya.ktb.gov.tr> sitesinden alınmıştır.)

Doğal değerler, doğa kanunlarına ve sistemine uygun olarak, insan etkisi olmaksızın meydana gelen unsurları ifade etmektedir. Bir başka deyişle, doğal değerler pek çok canlıya ve yaşama ev sahipliği yapan doğal olaylar ve oluşumlardır. Bu değerlerin

uzun vadede korunabilmesi için öncelikle doğal çevrenin muhafaza edilmesi, yaşatılması ve devamlılığının sağlanması gerekmektedir (Meydan ve Akkuş, 2014, s. 402–422).



Görsel 3.5. Phaselis Antik Kenti Side Antik Kenti (<https://antalya.ktb.gov.tr> sitesinden alınmıştır.)

Tarih, bireyin geçmişini bilerek geleceğe yönelik öngörülerde bulunabilmesi için başvurduğu en önemli kaynaklardan biridir. Günümüz, geçmişin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan bakıldığında, tarihsel değerlerin geçmişi ve bugünü anlamak için önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Öğrenciler tarafından genellikle eski eserler ve yapılar ile taş kalıntıları olarak algılanan tarihsel değerler, aslında geçmişle gelecek arasında bir köprü işlevi görmektedir. Tarihsel değerleri kavramak, gezip görmek, incelemek, araştırmak ve anlamlandırmak, bireylerin bilinç düzeyini artıracak ve bu değerlerin sürdürülebilir şekilde kullanılmasına katkı sağlayacaktır. Ancak farkındalık yalnızca bireysel bir bilinç hâli değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin nasıl üretildiği ve dolaşıma sokulduğuyla ilgili ideolojik bir süreçtir. Louis Althusser'e göre (1971, s. 127-134), farkındalık ya da bilinç, toplumsal ideolojik aygıtlar aracılığıyla şekillendirilir; bu nedenle kültürel ve tarihsel değerlere ilişkin farkındalık da çoğu zaman egemen söylemlerin yeniden üretildiği bir alandır. Tarihsel değer farkındalığına sahip bireyler, bu değerlerin geleceğe aktarılması konusunda daha sorumlu ve hassas davranmaktadır. Zamanla düşüncelere, alışkanlıklara ve materyallere yansıyan tarihsel değerler, kültürlerin temel unsurları arasında yer almaktadır (Mason, 2002, s. 5–30). Halbuki tarihsel farkındalık, yalnızca

geçmişi tanımakla sınırlı değildir; aynı zamanda kolektif belleğin nasıl inşa edildiğini anlamayı da içerir. Pierre Nora'ya göre (1989, s. 8-10), farkındalık bu bağlamda sadece bir öğrenme biçimi değil, ulusal kimliğin kurgulanmasında aktif bir araçtır.



Görsel 3.6. Aspendos Tiyatrosu Side Antik Kenti (<https://antalya.ktb.gov.tr> sitesinden alınmıştır.)

Kültürel değerler ise, geçmiş nesiller tarafından oluşturulan örf ve adetler, gelenek ve görenekler, bu geleneklere ilişkin üretim modelleri, toplumsal eğlenceler, toplumsal yaşamda uygulanan pratikler, sunum sanatı ve bu yaşantılar sonucunda oluşan bilgilerin gelecek nesillere aktarılması şeklinde tanımlanabilir (Jokilehto, 2011, s. 3–4). İnsanların ve toplumların kültürel değerlerin bir parçası olarak tanımladığı temsiller, kıyafetler, yetenekler, anlatımlar ve yiyecek-içecekler kültürel değerleri yansıtmaktadır. Ayrıca, insanlar tarafından miras bırakılan anıtlar, arkeolojik buluntular, tarihsel mekanlar, teknolojik ve bilimsel eserler ile mimari yapılar somut kültürel değerler olarak kabul edilmektedir (Karaca Yılmaz vd., 2017, s. 86–100). Kültürel değerler, insanların geçmişlerini daha iyi anlamalarında büyük bir rol oynamakta ve geçmişi bugüne taşıyarak yeni kuşaklarda farkındalık yaratmaktadır. Ayrıca, kültürel değerler kültürel farklılıkların sürdürülmesine ve çeşitliliğin artmasına katkı sağlamaktadır. Bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için, tarihsel çevre dokusunun korunması, geliştirilmesi ve turizm amacıyla sürdürülebilir şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu bağlamda, kültürel değerlere gereken önemin

verilmesi ve öncelikli olarak ele alınması büyük önem taşımaktadır (Meydan Uygur ve Baykan, 2007, s. 30–49).



Görsel 3.7. Side Antik Kenti (<https://antalya.ktb.gov.tr> sitesinden alınmıştır.)

Milli değerlerin korunması hem ulusal hem de evrensel düzeyde önem taşımaktadır. Birleşmiş Milletler bünyesindeki UNESCO, bu değerlerin korunmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Alzahrani, 2013, s. 9–12).

Kültürel, tarihsel ve doğal varlıkların korunabilmesi ve bu değerlerin zarar görmemesi için yerel toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Değerlere karşı bilinçsiz davranılması, bu değerlerin yok olma riskiyle karşı karşıya kalmasına ve tahrip edilmesine yol açmaktadır. Bu değerlerin korunmasında, zararlarının en aza indirilmesinde ve gelecek kuşaklara aktarılmasında sürdürülebilir kullanım tek yöntem olarak öne çıkmaktadır (Kuter ve Ünal, 2009, s. 146–156). Bu nedenle, özellikle yerel halkın ve öğrencilerin farkındalık düzeylerinin artırılması gerekmektedir. Kültürel, tarihsel ve doğal değerlerin korunması ve turizm yoluyla ekonomik kazanca dönüştürülmesi açısından farkındalık büyük önem taşımaktadır (Alzahrani, 2013, s. 9–12). Ancak farkındalığın turizmle birlikte ticarileşmesi, mirasın yalnızca ekonomik değer taşıyan unsurlarına odaklanılmasına yol açabilir. David Harvey’e göre (2001, s. 256- 259), bu durum kültürel farkındalığın piyasa mantığına eklemlenerek, özgün yerel kimliklerin tüketilebilir meta hâline getirilmesini beraberinde getirir.

3.8. Konuya İlişkin Gerçekleştirilen Araştırmalar

Gülersoy ve Gülersoy (2016) tarafından yapılan araştırmanın temel amacı, bugüne kadar akademik olarak yeterince ele alınmamış olan Ortaköy ilçesinin kültürel, sosyal ve doğal miras değerlerini coğrafi bir bakış açısıyla incelemektir. Bu tür bir çalışmanın, ilçenin Şapinuva–İncesu Kanyonu odaklı ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınmasının, kültür ve doğa tahribatından uzak bir şekilde sürdürülmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ortaköy, özgün doğal, somut ve somut olmayan sosyo-kültürel miras değerlerine ev sahipliği yapmaktadır. Araştırmada, Ortaköy’ün kültürel ve doğal miras değerlerinin uzman bir ekip tarafından envanterinin çıkarılması ve planlanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu değerlerin turizm arzı haline gelebilmesi ve ilçe ekonomisine katkı sağlaması, resmi ve sivil kurumların iş birliği ile arazilerin potansiyel sınıflarına göre kullanılmasıyla mümkün olabilmektedir.

Atsız ve Kızılırmak (2017) tarafından yapılan araştırmanın temel amacı, Mardin’in sahip olduğu turizm arz faktörlerini ortaya koymak, bu zenginliği görünür kılmak ve ilgili paydaşların Mardin’in kültürel ve doğal çekiciliklerinin destinasyon pazarlamasında kullanılmasına yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen on yerel paydaşla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Sonuç olarak, Mardin’in birçok turizm türü açısından zengin bir potansiyele sahip olduğu tespit edilmiştir. Kültürel ve doğal çekiciliklerin, turizm açısından ekonomik olarak önemli katkılar sağlayacağı belirlenmiş; ayrıca bu çekiciliklerin destinasyon bölgesinde yerel yönetimler tarafından doğru politikalarla değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Bozkurt (2020) tarafından yapılan araştırmanın temel amacı, Sivas ve ilçelerinin kültürel ve doğal varlıklarının ekoturizm açısından potansiyelini belirlemek, mevcut durumunu analiz etmek ve tarihsel-kültürel çevre koruma ile turizm planlaması çerçevesinde öneriler sunmaktır. Araştırmada, Sivas ve ilçelerinin sahip olduğu kültürel ve doğal değerler tespit edilmiş, bu değerlerle ilgili sorunlar ve fırsatlar ortaya konmuş ve ekoturizm kapsamında öneriler geliştirilmiştir. İlk olarak, Sivas’ın kültürel ve doğal değerlerinin envanteri çıkarılmış, ardından SWOT analizi uygulanarak bölgenin ekoturizm potansiyeli değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre, bölgedeki doğal ve kültürel kaynakların ekoturizm açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak, öncü kurumların desteğinin yetersizliği, yerel toplumun bilinç

eksikliği, tanıtım eksikliği ve uygun konaklama tesislerinin olmaması gibi faktörler, ekoturizm açısından olumsuz etki yaratmaktadır. Bu nedenle, eksikliklerin giderilmesi ve ekoturizm değerlerinin sürdürülebilir şekilde kullanılması için öneriler sunulmuştur.

Vannini ve Vannini (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Kanada'nın Doğal Dünya Mirası alanlarından biri olan Gros Morne Ulusal Parkı'nda yürütülen etnografik çalışmalar raporlanmıştır. UNESCO'nun doğal miras alanlarının tanımlanmasına yönelik kriterlerinin, doğa ve kültürü kesin çizgilerle ayıran bir ontolojiye dayandığı belirtilmiştir. Bu ayrım, doğal miras alanlarının sosyal yaşamdan kopuk, insan ilişkilerinden soyutlanmış ve hikâyelerden arındırılmış şekilde inşa edilmesine yol açmaktadır. Araştırma, Gros Morne'daki doğanın, insan sakinlerinin yaşamlarıyla nasıl iç içe geçtiğini ve bu alanların yeniden anlamlandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, park sakinlerinin hikâyelerini ve deneyimlerini anlatan kısa bir video ile tamamlanmıştır. Ayrıca, doğal miras kavramı yerine ekolojik miras kavramının dikkate alınması gerektiği savunulmuştur.

Kateliyeva ve Muhar (2022) tarafından yapılan araştırmanın temel amacı, doğa ile ilgili geleneksel bilgi ve uygulamalara dayalı, somut olmayan kültürel mirasa dayalı turizm teklifleri için başarı ve sürdürülebilirlik faktörlerini incelemek ve topluluklar için bir değerlendirme çerçevesi önermektir. Araştırmada, Avusturya kırsalından örnekler kullanılarak, geleneksel bilgi ve uygulamaların turizm tekliflerine entegre edilmesinin, kırsal alanlarda sürdürülebilir turizm gelişimine nasıl katkı sağladığı gösterilmiştir. Bu tür faaliyetlerin, somut olmayan kültürel mirasın ve kültürel peyzajların sürdürülebilir şekilde korunmasına ve canlandırılmasına katkı sağladığı belirtilmiştir. Araştırmada, sosyal yapısalcı bir çerçeve ve etnografik vaka çalışması yaklaşımı kullanılmış, dört bölgeden 19 paydaşla yapılan görüşmeler analiz edilmiştir. Sonuç olarak, turizm potansiyeli için farklı sürdürülebilirlik ve başarı faktörleri grupları belirlenmiş, paydaş katılımı, fayda paylaşımı ve iyi kültürel yorumlama gibi unsurlar tartışılmıştır.

Go ve Kang (2023) tarafından yapılan araştırmanın temel amacı, metaverse turizmini tanımlamak ve sürdürülebilir turizm potansiyeli açısından metaverse turizmine ilişkin bir bakış açısı sunmaktır. Araştırmada, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü raporları, Google Trends verileri ve önceki çalışmalar kullanılarak metaverse'in sürdürülebilir turizm potansiyeli incelenmiştir. Sonuç olarak, metaverse ürün ve

deneyimlerinin, alternatif ve kârlı kaynaklar sağlayarak turizm kaynaklarını çeşitlendirebileceği ve sürdürülebilir turizmi destekleyebileceği tespit edilmiştir. Metaverse turizminin, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için yeni bir yaklaşım sunduğu ve bu yaklaşımın etkinliğinin değerlendirilmesi için daha fazla ampirik çalışmaya ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

Rasoolimanesh vd. (2023) tarafından yapılan araştırmada, sürdürülebilir turizm göstergelerinin geliştirilmesine yönelik araştırmalar sistematik olarak incelenmiştir. Araştırma, sürdürülebilir turizm göstergelerinin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle ilişkisi, yönetim, ilgili paydaşlar ve öznel-nesnel göstergeler arasındaki ayrım olmak üzere dört ana kriteri ele almıştır. Nisan 2018'e kadar yayımlanan 97 makale incelenmiş ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin çoğunlukla dolaylı olarak ele alındığı tespit edilmiştir. Ayrıca, ekonomik büyüme, sosyal içerme, çevre koruma ve yönetim temaları arasında, yönetim boyutunun genellikle göz ardı edildiği belirlenmiştir. Bulgular, yerel halkın en ilgili paydaş grubu olduğunu, turistlerin ise hükümet ve işletmelere kıyasla en az katılım gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, objektif göstergelere öznel göstergelere kıyasla daha fazla önem verildiği saptanmıştır.

Yaralı ve Baloğlu (2023) tarafından yapılan araştırmada, kültürel ve doğal miras turizmi ile dijitalleşme arasındaki ilişki incelenmiş, dijitalleşmenin sunduğu fırsatlar ve karşılaşılan zorluklar belirlenmiştir. Dijital teknolojilerin turizmde nasıl bir dönüşüm yarattığı, erişilebilirliği nasıl artırdığı ve koruma çabalarını nasıl kolaylaştırdığı ele alınmıştır. Ayrıca, miras turizminin dijitalleştirilmesiyle ilgili potansiyel riskler ve etik konular değerlendirilmiştir. Araştırma, kültürel ve doğal miras turizmi ile dijitalleşme arasındaki kesişime dair kapsamlı bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır. Dijitalleşmenin, kültürel ve doğal miras turizmi üzerindeki etkileri, potansiyel faydaları, zorlukları ve sonuçları detaylı şekilde analiz edilmiştir.

Kapoor ve Jaini (2024) tarafından yapılan araştırmanın temel amacı, 1997–2021 yılları arasında Scopus endeksli dergilerde yayımlanan sürdürülebilir turizm araştırmalarının bibliyometrik analizini gerçekleştirmektir. Yirmi beş yıllık dönemde yayımlanan makaleler, bilim haritalaması ve performans analiziyle incelenmiştir. Scopus veri tabanından alınan 1.754 makale, “sürdürülebilir turizm” anahtar kelimesiyle analiz edilmiştir. Analizlerde Biblio shiny ve VOS viewer gibi bibliyometrik araçlar kullanılmıştır. Bilim haritalama teknikleriyle ortak yazarlık, anahtar kelime birlikte

oluşumu ve birlikte atıf analizleri yapılmıştır. Araştırma, sürdürülebilir turizm yayınlarının mekânsal ve zamansal modellerini ortaya koymuş ve yıllık %19,9'luk bir büyüme oranı tespit etmiştir. Stefan Gossling en etkili yazar, "Sürdürülebilir Turizm Dergisi" önde gelen dergi ve Avustralya en verimli ülke olarak belirlenmiştir. Ortak atıf analiziyle beş tematik küme tanımlanmış; anahtar kelime birlikte oluşum analiziyle bu kümeler desteklenmiştir. Araştırma, literatürde şimdiye kadar ortaya konmamış beş tematik kümeyi kapsamlı şekilde sunmakta ve sürdürülebilir turizmle ilgili araştırma boşluklarını doldurmayı hedeflemektedir.



DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem seçimi ile ilgili bilgilerin yanı sıra araştırmada kullanılan veri toplama araçları tanımlanarak, toplanan verilerin nasıl analiz edildiği açıklanmaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nicel araştırma yaklaşımlarından genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli, geniş bir evrendeki popülasyonun kapsamlı bir değerlendirmesini yapmayı amaçlayan metodolojileri içerir. Bu model, evrenin tamamını veya temsili bir örneğini değerlendirerek nicel veriler elde etmeyi hedefler. Nicel veriler, anket uygulamaları aracılığıyla toplanır ve elde edilen verilerin istatistiksel analizi yoluyla çıkarımlar yapılmaya çalışılır. İncelenen konu veya senaryoya ilişkin kapsamlı bir çerçeve oluşturulduktan sonra, bu çerçeveden belirli bir bölüm seçilerek özgün vaka çalışmalarına başlanabilir. Bu araştırma modeli, olayların, nesnelerin, varlıkların, kurumların ve çeşitli disiplinlerin doğasını ve özelliklerini açıklamayı amaçlar (Büyüköztürk vd., 2013). Tarama araştırması kapsamında, çalışma evreninden seçilen örneklemin demografik özellikleri, önceden belirlenen konulara ilişkin bakış açıları ve tercihleri tespit edilmeye çalışılır (Bahtiyar ve Can, 2016).

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Antalya ilindeki konaklama sektörü çalışanları oluşturmaktadır. Araştırma, Antalya ilinin Manavgat, Alanya, Belek, Kundu, Kemer ve kent merkezinde yer alan turizm bölgelerinde gerçekleştirilmiştir. Evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından, olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Nicel olarak tasarlanan bu araştırmada toplam 387 kişiye anket tekniği uygulanmış ve elde edilen veriler istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir.

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır: demografik değişkenler bölümü ile doğal ve kültürel değerler farkındalık bölümü. Veri toplama aracının ilk bölümünde, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Bu sorular; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalışılan bölüm ve otelin bulunduğu bölge gibi bilgileri içermektedir. Doğal ve kültürel değerlerin farkındalığı ile ilgili bölümde ise, Antalya ilinin biyolojik çeşitliliği, milli parkları,

korunan alanları, antik kentleri, müzeleri, alternatif turizm faaliyetleri, somut ve somut olmayan kültürel miras unsurları ile ilgili algı, bilgi ve ilgiyi ölçmeye yönelik sorular bulunmaktadır. Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin bulgulara Tablo 4.1’de yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

		n	%
Cinsiyet	Erkek	241	62,3
	Kadın	146	37,7
Yaş	18-25	59	15,2
	26-35	105	27,1
	36-45	113	29,2
	46-55	86	22,2
	55 ve üzeri	24	6,2
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	62	16,0
	Lise	150	38,8
	Ön lisans	70	18,1
	Lisans	87	22,5
	Yüksek lisans ve üzeri	18	4,7
Otelin Bulunduğu Bölge	Antalya merkez	38	9,8
	Belek	218	56,3
	Kemer	64	16,5
	Kundu	54	14,0
	Manavgat	13	3,4
Çalışılan Bölüm	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü	8	2,1
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	33	8,5
	Kat Hizmetleri	69	17,8
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	40	10,3
	Peyzaj	9	2,3
	Satış ve Pazarlama	13	3,4
	SPA	6	1,6
	Teknik Servis	32	8,3
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri ve Mutfak	125	32,3
	Yönetim	52	13,4
Likya Yolu’nu Duyma	Adını duydum ama detaylı bilmiyorum	127	32,8
	Evet, biliyorum	182	47,0
	Hayır, hiç duymadım	78	20,2
Endemik Bitki Tanımını Bilme	Evet	204	52,7
	Hayır	183	47,3
Antalya'da Nesli Tehlike Altında Olan Canlıları Bilme	Evet	217	56,1
	Hayır	9	2,3
	Bilmiyorum	161	41,6
Karbon Ayak İzi Tanımını Bilme	Evet, tamamen bilgi sahibiyim	82	21,2
	Evet, kısmen bilgi sahibiyim	132	34,1
	Hayır, çok fazla bilgiye sahip değilim	82	21,2
	Hiç bilgim yok	91	23,5
Çalışılan Kurumun Çevre Dostu Uygulamalarını Bilme	Evet, tamamen bilgi sahibiyim	174	45,0
	Evet, kısmen bilgi sahibiyim	133	34,4
	Hayır, çok fazla bilgiye sahip değilim	47	12,1
	Hiç bilgim yok	33	8,5

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı, anket formundan oluşmaktadır. Araştırmacı tarafından literatür taramasıyla oluşturulan ankette toplam 29 soru bulunmaktadır. Anket formunda, demografik özelliklerin (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalışılan otelin bulunduğu bölge, konaklama tesisinde çalışılan bölüm) yanı sıra, katılımcıların doğal ve kültürel değerlere yönelik farkındalıklarını ortaya çıkaracak sorular yer almaktadır. Örneğin, “Antalya ilinde yer alan hangi milli parkları tanıyorsunuz?”, “Antalya’da yapılan alternatif turizm faaliyetlerinden hangilerini biliyorsunuz?” ve “Atık yönetim ve geri dönüşüm konusunda tesiste hangi uygulamalar yapılmaktadır?” gibi sorular bulunmaktadır.

4.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde “SPSS 27.0” programı kullanılmıştır. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotların yanı sıra, güvenilirlik analizi ve demografik verilerle anket yargı ifadelerinin ilişkilerini ölçen testler yapılmıştır. Katılımcıların demografik bilgilerine yönelik elde edilen veriler, betimsel istatistik yöntemiyle ortalama ve frekans değerleri hesaplanarak analiz edilmiştir.

Parametrik veya parametrik olmayan analiz yöntemleri arasında uygun seçimi belirlemek için veriler üzerinde normallik testi yapılması gerekmektedir. Verilerin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek için çarpıklık ve basıklık istatistikleri hesaplanmıştır. Normal dağılımın yeterliliği, genellikle +3 ile -3 aralığında olması beklenen çarpıklık ve basıklık değerlerinin değerlendirilmesiyle belirlenir. Verilerin normal dağılmaması nedeniyle t-testi yerine Mann-Whitney U testi ve ANOVA yerine Kruskal-Wallis H testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgulara ve bu bulguların değerlendirmelerine yer verilmiştir.

5.1. Cinsiyet, Yaş, Eğitim Düzeyi, Otelin Bulunduğu Bölge ve Çalışılan Bölüm Değişkenlerine Göre Katılımcıların Ziyaret Ettikleri Kültürel Yerlerin Sayısının Karşılaştırılması

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, otelin bulunduğu bölge ve çalıştıkları bölüm gibi değişkenlere göre ziyaret ettikleri kültürel mekanların sayısı karşılaştırılmıştır. İlk olarak araştırma hipotezleri sunulmuş, ardından bu hipotezlerin test sonuçlarına yer verilmiştir. Gruplar arasındaki ortalama ziyaret sayısının demografik değişkenlere göre karşılaştırılabilmesi için öncelikle verilerin gruplar arasında normal dağılıp dağılmadığı test edilmiştir. Normallik analizi sonucunda verilerin normal dağılmadığı tespit edilmiştir. Verilerin normal dağıldığını söyleyebilmek için tabloda yer alan "Sig." sütunundaki değerlerin 0,05'ten büyük olması gerekmektedir. Verilerin normal dağılmaması nedeniyle, bağımsız gruplar t-testi yerine Mann-Whitney U testi, tek yönlü varyans (ANOVA) yerine Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır.

H_0 : Çalışanların cinsiyetleri ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H_1 : Çalışanların cinsiyetleri ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5.1. Cinsiyete Göre Ziyaret Sayılarının Normallik Analizi

Ziyaret Sayısı	Cinsiyet	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Tanınan antik kent sayısı	Erkek	.165	241	<.001	.890	241	<.001
	Kadın	.158	146	<.001	.893	146	<.001
Tanınan milli park sayısı	Erkek	.146	241	<.001	.903	241	<.001
	Kadın	.213	146	<.001	.882	146	<.001
Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı	Erkek	.160	241	<.001	.917	241	<.001
	Kadın	.196	146	<.001	.905	146	<.001
Tanınan rafting alanları sayısı	Erkek	.283	241	<.001	.858	241	<.001
	Kadın	.286	146	<.001	.852	146	<.001
Bilinen dalış noktalarının sayısı	Erkek	.188	241	<.001	.877	241	<.001
	Kadın	.209	146	<.001	.862	146	<.001
	Erkek	.258	241	<.001	.754	241	<.001

Bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı	Kadın	.272	146	<.001	.730	146	<.001
Türlerden kaç tanesini duyduğu	Erkek	.099	241	<.001	.973	241	<.001
	Kadın	.142	146	<.001	.964	146	<.001
Ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği	Erkek	.156	241	<.001	.887	241	<.001
	Kadın	.166	146	<.001	.927	146	<.001
Müze ve antik kent ziyareti	Erkek	.144	241	<.001	.900	241	<.001
	Kadın	.163	146	<.001	.894	146	<.001

Tablo 5.1'de verilerin normal dağılmaması nedeniyle, bağımsız gruplar t-testi yerine Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

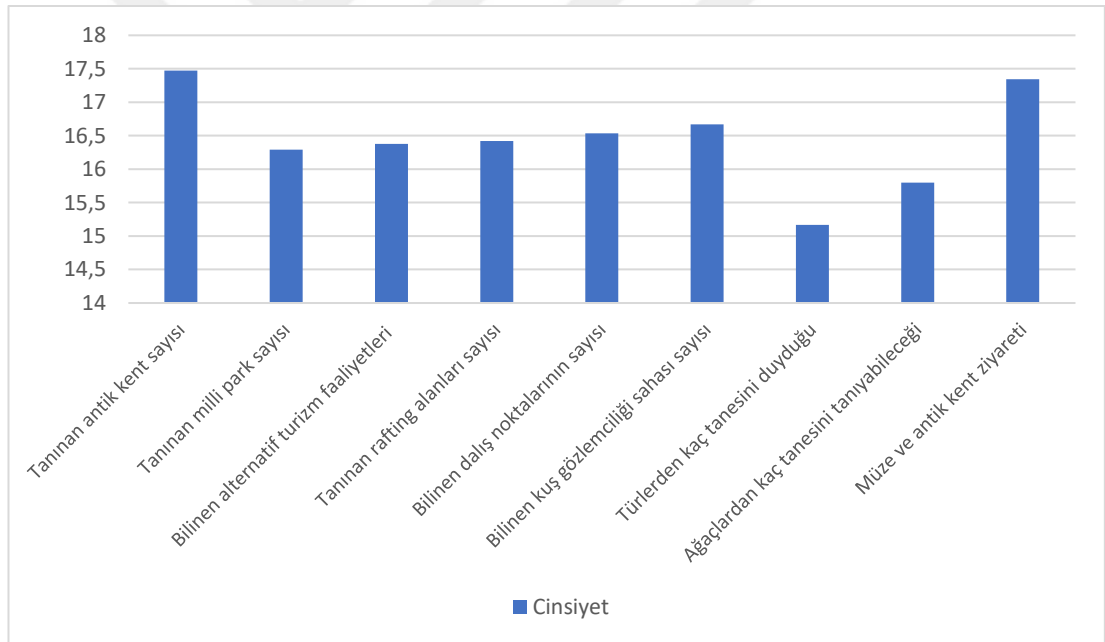
Tablo 5.2. Cinsiyete Göre Ziyaret Sayılarının Karşılaştırılması

Ziyaret Sayısı	U	W	Z	p
Taninan antik kent sayısı	17473.000	28204.000	-.114	.909
Taninan milli park sayısı	16292.500	27023.500	-1.247	.213
Bilinen alternatif turizm faaliyetleri	16379.000	27110.000	-1.151	.250
Taninan rafting alanları sayısı	16420.500	45581.500	-1.187	.235
Bilinen dalış noktalarının sayısı	16533.500	27264.500	-1.019	.308
Bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı	16666.500	27397.500	-.930	.352
Türlerden kaç tanesini duyduğu	15166.000	25897.000	-2.291	.022
Ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği	15798.500	26529.500	-1.693	.090
Müze ve antik kent ziyareti	17345.000	28076.000	-.235	.814

Tablo 5.2'de cinsiyete göre ziyaret sayılarının karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen Mann-Whitney U testi sonuçları sunulmuştur. Buna göre anketin 15. maddesinde belirtilen tür sayısı açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Ancak, taninan antik kent sayısı, taninan milli park sayısı, bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı, taninan rafting alanları sayısı, bilinen dalış noktası sayısı, bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı, taninan ağaç türü sayısı ile müze ve antik kent ziyareti sayısı açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$). Çetin ve Gürgil (2014) tarafından yapılan çalışmada, kadın öğrencilerin erkeklere kıyasla farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Keçe (2015) ise cinsiyete göre kültürel değerlere yönelik farkındalıkta anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, katılımcıların kültürel mirasa ve doğal çeşitliliğe ilişkin ziyaret davranışlarının büyük ölçüde cinsiyetten bağımsız olarak şekillendiğini, ancak bilgi temelli farkındalığın (ör. türleri duyma düzeyi) cinsiyetle ilişkili olabileceğini göstermektedir.

Elde edilen bulgu, toplumsal cinsiyetin kültürel sermaye edinimi üzerindeki etkilerini açıklayan toplumsal cinsiyet kuramları ile ilişkilendirilebilir. Özellikle Pierre

Bourdieu'nün kültürel sermaye yaklaşımı, bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde farklı bilgi kaynaklarına erişim sağladığını ve bu durumun çevre farkındalığı gibi alanlara da yansıdığını savunur. Aynı şekilde, toplumsal cinsiyet çalışmaları literatüründe kadınların doğayla daha duygusal ve ilişkisel bağlar kurma eğiliminde olduğu, erkeklerin ise doğaya yönelik bilgi edinimini daha araçsal motivasyonlarla gerçekleştirebildiği öne sürülmektedir (Ortner, 1974; MacGregor, 2006). Bu bağlamda türleri duyma farkının, cinsiyet temelli sosyalizasyon süreçleriyle ilişkili olması muhtemeldir. Ancak diğer tüm değişkenlerde cinsiyetler arası farkın bulunmaması, günümüz turizm sektöründe kadın ve erkek çalışanların doğa ve kültürle etkileşiminde eşitlemeye işaret edebilir. Life-course theory bağlamında değerlendirildiğinde ise bireylerin yaşam evreleri boyunca bilgiye, eğitime ve çevresel deneyime erişimlerinin cinsiyetten ziyade yaşam döngüsü içerisindeki konumlarıyla daha güçlü ilişkili olabileceği öne sürülebilir (Elder, Johnson ve Crosnoe, 2003).



Şekil 5.1. Cinsiyete Göre Ziyaret Sayılarının Dağılımı

Şekil 5.1’de cinsiyet değişkenine göre ziyaret edilen veya tanınan doğal ve kültürel miras öğelerine ilişkin sıra ortalamaları karşılaştırmalı biçimde sunulmuştur. Grafikte yer alan en yüksek sıra ortalamasının “tanınan antik kent sayısı” ile “müze ve antik kent ziyareti” değişkenlerine ait olduğu gözlemlenmektedir. En düşük sıra ortalaması ise “türlerden kaç tanesini duyduğu” değişkenine aittir.

H_0 : Çalışanların yaş grupları ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H_1 : Çalışanların yaş grupları ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5.3. Yaşa Göre Ziyaret Sayılarının Normallik Analizi

Ziyaret Sayısı	Yaş	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Tanınan antik kent sayısı	18-25	.186	59	<.001	.886	59	<.001
	26-35	.167	105	<.001	.887	105	<.001
	36-45	.175	113	<.001	.881	113	<.001
	46-55	.177	86	<.001	.884	86	<.001
	55+	.224	24	.003	.812	24	<.001
Tanınan milli park sayısı	18-25	.296	59	<.001	.798	59	<.001
	26-35	.165	105	<.001	.912	105	<.001
	36-45	.212	113	<.001	.878	113	<.001
	46-55	.145	86	<.001	.896	86	<.001
	55+	.159	24	.118	.933	24	.114
Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı	18-25	.171	59	<.001	.880	59	<.001
	26-35	.203	105	<.001	.913	105	<.001
	36-45	.200	113	<.001	.893	113	<.001
	46-55	.155	86	<.001	.924	86	<.001
	55+	.165	24	.090	.926	24	.078
Tanınan rafting alanları sayısı	18-25	.215	59	<.001	.833	59	<.001
	26-35	.276	105	<.001	.845	105	<.001
	36-45	.349	113	<.001	.796	113	<.001
	46-55	.280	86	<.001	.860	86	<.001
	55+	.228	24	.002	.879	24	.008
Bilinen dalış noktalarının sayısı	18-25	.274	59	<.001	.775	59	<.001
	26-35	.174	105	<.001	.881	105	<.001
	36-45	.204	113	<.001	.882	113	<.001
	46-55	.201	86	<.001	.879	86	<.001
	55+	.203	24	.012	.907	24	.031
Bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı	18-25	.419	59	<.001	.518	59	<.001
	26-35	.276	105	<.001	.776	105	<.001
	36-45	.252	113	<.001	.747	113	<.001
	46-55	.241	86	<.001	.798	86	<.001
	55+	.250	24	<.001	.837	24	.001
Türlerden kaç tanesini duyduğu	18-25	.124	59	.025	.950	59	.017
	26-35	.151	105	<.001	.963	105	.005

	36-45	.087	113	.036	.974	113	.028
	46-55	.132	86	<.001	.966	86	.024
	55+	.151	24	.167	.936	24	.136
Ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği	18-25	.107	59	.090	.961	59	.055
	26-35	.133	105	<.001	.933	105	<.001
	36-45	.178	113	<.001	.863	113	<.001
	46-55	.160	86	<.001	.859	86	<.001
	55+	.272	24	<.001	.846	24	.002
Müze ve antik kent ziyareti	18-25	.232	59	<.001	.805	59	<.001
	26-35	.162	105	<.001	.900	105	<.001
	36-45	.127	113	<.001	.910	113	<.001
	46-55	.173	86	<.001	.899	86	<.001
	55+	.252	24	<.001	.809	24	<.001

Tablo 5.3'te verilerin normal dağılmaması nedeniyle, bağımsız tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yerine Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır.

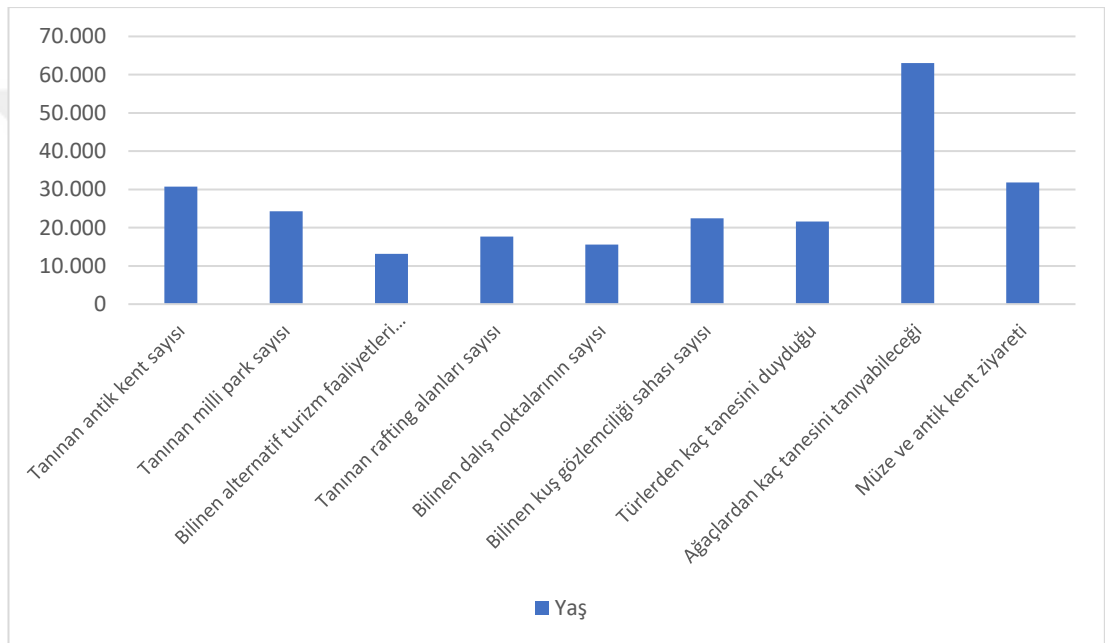
Tablo 5.4. Yaşa Göre Ziyaret Sayılarının Karşılaştırılması

Ziyaret Sayısı	X2	df	p
Taninan antik kent sayısı	30.756	4	<.001
Taninan milli park sayısı	24.272	4	<.001
Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı	13.177	4	.010
Taninan rafting alanları sayısı	17.688	4	.001
Bilinen dalış noktalarının sayısı	15.592	4	.004
Bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı	22.464	4	<.001
Türlerden kaç tanesini duyduğu	21.637	4	<.001
Ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği	63.081	4	<.001
Müze ve antik kent ziyareti	31.851	4	<.001

Tablo 5.4'te yaşa göre ziyaret sayılarının karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen Kruskal-Wallis H testi sonuçları sunulmuştur. Buna göre, anketin tüm maddelerinde yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Yani, taninan antik kent sayısı, taninan milli park sayısı, bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı, taninan rafting alanları sayısı, bilinen dalış noktası sayısı, bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı, duyulan tür sayısı, taninan ağaç türü sayısı ile müze ve antik kent ziyareti sayısı açısından yaş grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Yaş değişkenine göre yapılan karşılaştırmalarda, doğal ve kültürel mirasa ilişkin tüm maddelerde gruplar arasında anlamlı farklılıkların bulunması, bireylerin yaşlarına bağlı olarak çevresel farkındalık ve bilgi düzeylerinin değişkenlik gösterdiğini ortaya

koymaktadır. Bu durum, bireylerin yaşamları boyunca edindikleri bilgi, deneyim ve sosyal etkileşimlerin etkisini vurgulayan life-course theory (yaşam süreci kuramı) çerçevesinde değerlendirilebilir. Life-course yaklaşımı, bireylerin davranış ve tutumlarının sadece belirli bir zaman kesitinden değil, yaşam boyu maruz kaldıkları toplumsal, kültürel ve bireysel etkileşimlerin birikimiyle şekillendiğini öne sürer (Elder, Johnson ve Crosnoe, 2003). Bu bağlamda, yaş ilerledikçe bireylerin doğal ve kültürel miras öğelerine yönelik deneyimlerinin artması, bilgi birikiminin gelişmesi ve farkındalık düzeylerinin yükselmesi anlamlı farklılıkların oluşmasında etkili bir unsur olarak değerlendirilmektedir.



Şekil 5.2. Yaşa Göre Ziyaret Sayılarının Dağılımı

Şekil 5.2’de yaş değişkenine göre ziyaret edilen veya tanınan doğal ve kültürel miras öğelerine ilişkin sıra ortalamaları karşılaştırmalı biçimde sunulmuştur. Grafikte yer alan en yüksek sıra ortalamasının “ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği” değişkenine ait olduğu gözlemlenmektedir. En düşük sıra ortalaması ise “bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı” değişkenine aittir.

H_0 : Çalışanların eğitim düzeyi ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H_1 : Çalışanların eğitim düzeyi ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5.5. Eğitim Düzeyine Göre Ziyaret Sayılarının Normallik Analizi

Ziyaret Sayısı	Eğitim düzeyi	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Tanınan antik kent sayısı	İlköğretim	.180	62	<.001	.906	62	<.001
	Lise	.154	150	<.001	.906	150	<.001
	Ön lisans	.191	70	<.001	.887	70	<.001
	Lisans	.240	87	<.001	.799	87	<.001
	Lisansüstü	.271	18	.001	.755	18	<.001
Tanınan milli park sayısı	İlköğretim	.273	62	<.001	.792	62	<.001
	Lise	.166	150	<.001	.901	150	<.001
	Ön lisans	.215	70	<.001	.890	70	<.001
	Lisans	.164	87	<.001	.894	87	<.001
	Lisansüstü	.193	18	.076	.882	18	.028
Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı	İlköğretim	.255	62	<.001	.794	62	<.001
	Lise	.198	150	<.001	.885	150	<.001
	Ön lisans	.152	70	<.001	.930	70	<.001
	Lisans	.131	87	<.001	.938	87	<.001
	Lisansüstü	.172	18	.172	.927	18	.174
Tanınan rafting alanları sayısı	İlköğretim	.319	62	<.001	.763	62	<.001
	Lise	.298	150	<.001	.849	150	<.001
	Ön lisans	.265	70	<.001	.867	70	<.001
	Lisans	.258	87	<.001	.820	87	<.001
	Lisansüstü	.244	18	.006	.804	18	.002
Bilinen dalış noktalarının sayısı	İlköğretim	.270	62	<.001	.752	62	<.001
	Lise	.224	150	<.001	.857	150	<.001
	Ön lisans	.178	70	<.001	.869	70	<.001
	Lisans	.180	87	<.001	.917	87	<.001
	Lisansüstü	.171	18	.176	.932	18	.212
Bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı	İlköğretim	.264	62	<.001	.745	62	<.001
	Lise	.272	150	<.001	.723	150	<.001
	Ön lisans	.288	70	<.001	.697	70	<.001
	Lisans	.255	87	<.001	.804	87	<.001
	Lisansüstü	.181	18	.123	.852	18	.009
Türlerden kaç tanesini duyduğu	İlköğretim	.138	62	.005	.940	62	.004
	Lise	.088	150	.007	.974	150	.006
	Ön lisans	.137	70	.002	.960	70	.025
	Lisans	.124	87	.002	.972	87	.058
	Lisansüstü	.173	18	.164	.924	18	.150
Ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği	İlköğretim	.128	62	.013	.908	62	<.001
	Lise	.179	150	<.001	.890	150	<.001
	Ön lisans	.135	70	.003	.929	70	<.001

	Lisans	.212	87	<.001	.884	87	<.001
	Lisansüstü	.203	18	.048	.872	18	.019
	İlköğretim	.222	62	<.001	.816	62	<.001
	Lise	.141	150	<.001	.915	150	<.001
Müze ve antik kent ziyareti	Ön lisans	.169	70	<.001	.896	70	<.001
	Lisans	.186	87	<.001	.879	87	<.001
	Lisansüstü	.293	18	<.001	.725	18	<.001

Tablo 5.5'te verilerin normal dağılmaması nedeniyle, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yerine Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır.

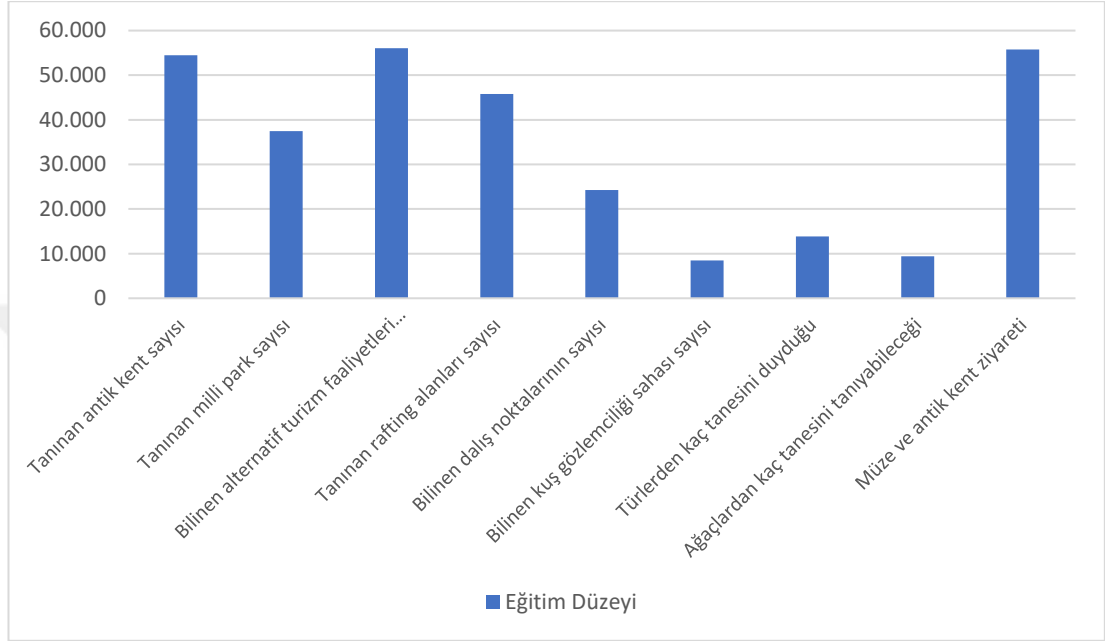
Tablo 5.6. Eğitim düzeyine Göre Ziyaret Sayılarının Karşılaştırılması

Ziyaret Sayısı	X2	df	p
Taninan antik kent sayısı	54.468	4	<.001
Taninan milli park sayısı	37.449	4	<.001
Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı	56.066	4	<.001
Taninan rafting alanları sayısı	45.823	4	<.001
Bilinen dalış noktalarının sayısı	24.268	4	<.001
Bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı	8.511	4	.075
Türlerden kaç tanesini duyduğu	13.886	4	.008
Ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği	9.409	4	.052
Müze ve antik kent ziyareti	55.743	4	<.001

Tablo 5.6'da eğitim düzeyine göre ziyaret sayılarının karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen Kruskal-Wallis H testi sonuçları sunulmuştur. Buna göre, bilinen kuş gözlemciliği sahası ve tanınabilen ağaç sayısı dışındaki anket maddelerinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Yani, tanınan antik kent sayısı, tanınan milli park sayısı, bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı, tanınan rafting alanları sayısı, bilinen dalış noktası sayısı, duyulan tür sayısı ile müze ve antik kent ziyareti sayısı açısından eğitim düzeyi grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Eğitim düzeyi değişkenine göre yapılan analiz sonuçları, doğal ve kültürel mirasa ilişkin değişkenlerin büyük çoğunluğunda gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, bireylerin eğitim düzeyleri arttıkça doğal ve kültürel miras farkındalıklarının da yükseldiğini göstermektedir. Bu sonuç, bireylerin toplumsal konumlarının ve bilgi edinme fırsatlarının eğitimle birlikte değiştiğini savunan kültürel sermaye kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Bourdieu'nün bu kuramına göre, eğitim sistemi aracılığıyla bireyler bilgiye, kültürel deneyime ve

simgesel kaynaklara erişim sağlar; bu erişim düzeyi, çevresel farkındalık da dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda bireyler arasında farklılaşmalara yol açar (Bourdieu, 1986). Dolayısıyla, eğitim düzeyindeki artış, bireylerin hem doğa temelli alanlara (milli parklar, türler, alternatif turizm etkinlikleri) hem de kültürel yapılara (antik kentler, müzeler) yönelik bilgi ve ziyaret düzeylerini belirgin biçimde etkilemektedir.



Şekil 5.3. Eğitim Düzeyine Göre Ziyaret Sayılarının Dağılımı

Şekil 5.3'te eğitim düzeyi değişkenine göre ziyaret edilen veya tanınan doğal ve kültürel miras öğelerine ilişkin sıra ortalamaları karşılaştırmalı biçimde sunulmuştur. Grafikte yer alan en yüksek sıra ortalamasının “bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı”, “müze ve antik kent ziyareti” ve “tanınan antik kent sayısı” değişkenlerine ait olduğu gözlemlenmektedir. En düşük sıra ortalaması ise “bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı” değişkenine aittir.

H_0 : Çalışanların otellerinin bulunduğu bölge ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H_1 : Çalışanların otellerinin bulunduğu bölge ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5.7. Otelin Bulunduğu Bölgeye Göre Ziyaret Sayılarının Normallik Analizi

Ziyaret Sayısı	Bölge	Kolmogorov-Smirnov ^a		Shapiro-Wilk			
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Tanınan antik kent sayısı	Antalya merkez	.282	38	<.001	.726	38	<.001
	Belek	.131	218	<.001	.915	218	<.001
	Kemer	.179	64	<.001	.876	64	<.001
	Kundu	.200	54	<.001	.858	54	<.001
	Manavgat	.193	13	.200*	.875	13	.061
Tanınan milli park sayısı	Antalya merkez	.164	38	.011	.889	38	.001
	Belek	.192	218	<.001	.893	218	<.001
	Kemer	.166	64	<.001	.880	64	<.001
	Kundu	.187	54	<.001	.898	54	<.001
	Manavgat	.221	13	.081	.911	13	.192
Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı	Antalya merkez	.151	38	.029	.916	38	.007
	Belek	.203	218	<.001	.893	218	<.001
	Kemer	.150	64	.001	.901	64	<.001
	Kundu	.155	54	.002	.933	54	.005
	Manavgat	.209	13	.123	.954	13	.653
Tanınan rafting alanları sayısı	Antalya merkez	.304	38	<.001	.806	38	<.001
	Belek	.293	218	<.001	.850	218	<.001
	Kemer	.287	64	<.001	.856	64	<.001
	Kundu	.287	54	<.001	.856	54	<.001
	Manavgat	.302	13	.002	.829	13	.015
Bilinen dalış noktalarının sayısı	Antalya merkez	.178	38	.004	.900	38	.003
	Belek	.208	218	<.001	.843	218	<.001
	Kemer	.246	64	<.001	.861	64	<.001
	Kundu	.173	54	<.001	.916	54	.001
	Manavgat	.140	13	.200*	.907	13	.165
Bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı	Antalya merkez	.223	38	<.001	.776	38	<.001
	Belek	.290	218	<.001	.726	218	<.001
	Kemer	.275	64	<.001	.739	64	<.001
	Kundu	.285	54	<.001	.780	54	<.001
	Manavgat	.284	13	.005	.812	13	.010
Türlerden kaç tanesini duyduğu	Antalya merkez	.123	38	.156	.963	38	.235
	Belek	.124	218	<.001	.969	218	<.001
	Kemer	.119	64	.026	.949	64	.010
	Kundu	.118	54	.060	.961	54	.079
	Manavgat	.211	13	.117	.908	13	.171
Ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği	Antalya merkez	.197	38	<.001	.862	38	<.001
	Belek	.140	218	<.001	.925	218	<.001
	Kemer	.148	64	.001	.911	64	<.001
	Kundu	.208	54	<.001	.841	54	<.001
	Manavgat	.330	13	<.001	.809	13	.009
Müze ve antik kent ziyareti	Antalya merkez	.218	38	<.001	.873	38	<.001
	Belek	.151	218	<.001	.890	218	<.001
	Kemer	.151	64	<.001	.895	64	<.001
	Kundu	.158	54	.002	.899	54	<.001
	Manavgat	.205	13	.138	.863	13	.042

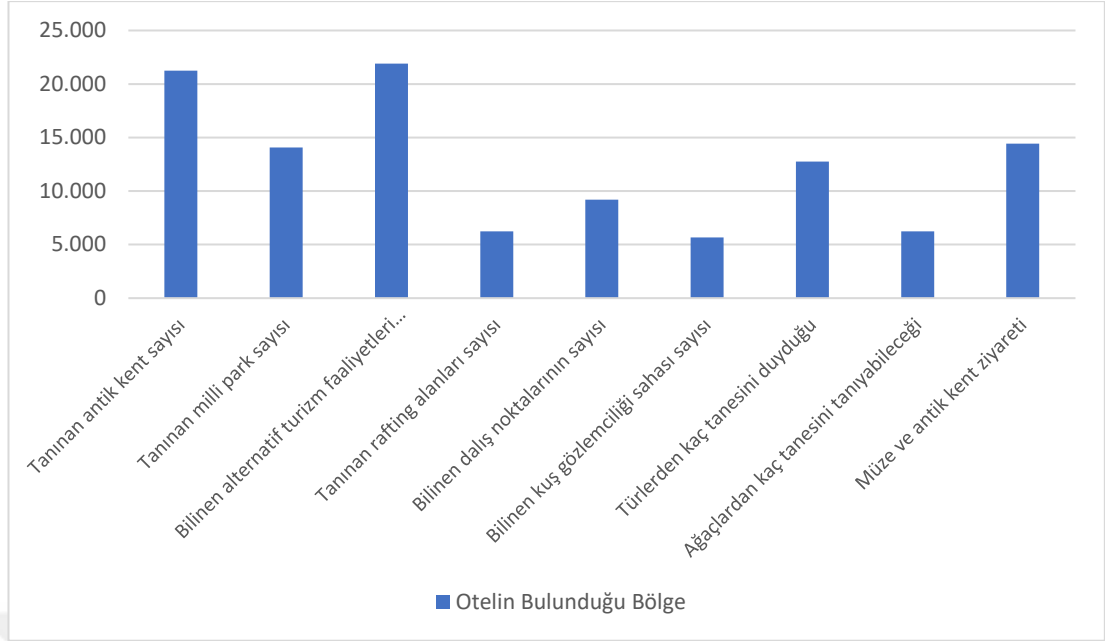
Tablo 5.7’de verilerin normal dağılmaması nedeniyle, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yerine Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır.

Tablo 5.8. Otelin Bulunduğu Bölgeye Göre Ziyaret Sayılarının Karşılaştırılması

Ziyaret Sayısı	X2	df	p
Taninan antik kent sayısı	21.260	4	<.001
Taninan milli park sayısı	14.075	4	.007
Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı	21.910	4	<.001
Taninan rafting alanları sayısı	6.225	4	.183
Bilinen dalış noktalarının sayısı	9.212	4	.056
Bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı	5.674	4	.225
Türlerden kaç tanesini duyduğu	12.760	4	.013
Ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği	6.242	4	.182
Müze ve antik kent ziyareti	14.420	4	.006

Tablo 5.8’de otelin bulunduğu bölgeye göre ziyaret sayılarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir. Buna göre tanınan antik kent sayısı, tanınan milli park sayısı, bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı, daha önce duyduğu tür sayısı ve müze ile antik kent ziyareti sayısı ile gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Otelin bulunduğu bölge değişkenine göre yapılan analiz sonuçlarına göre, belirli doğal ve kültürel miras öğeleri açısından (tanınan antik kent, milli park, alternatif turizm faaliyetleri, tür bilgisi ve müze ziyaretleri) gruplar arasında anlamlı farklılıkların bulunması, coğrafi çevrenin bireylerin farkındalık düzeyleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, bireylerin çevresel öğrenmelerini ve bilgi birikimlerini etkileyen mekânsal ve yapısal bağlamları vurgulayan çevresel determinist kuramlar ile açıklanabilir. Özellikle çevresel psikoloji ve mekânsal sosyoloji literatüründe, bireylerin yaşadığı veya çalıştığı fiziksel çevrenin, onların bilgi düzeyini, tutumlarını ve farkındalığını doğrudan etkilediği kabul edilmektedir (Bonnes ve Secchiaroli, 1995). Otelin yer aldığı bölgenin antik kentlere, milli parklara veya turistik alanlara olan yakınlığı ya da erişilebilirliği, bu bölgelerde çalışan bireylerin bu alanlarla etkileşim düzeyini artırmakta ve farkındalıkta istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların oluşmasına zemin hazırlamaktadır.



Şekil 5.4. Otelin Bulunduğu Bölge Göre Ziyaret Sayılarının Dağılımı

Şekil 5.4’te otelin bulunduğu bölge değişkenine göre ziyaret edilen veya tanınan doğal ve kültürel miras öğelerine ilişkin sıra ortalamaları karşılaştırmalı biçimde sunulmuştur. Grafikte yer alan en yüksek sıra ortalamasının “bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı” ve “tanınan antik kent sayısı” değişkenlerine ait olduğu gözlemlenmektedir. En düşük sıra ortalaması ise “bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı” değişkenine aittir.

H_0 : Çalışanların otelde görevli oldukları bölüm ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

H_1 : Çalışanların otelde görevli oldukları bölüm ile ziyaret ettikleri doğal ve kültürel miras sayısı açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Tablo 5.9. Otelde Çalışılan Bölüme Göre Ziyaret Sayılarının Normallik Analizi

Ziyaret Sayısı	Çalışılan Bölüm	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Tanınan antik kent sayısı	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü	.311	8	.022	.783	8	.019
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	.207	33	.001	.873	33	.001
	Kat Hizmetleri	.147	69	<.001	.922	69	<.001
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	.195	40	<.001	.873	40	<.001
	Peyzaj	.222	9	.200*	.762	9	.007
	Satış ve Pazarlama	.456	13	<.001	.567	13	<.001
	SPA	.277	6	.168	.773	6	.033
	Teknik Servis	.171	32	.019	.892	32	.004

	Yiyecek, İçecek Hizmetleri, Mutfak	.140	125	<.001	.907	125	<.001
	Yönetim	.255	52	<.001	.758	52	<.001
Tanınan milli park sayısı	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü	.284	8	.057	.906	8	.324
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	.278	33	<.001	.869	33	<.001
	Kat Hizmetleri	.224	69	<.001	.858	69	<.001
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	.175	40	.003	.916	40	.006
	Peyzaj	.331	9	.005	.745	9	.005
	Satış ve Pazarlama	.237	13	.044	.844	13	.024
	SPA	.223	6	.200*	.908	6	.421
	Teknik Servis	.198	32	.003	.894	32	.004
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri, Mutfak	.215	125	<.001	.865	125	<.001
	Yönetim	.183	52	<.001	.891	52	<.001
	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü	.158	8	.200*	.941	8	.621
Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	.196	33	.002	.945	33	.096
	Kat Hizmetleri	.248	69	<.001	.832	69	<.001
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	.131	40	.082	.928	40	.014
	Peyzaj	.388	9	<.001	.670	9	<.001
	Satış ve Pazarlama	.286	13	.005	.838	13	.020
	SPA	.267	6	.200*	.878	6	.261
	Teknik Servis	.274	32	<.001	.785	32	<.001
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri, Mutfak	.183	125	<.001	.915	125	<.001
	Yönetim	.143	52	.010	.927	52	.003
	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü	.263	8	.109	.827	8	.056
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	.237	33	<.001	.862	33	<.001
Tanınan rafting alanları sayısı	Kat Hizmetleri	.331	69	<.001	.806	69	<.001
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	.237	40	<.001	.869	40	<.001
	Peyzaj	.414	9	<.001	.617	9	<.001
	Satış ve Pazarlama	.378	13	<.001	.733	13	.001
	SPA	.392	6	.004	.701	6	.006
	Teknik Servis	.338	32	<.001	.761	32	<.001
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri, Mutfak	.280	125	<.001	.856	125	<.001
	Yönetim	.274	52	<.001	.833	52	<.001
	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü	.159	8	.200*	.930	8	.516
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	.158	33	.035	.921	33	.020
	Kat Hizmetleri	.274	69	<.001	.782	69	<.001
Bilinen dalış noktalarının sayısı	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	.255	40	<.001	.859	40	<.001
	Peyzaj	.360	9	.001	.591	9	<.001
	Satış ve Pazarlama	.172	13	.200*	.888	13	.091
	SPA	.312	6	.069	.767	6	.029
	Teknik Servis	.266	32	<.001	.750	32	<.001
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri, Mutfak	.191	125	<.001	.861	125	<.001
	Yönetim	.200	52	<.001	.919	52	.002

Bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü	.513	8	<.001	.418	8	<.001
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	.263	33	<.001	.809	33	<.001
	Kat Hizmetleri	.243	69	<.001	.737	69	<.001
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	.260	40	<.001	.807	40	<.001
	Peyzaj	.298	9	.020	.730	9	.003
	Satış ve Pazarlama	.196	13	.183	.842	13	.023
	SPA	.241	6	.200*	.914	6	.463
	Teknik Servis	.277	32	<.001	.692	32	<.001
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri, Mutfak	.303	125	<.001	.679	125	<.001
	Yönetim	.257	52	<.001	.825	52	<.001
Türlerden kaç tanesini duyduğu	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü	.179	8	.200*	.938	8	.593
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	.235	33	<.001	.882	33	.002
	Kat Hizmetleri	.136	69	.003	.958	69	.020
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	.122	40	.140	.959	40	.150
	Peyzaj	.192	9	.200*	.954	9	.738
	Satış ve Pazarlama	.154	13	.200*	.924	13	.287
	SPA	.209	6	.200*	.964	6	.847
	Teknik Servis	.098	32	.200*	.978	32	.725
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri, Mutfak	.114	125	<.001	.966	125	.003
	Yönetim	.127	52	.036	.963	52	.108
Ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü	.294	8	.040	.844	8	.082
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	.138	33	.112	.929	33	.032
	Kat Hizmetleri	.118	69	.018	.918	69	<.001
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	.162	40	.010	.932	40	.019
	Peyzaj	.447	9	<.001	.531	9	<.001
	Satış ve Pazarlama	.177	13	.200*	.876	13	.063
	SPA	.342	6	.027	.847	6	.149
	Teknik Servis	.165	32	.026	.873	32	.001
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri, Mutfak	.160	125	<.001	.935	125	<.001
	Yönetim	.254	52	<.001	.719	52	<.001
Müze ve antik kent ziyareti	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü	.183	8	.200*	.952	8	.728
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	.243	33	<.001	.893	33	.004
	Kat Hizmetleri	.188	69	<.001	.861	69	<.001
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	.146	40	.032	.911	40	.004
	Peyzaj	.398	9	<.001	.652	9	<.001
	Satış ve Pazarlama	.273	13	.009	.790	13	.005
	SPA	.368	6	.011	.682	6	.004
	Teknik Servis	.140	32	.115	.926	32	.031
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri, Mutfak	.131	125	<.001	.903	125	<.001
	Yönetim	.257	52	<.001	.821	52	<.001

Tablo 5.9’da verilerin normal dağılmaması nedeniyle, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yerine Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır.

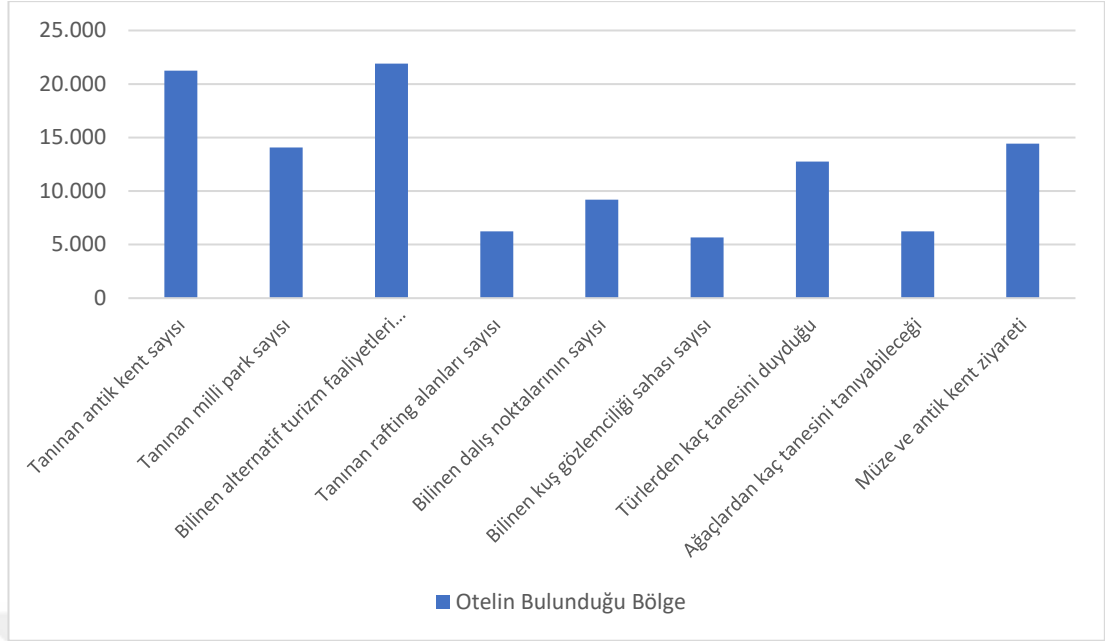
Tablo 5.10. Otelde Çalışılan Bölüme Göre Ziyaret Sayılarının Karşılaştırılması

Ziyaret Sayısı	X2	df	p
Tanınan antik kent sayısı	74.580	9	<.001
Tanınan milli park sayısı	51.086	9	<.001
Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı	72.564	9	<.001
Tanınan rafting alanları sayısı	55.241	9	<.001
Bilinen dalış noktalarının sayısı	49.763	9	<.001
Bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı	17.177	9	.046
Türlerden kaç tanesini duyduğu	21.160	9	.012
Ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceği	30.574	9	<.001
Müze ve antik kent ziyareti	64.035	9	<.001

Tablo 5.10’da otelde çalışılan bölüme göre ziyaret sayılarının karşılaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen Kruskal-Wallis H testi sonuçları sunulmuştur. Buna göre, anketin tüm maddelerinde otelde çalışılan bölüm grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Yani, tanınan antik kent sayısı, tanınan milli park sayısı, bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı, tanınan rafting alanları sayısı, bilinen dalış noktası sayısı, bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı, duyulan tür sayısı, tanınan ağaç türü sayısı ile müze ve antik kent ziyareti sayısı açısından otelde çalışılan bölüm grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Otelde çalışılan bölüm değişkenine göre yapılan analiz sonuçlarına göre, doğal ve kültürel mirasa ilişkin tüm maddelerde gruplar arasında anlamlı farklılıkların bulunması, çalışanların görev aldıkları bölümler doğrultusunda farklı düzeylerde bilgi, deneyim ve çevresel farkındalık geliştirdiklerini göstermektedir. Bu durum, bireylerin görevsel pozisyonlarına bağlı olarak edindikleri deneyimlerin bilgi üretimi ve farkındalık düzeyini biçimlendirdiğini savunan işlevsel ayrışma kuramı (functional differentiation theory) çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu kurama göre, kurumsal yapılarda bireylerin çalışma alanları, onların bilgiye erişim, eğitim fırsatları ve çevresel temas düzeylerini belirleyici bir faktördür (Parsons, 2013).

Ayrıca işgücü içinde yer alan bireylerin görevleri doğrultusunda mekânsal hareketliliklerinin farklılaşması, onları doğal ve kültürel miras öğeleriyle farklı yoğunluklarda karşı karşıya getirebilmekte; bu durum ise farkındalık düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde etkilemektedir.



Şekil 5.5. Otelde Çalışılan Bölüme Göre Ziyaret Sayılarının Dağılımı

Şekil 5.5’te otelde çalışılan bölüm değişkenine göre ziyaret edilen veya tanınan doğal ve kültürel miras öğelerine ilişkin sıra ortalamaları karşılaştırmalı biçimde sunulmuştur. Grafikte yer alan en yüksek sıra ortalamasının “bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı” ve “tanınan antik kent sayısı” değişkenlerine ait olduğu gözlemlenmektedir. En düşük sıra ortalaması ise “bilinen kuş gözlemciliği sahası sayısı” değişkenine aittir.

5.2. Demografik Değişkenlere Göre Anket Sorularının Karşılaştırılmasına

Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, sırasıyla eğitim düzeyi ile çalışılan bölüm arasındaki ilişki, çalışanların cinsiyeti ile çalışılan bölüm arasındaki ilişki, otelin bulunduğu bölge ile bilgilendirici aplikasyon kullanımı arasındaki ilişki, otelin bulunduğu bölge ile konuklara antik kent ve kültürel miras öğeleri hakkında öneride bulunulması arasındaki ilişki, otelin bulunduğu bölge ile konuklara yerel mutfak kültürüyle ilgili etkinlik düzenlenmesi arasındaki ilişki, otelin bulunduğu bölge ile çalışanlara doğal ve kültürel miras eğitimleri verilmesi arasındaki ilişki, eğitim durumu ile endemik bitki tanımını bilip bilmeme arasındaki ilişki, eğitim durumu ile endemik Likya yolunu duyup duymama arasındaki ilişki, eğitim durumu ile nesli tehlike altında olan endemik canlıları bilip bilmeme arasındaki ilişki ve doğal ve kültürel miras ile ilgili ikili

korelasyonlar sunulmuştur. Öncelikle araştırma hipotezlerine, ardından bu hipotezlerin test sonuçlarına yer verilmiştir.

H_0 : Personellerin çalıştıkları bölüm eğitim düzeylerinden bağımsızdır.

H_1 : Personellerin çalıştıkları bölüm eğitim düzeyleri ile ilişkilidir.

Tablo 5.11. Eğitim Düzeyi ile Otelde Çalışılan Bölüm Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

		Eğitim Düzeyi				Toplam	X ²	p
		İlköğretim	Lise	Ön Lisans	Lisansüstü			
Çalışılan Bölüm	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü + SPA	1	3	3	7	14	163.23a	<.001
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	0	3	10	20	33		
	Kat Hizmetleri	32	30	2	5	69		
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	0	12	9	19	40		
	Satış ve Pazarlama	0	2	3	8	13		
	Teknik Servis + Peyzaj	14	17	7	3	41		
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri ve Mutfak	14	67	26	18	125		
	Yönetim	1	16	10	25	52		

Tablo 5.11’de, personelin çalıştığı bölüm ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla Ki-kare testi uygulanmıştır. Yapılan ilk analizde, hücrelerin %20’sinden fazlasında beklenen hücre değerinin 5’in altında olduğu ve bazı hücrelerde ise beklenen değerin 1’in altında olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Ki-kare testinin varsayımlarının bazılarını karşılamadığını göstermektedir. Bu nedenle, eğitim düzeyi değişkeninde lisans ile yüksek lisans ve üzeri gruplar birleştirilmiştir. Ancak, bu düzenleme de Ki-kare varsayımlarının tamamen sağlanmasına yeterli olmamıştır. Bunun üzerine, çalışılan bölüm değişkeninde SPA grubu ile Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü grubu birleştirilmiş; ayrıca Peyzaj grubu ile Teknik Servis grubu da birleştirilerek gerekli varsayımlar sağlanmıştır. Sonuç olarak, yapılan Ki-kare testi sonucunda, çalışılan bölüm ile eğitim düzeyinin birbirinden bağımsız olmadığı, yani aralarında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. H_0 : Personellerin çalıştıkları bölüm cinsiyetlerinden bağımsızdır.

Ulaşılan bulgular, bireylerin eğitim düzeylerinin mesleki yönelimlerini ve iş pozisyonlarını etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, bireylerin eğitimsel donanımları ile kurumsal yapı içinde üstlendikleri roller arasındaki bağlantıyı açıklayan statü edinimi kuramı (status attainment theory) çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu kurama göre, bireylerin eğitim düzeyleri, iş gücü piyasasındaki konumlanmaları üzerinde belirleyici bir rol oynamakta; yüksek eğitim düzeyine sahip bireyler daha karmaşık ya da nitelik gerektiren pozisyonlara yönelmektedir (Blau & Duncan, 1967). Dolayısıyla, otel çalışanlarının eğitim düzeylerine bağlı olarak belirli bölümlerde yoğunlaşmaları, örgütsel yapılanmada statü dağılımının eğitimsel temellerle şekillendiğini göstermektedir.

H_0 : Personellerin çalıştıkları bölüm cinsiyetlerinden bağımsızdır.

H_1 : Personellerin çalıştıkları bölüm cinsiyetleri ile ilişkilidir.

Tablo 5.12. Cinsiyet ile Otelde Çalışılan Bölüm Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

		Cinsiyet				
		Erkek	Kadın	Toplam	X ²	p
Çalışılan Bölüm	Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü + SPA	11	3	14	163.233a	<.001
	İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans	10	23	33		
	Kat Hizmetleri	30	39	69		
	Ön Büro ve Misafir İlişkileri	23	17	40		
	Satış ve Pazarlama	7	6	13		
	Teknik Servis + Peyzaj	36	5	41		
	Yiyecek, İçecek Hizmetleri ve Mutfak	87	38	125		
	Yönetim	37	15	52		
	Toplam	241	146	387		

Tablo 5.12’de personellerin çalıştıkları bölüm ile cinsiyetlerinin ilişkili olup olmadığının belirlenmesi için Ki-kare testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda cinsiyet ile çalışılan bölüm incelendiğinde de çalışılan bölümün cinsiyetten bağımsız olmadığı görülmüştür $\chi^2(7, N = 387) = 43,073, p < 0,001$.

Çalışılan bölüm ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve çalışılan bölümün cinsiyetten bağımsız olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, iş gücü piyasasında toplumsal cinsiyet temelli mesleki ayrışmanın varlığını göstermektedir. Bu bulgu, bireylerin mesleki rollerinin, yalnızca bireysel yeterliklere değil, aynı zamanda toplumsal olarak inşa edilmiş cinsiyet rollerine göre biçimlendiğini savunan toplumsal

cinsiyet rolleri kuramı (gender role theory) ile açıklanabilir. Bu kurama göre, toplumda kadınlara ve erkeklere atfedilen roller, onların iş tercihlerinden kurumsal yerleşimlerine kadar birçok alanda etkili olmaktadır (Eagly, 2013). Bu bağlamda, otel bünyesinde bazı bölümlerde kadınların, bazı bölümlerde ise erkeklerin daha yoğun olarak istihdam edilmesi; cinsiyet temelli kültürel beklentilerin kurumsal iş bölümünü etkilediğini göstermektedir.

H_0 : Otellerin bulunduğu bölge ile bilgilendirici aplikasyon hizmetini sunumu arasında ilişki yoktur.

H_1 : Otellerin bulunduğu bölge ile bilgilendirici aplikasyon hizmetini sunumu arasında ilişki vardır.

Tablo 5.13. Otelin Bulunduğu Bölge ile Bilgilendirici Aplikasyon Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

		Çalışılan otelin bulunduğu bölge				Toplam	X^2	p
		Antalya merkez	Belek	Kemer	Kundu			
Müze ve antik kent hakkında bilgilendirici aplikasyonlar	Evet, düzenli olarak dijital içerikler kullanılıyor	11	52	13	19	1	96	30.636 ^a .002
	Evet, ancak dijital içerikler sınırlı	8	30	17	9	5	69	
	Hayır, dijital içerikler kullanılmıyor	13	40	17	14	3	87	
	Bilmiyorum	6	96	17	12	4	135	
Toplam		38	218	64	54	13	387	

Tablo 5.13'te otelin bulunduğu bölge ile bilgilendirici aplikasyonun ilişkili olup olmadığının belirlenmesi için Ki-kare testi yapılmıştır. Otellerin bulunduğu bölge ile müze ve antik kentler hakkında bilgilendirici aplikasyonlar bulunup bulunmaması arasında ilişki olduğu görülmüştür $\chi^2(12, N = 387) = 30,636, p = 0,002$.

Otelin bulunduğu bölge ile müze ve antik kentlere ilişkin bilgilendirici dijital uygulamaların kullanımı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgu, coğrafi bağlamın teknolojik uygulama düzeyleri üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu durum, bilgiye erişim olanaklarının mekânsal bağlamlara göre değişebileceğini öne süren dijital bölünme kuramı (digital divide theory) kapsamında değerlendirilebilir.

Bu kurama göre, teknolojik kaynakların erişilebilirliği, dağılımı ve kullanımı coğrafi konuma, kurumsal yapıya ve bölgesel kalkınmışlık düzeyine bağlı olarak farklılık göstermektedir (van Dijk, 2006). Bu bağlamda, bazı bölgelerde otellerin dijital içerik kullanımında daha etkin olması; bölgesel turizm altyapısı, dijital dönüşüm politikaları ya da kurumsal dijitalleşme düzeyleri gibi çevresel faktörlere dayalı olarak anlamlı biçimde farklılaşabilmektedir.

H_0 : Konuklara kültürel miras öğeleri hakkında önerilerde bulunulması otelin bulunduğu bölgeden bağımsızdır.

H_1 : Konuklara kültürel miras öğeleri hakkında önerilerde bulunulması otelin bulunduğu bölgeden bağımsız değildir.

Tablo 5.14. Otelin Bulunduğu Bölge ile Konuklara Antik Kent ve Kültürel Miras Öğeleri Hakkında Öneride Bulunulması Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

		Çalışılan otelin bulunduğu bölge					Toplam	X ²	p
		Antalya merkez	Belek	Kemer	Kundu	Manavgat			
Konuklara antik kent ve kültürel miras öğeleri öneriler	Evet, sürekli olarak önerilerde bulunuyorum	14	57	18	15	4	108	16.386	a.174
	Evet, ancak öneriler sınırlı	12	52	22	20	5	111		
	Hayır, hiç öneride bulunmuyorum	7	47	13	13	3	83		
	Bilmiyorum	5	62	11	6	1	85		
Toplam		38	218	64	54	13	387		

Tablo 5.14'te otelin bulunduğu bölge ile konuklara antik kent ve kültürel miras öğeleri hakkında öneride bulunulmasının ilişkili olup olmadığının belirlenmesi için Ki-kare testi yapılmıştır. Konuklara antik kent ve kültürel miras öğeleri hakkında önerilerde bulunulması otelin bulunduğu bölgeden bağımsız olduğu sonucuna varılmıştır $\chi^2(12, N = 387) = 16,386, p = 0,174$.

Otelin bulunduğu bölge ile konuklara antik kent ve kültürel miras öğeleri hakkında öneride bulunulması arasındaki ilişkiye yönelik yapılan analiz sonucunda, bu iki değişkenin birbirinden bağımsız olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, öneri davranışının coğrafi konumdan ziyade bireysel tercihler, kurumsal hizmet anlayışı veya mesleki role dayalı olarak şekillendiğini göstermektedir. Bu durum, bireylerin mekânsal çevrelerinden bağımsız olarak benimsedikleri rol davranışlarını açıklayan rol kuramı (role theory) çerçevesinde değerlendirilebilir. Rol kuramına göre, bireylerin iş

ortamında sergiledikleri davranışlar, bulundukları fiziksel ortamdan çok, üstlendikleri sosyal rollerin beklentilerine göre biçimlenmektedir (Biddle, 1986). Bu bağlamda, kültürel miras hakkında öneride bulunma davranışı; çalışanın kurumdaki görev tanımı, iletişim sorumluluğu ya da kişisel ilgi düzeyiyle daha fazla ilişkili olabilir.

H_0 : Konuklara yerel mutfak kültürü ile ilgili etkinlikler yapılması otelin bulunduğu bölgeden bağımsızdır.

H_1 : Konuklara yerel mutfak kültürü ile ilgili etkinlikler yapılması otelin bulunduğu bölgeden bağımsız değildir.

Tablo 5.15. Otelin Bulunduğu Bölge ile Konuklara Yerel Mutfak Kültürü ile İlgili Etkinlik Yapılması Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

		Çalışılan otelin bulunduğu bölge					Toplam	X2	p
		Antalya merkez	Belek	Kemer	Kundu	Manavgat			
Yerel kültürü	Evet, sık sık yerel yemekler hakkında etkinlikler düzenleniyor	15	69	21	35	5	145	45.306a	<.001
	mutfakEvet, ancak etkinlikler sınırlı	10	53	24	11	7	105		
	Hayır, etkinlikler böyle düzenlenmiyor	11	37	9	3	0	60		
	Bilmiyorum	2	59	10	5	1	77		
Toplam		38	218	64	54	13	387		

Tablo 5.15'te otelin bulunduğu bölge ile konuklara yerel mutfak kültürü ile ilgili etkinlik yapılmasının ilişkili olup olmadığının belirlenmesi için Ki-kare testi yapılmıştır. Konuklara yerel mutfak kültürü ile ilgili etkinlikler yapılması otelin bulunduğu bölgeden bağımsız olmadığı sonucuna varılmıştır $\chi^2(12, N = 387) = 45,306, p < 0,001$.

Otelin bulunduğu bölge ile konuklara yerel mutfak kültürüyle ilgili etkinlikler düzenlenmesi arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, bölgesel konumun kültürel içerikli hizmetlerin uygulanmasında etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, yerel bağlamların kültürel üretim ve sunum üzerindeki etkisini açıklayan yerelcilik kuramı (localism theory) kapsamında değerlendirilebilir. Yerelcilik yaklaşımı, kültürel değerlerin üretimi ve sunumunun mekânsal bağlamla birlikte şekillendiğini; coğrafi yerin turistik ürünlerin niteliğini ve temsiliyetini doğrudan etkilediğini savunur (Harvey, 1996). Bu çerçevede, otelin yer aldığı bölgenin kültürel

kimliği, gastronomik miras potansiyeli ve turizm algısı, yerel mutfak etkinliklerinin düzeyini ve uygulanma sıklığını belirlemede etkili bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

H_0 : Çalışanlara doğal ve kültürel miras eğitimleri düzenlenmesi otelin bulunduğu bölgeden bağımsızdır.

H_1 : Çalışanlara doğal ve kültürel miras eğitimleri düzenlenmesi otelin bulunduğu bölgeden bağımsız değildir.

Tablo 5.16. Otelin Bulunduğu Bölge ile Çalışanlara Doğal ve Kültürel Miras Eğitimleri Düzenlenmesi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

		Çalışılan otelin bulunduğu bölge					Toplam	X ²	p
		Antalya merkez	Belek	Kemer	Kundu	Manavgat			
Doğal ve kültürel miras eğitimi	Evet, düzenli olarak eğitim alıyoruz	9	45	17	23	5	99	12,741	0,121
	Evet, bir kez eğitim aldım	10	64	17	12	2	105		
	Hayır, hiç eğitim almadım	19	109	30	19	6	183		
	Bilmiyorum								
Toplam		38	218	64	54	13	387		

Tablo 5.16’da otelin bulunduğu bölge ile çalışanlara doğal ve kültürel miras eğitimleri düzenlenmesinin ilişkili olup olmadığının belirlenmesi için Ki-kare testi yapılmıştır. Ki-kare testinin ardından varsayım ihlali nedeniyle “Hayır, hiç eğitim almadım” grubu ile “Bilmiyorum” grubu birleştirilmiştir. Çalışanlara doğal ve kültürel miras eğitimleri düzenlenmesi otelin bulunduğu bölgeden bağımsız olduğu tespit edilmiştir $\chi^2(8, N = 387) = 12,741, p = 0,121$. Otelin bulunduğu bölge ile çalışanlara doğal ve kültürel miras eğitimi düzenlenmesi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, bu iki değişkenin birbirinden bağımsız olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, kurum içi eğitim uygulamalarının bölgesel farklılıklardan etkilenmediğini ve organizasyonel düzeyde merkezi bir yaklaşımla yürütüldüğünü göstermektedir. Bu durum, kurumsal işleyişin standartlaşmış yapısını açıklayan örgütsel rasyonalite kuramı (organizational rationality theory) kapsamında değerlendirilebilir. Söz konusu kuram, örgütlerin amaçlarını gerçekleştirmek için mekândan bağımsız olarak formel kurallar, prosedürler ve uygulamalar geliştirdiğini öne sürer (Weber, 1978). Bu çerçevede değerlendirildiğinde, çalışanlara yönelik doğal ve kültürel miras eğitiminin

uygulanıp uygulanmaması, otelin coğrafi konumundan ziyade kurumun genel politikaları ve merkezi hizmet tasarımıyla ilişkili görünmektedir.

H_0 : Çalışanların endemik bitki tanımını bilip bilmemesi eğitim durumlarından bağımsızdır.

H_1 : Çalışanların endemik bitki tanımını bilip bilmemesi eğitim durumlarından bağımsız değildir.

Tablo 5.17. Eğitim Durumu ile Endemik Bitki Tanımını Bilip Bilmeme Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

		Endemik bitki tanımının bilinip bilinmediği		Total	X2	p
		Evet	Hayır			
Eğitim Durumu	İlköğretim	14	48	62	51.992a	<.001
	Lise	70	80	150		
	Ön lisans	38	32	70		
	Lisans ve üzeri	82	23	105		
Total		204	183	387		

Tablo 5.17’de eğitim durumu ile endemik bitki tanımını bilip bilmemenin ilişkili olup olmadığının belirlenmesi için Ki-kare testi yapılmıştır. Çalışanların endemik bitki tanımını bilip bilmemesinin eğitim durumlarından bağımsız olmadığı saptanmıştır $\chi^2(3, N = 387) = 51,992, p < 0,001$.

Eğitim durumu ile endemik bitki tanımını bilip bilmeme arasındaki ilişkiye yönelik yapılan analiz sonucunda, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve bireylerin endemik bitki bilgisi düzeylerinin eğitim düzeylerinden bağımsız olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, bireylerin çevresel bilgiye erişimlerinin ve kavramsal farkındalık düzeylerinin eğitimsel geçmişe bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Bu durum, bireylerin sahip oldukları bilgi düzeyini, eğitim aracılığıyla edinilen bilişsel sermaye (cognitive capital) kapsamında açıklayan kültürel sermaye kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Bourdieu’nün yaklaşımına göre, bireylerin doğaya ve çevreye ilişkin kavramlara yönelik bilgi donanımı, eğitim yoluyla aktarılan sistematik öğrenme süreçlerinin bir çıktısıdır (Bourdieu, 1986). Bu çerçevede, eğitim düzeyi yüksek bireylerin endemik bitki kavramına aşinalığının daha yüksek olması, formel eğitimin çevresel farkındalık kazandırmadaki işlevini istatistiksel olarak desteklemektedir.

H_0 : Çalışanların Likya Yolunu duyup duymaması eğitim durumlarından bağımsızdır.

H_1 : Çalışanların Likya Yolunu duyup duymaması eğitim durumlarından bağımsız değildir.

Tablo 5.18. Eğitim Durumu ile Endemik Likya Yolunu Duyup Duymama Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

	Eğitim Durumu	Likya Yolu'nu duyup duymadığı				X ²	p
		Adını duyduğum ama detaylı bilmiyorum	Evet, biliyorum	Hayır, duymadım	hiçTotal		
	İlköğretim	27	14	21	62	63.285a	<.001
	Lise	64	51	35	150		
	Ön lisans	20	37	13	70		
	Lisans ve üzeri	16	80	9	105		
	Total	127	182	78	387		

Tablo 5.18’de eğitim durumu ile endemik Likya yolunu duyup duymamasının ilişkili olup olmadığının belirlenmesi için Ki-kare testi yapılmıştır. Çalışanların Likya Yolunu duyup duymamasının eğitim durumlarından bağımsız olmadığı görülmüştür $\chi^2(6, N = 387) = 63,285, p < 0,001$.

Eğitim durumu ile endemik Likya Yolu’nu duyup duymama arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve çalışanların bilgi düzeylerinin eğitim durumuna bağlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, kültürel ve tarihsel mirasa dair bilgi ediniminin bireylerin eğitimsel geçmişiyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, bireylerin kültürel mirasla ilgili bilgilere erişimlerini açıklamada habitus kavramına dayanan Bourdieu’nün kültürel sermaye kuramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Habitus, bireyin eğitim ve sosyal çevresiyle şekillenen düşünme biçimlerini, algı kalıplarını ve bilgi edinme pratiklerini kapsar (Bourdieu, 1986). Bu bağlamda, Likya Yolu gibi yerel tarihî güzergâhların tanınırlığı, bireyin formel eğitimi sırasında karşılaştığı içerikler, kültürel bilgiye yönelim düzeyi ve bilgiye erişim kaynaklarıyla ilişkili olarak farklılık gösterebilmektedir.

H_0 : Çalışanların Antalya’da nesli tehlike altında olan canlılar hakkındaki farkındalığı eğitim durumlarından bağımsızdır.

H_1 : Çalışanların Antalya’da nesli tehlike altında olan canlılar hakkındaki farkındalığı eğitim durumlarından bağımsız değildir.

Tablo 5.19. Eğitim Durumu ile Endemik Nesli Tehlike Altında Olan Canlı Olup Olmadığını Bilip Bilmeme Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Nesli tehlike altında olan canlılar var mı?		Evet	Hayır Bilmiyorum	& Toplam	X ²	p
Eğitim Durumu	İlköğretim	30	32	62	3.832a	.280
	Lise	80	70	150		
	Ön lisans	42	28	70		
	Lisans ve üzeri	65	40	105		
Total		217	170	387		

Tablo 5.19’da eğitim durumu ile endemik nesli tehlike altında olan canlı olup olmadığını bilip bilmemenin ilişkili olup olmadığını belirlemek için Ki-kare testi yapılmıştır. Bu maddede de ki-kare varsayımlarının sağlanması için “Hayır” ve “Bilmiyorum” grupları birleştirilmiştir. Çalışanların Antalya’da nesli tehlike altında olan canlıların olup olmadığını bilip bilmemesi eğitim durumlarından bağımsızdır $\chi^2(3, N = 387) = 3,832, p = 0,280$.

Eğitim durumu ile Antalya’da nesli tehlike altında olan canlıların varlığını bilip bilmeme arasındaki ilişkiye yönelik yapılan analiz sonucunda, bu iki değişkenin birbirinden bağımsız olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, bireylerin eğitim düzeylerinden bağımsız olarak çevresel risk ve biyolojik tehdit algılarında benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, bireylerin çevresel risk bilgilerini yalnızca formel eğitim aracılığıyla değil, medyatik içerikler, günlük deneyimler ya da toplumsal aktarımlar yoluyla edindiklerini savunan çevresel bilgi aktarım modelleri ve özellikle gündelik yaşamda öğrenme kuramı ile açıklanabilir. Bu kurama göre, bireyler çevreye ilişkin bilgileri okul dışı kaynaklardan -gözlem, haber, sosyal medya, çalışma ortamı- gibi yaygın öğrenme bağlamlarında edinirler (Falk ve Dierking, 2000). Dolayısıyla, nesli tehlike altındaki canlılara dair bilgi düzeyinin eğitim durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmaması, bu bilginin toplum içinde yaygın öğrenme yoluyla edinilebileceğini göstermektedir.

Tablo 5.20. Doğal ve Kültürel Miras ile Alakalı İkili Korelasyonlar

			1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.Tanınan antik kent sayısı	r	1	.734**	.573**	.533**	.445**	.386**	.447**	.378**	.759**	
	p		<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	
	N	387	387	387	387	387	387	387	387	387	
2.Tanınan milli park sayısı	r	.734**	1	.558**	.511**	.472**	.481**	.445**	.409**	.682**	
	p	<.001		<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	

	N	387	387	387	387	387	387	387	387	387
3.Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı	r	.573**	.558**	1	.518**	.594**	.466**	.527**	.360**	.529**
	p	<.001	<.001		<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001
	N	387	387	387	387	387	387	387	387	387
4.Taninan alanları sayısı	r	.533**	.511**	.518**	1	.448**	.429**	.391**	.274**	.478**
	p	<.001	<.001	<.001		<.001	<.001	<.001	<.001	<.001
	N	387	387	387	387	387	387	387	387	387
5.Bilinen noktalarının sayısı	r	.445**	.472**	.594**	.448**	1	.488**	.338**	.234**	.435**
	p	<.001	<.001	<.001	<.001		<.001	<.001	<.001	<.001
	N	387	387	387	387	387	387	387	387	387
6.Bilinen gözlemciliği sayısı	r	.386**	.481**	.466**	.429**	.488**	1	.412**	.342**	.433**
	p	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001		<.001	<.001	<.001
	N	387	387	387	387	387	387	387	387	387
7.Türlerden tanesini duyduğu	r	.447**	.445**	.527**	.391**	.338**	.412**	1	.575**	.498**
	p	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001		<.001	<.001
	N	387	387	387	387	387	387	387	387	387
8.Ağaçlardan tanesini tanıyabileceği	r	.378**	.409**	.360**	.274**	.234**	.342**	.575**	1	.447**
	p	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001		<.001
	N	387	387	387	387	387	387	387	387	387
9.Müze ve antik kent ziyareti	r	.759**	.682**	.529**	.478**	.435**	.433**	.498**	.447**	1
	p	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	
	N	387	387	387	387	387	387	387	387	387

Correlation 0.01

Tablo 5.20’de doğal ve kültürel miras ile alakalı ikili korelasyonlar verilmiştir. İkili korelasyon tablosu incelendiğinde ziyaret edilen müze ve antik kent sayısı ile tanınan antik kent sayısı arasında çok güçlü ilişki olduğu görülmektedir ($r = 0,759$, $p < 0,001$). Tanınan antik kent sayısı ile tanınan milli park sayısı arasında da çok güçlü ilişki bulunmaktadır ($r = 0,734$, $p < 0,001$). Daha önce duyulan hayvan türü sayısı ile görüldüğünde tanınabilecek ağaç sayısı arasında güçlü ilişki bulunmaktadır ($r = 0,575$, $p < 0,001$). Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı ile tanınan antik kent sayısı ($r = 0,573$, $p < 0,001$), tanınan milli park sayısı ($r = 0,558$, $p < 0,001$), tanınan rafting alanları sayısı ($r = 0,518$, $p < 0,001$), bilinen dalış noktaları sayısı ($r = 0,594$, $p < 0,001$), daha önce duyulan canlı türü sayısı ($r = 0,527$, $p < 0,001$) ve müze ve antik kent ziyareti sayısı ($r = 0,529$, $p < 0,001$) arasında orta kuvvetli korelasyon olduğu görülmüştür.

Doğal ve kültürel mirasla ilgili değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar incelendiğinde; müze ve antik kent ziyareti ile tanınan antik kent sayısı, tanınan antik kent sayısı ile tanınan milli park sayısı arasında çok güçlü ilişkiler; tür farkındalığı ile tanınabilecek ağaç sayısı arasında güçlü ilişki; bilinen alternatif turizm faaliyetleri ile diğer birçok değişken arasında ise orta düzeyde ilişkiler tespit edilmiştir. Bu bulgular, bireylerin doğal ve kültürel miras öğeleriyle kurdukları bilgi ve deneyim düzeylerinin

karşılıklı olarak birbirini pekiştirdiğini göstermektedir. Bu durum, bireyin bir bilgi alanındaki farkındalığının diğer alanlardaki farkındalık düzeylerini artırabileceğini savunan bilişsel yapı kuramı (cognitive structure theory) kapsamında açıklanabilir. Ausubel'in bu kuramına göre, öğrenmeler birbiriyle bağlantılı kavramlar arasında ilişkiler kurularak gerçekleşir ve mevcut bilgiler, yeni bilgilerin anlamlandırılmasında temel oluşturur (Ausubel, 1968).

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, bireyin örneğin antik kentlere ilişkin farkındalığının yüksek olması; aynı bireyin bu antik alanların yakınındaki milli parkları, doğal alanları ya da alternatif turizm fırsatlarını da tanınmasını kolaylaştırmakta; böylece doğal ve kültürel öğrenmeler arasında yapılandırılmış bir bütünlük oluşmaktadır.

Bu araştırmanın bulguları, konaklama tesisi çalışanlarının doğal ve kültürel değerlere yönelik genel olarak olumlu bir tutuma sahip olduklarını, ancak bilgi ve farkındalık düzeylerinde belirli eksiklikler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle cinsiyet değişkenine göre yalnızca “türlerden kaç tanesini duyduğu” maddesinde anlamlı farklılık saptanması, farkındalığın daha çok bireysel ilgi ve sosyalizasyon süreçleriyle şekillendiğini göstermektedir. Bu bulgu, literatürde kadınların doğa ve çevreye daha duygusal/ilişkisel bağlarla yaklaşılabildiklerini, erkeklerin ise bilgiyi daha araçsal motivasyonlarla edinebildiklerini öne süren çalışmalarla uyumlu görünmektedir (MacGregor, 2006; Ortner, 1974). Ayrıca çevre tutumu araştırmaları, kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek çevresel kaygı ve pro-çevreci davranış eğilimleri sergilediğini göstermektedir (Zelezny vd., 2000). Dolayısıyla çevresel farkındalığın toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden kısmen biçimlenebileceği, ancak etkinin sınırlı ve bağlama duyarlı olabileceği söylenebilir.

Araştırmada yaş ve eğitim değişkenlerine göre anlamlı farklılıkların bulunması, çevresel ve kültürel farkındalığın bireylerin yaşam tecrübeleri, eğitim yoluyla elde ettikleri bilgi ve kültürel sermaye düzeyleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Yaş ilerledikçe kültürel ziyaretlerin artması, birikimsel öğrenme ve deneyimlemenin farkındalığı pekiştirdiğini desteklemektedir. Benzer şekilde, eğitim düzeyine göre farklılaşmalar, özellikle endemik bitki bilgisi ve Likya Yolu farkındalığı gibi daha “özel” bilgi gerektiren konularda belirginleşmektedir. Bu sonuç, Keçe'nin (2015) kültürel değerlere yönelik farkındalıkta eğitim düzeyinin belirleyici olduğu yönündeki

çalışmasıyla örtüşmektedir. Sektör düzeyinde yapılan daha yeni değerlendirmeler de, destinasyonların sürdürülebilirlik performansını artırmada çalışan odaklı kapasite geliştirme ve sürekli öğrenme programlarının kritik olduğunu vurgulamaktadır (Haid vd., 2021; Rasoolimanesh vd., 2023; Kapoor & Jain, 2024). Bu durum, turizm sektöründe çalışanların düzenli hizmet içi eğitimlere dahil edilmesinin doğal ve kültürel mirasın korunması bilincini artırmada etkili bir politika aracı olabileceğini düşündürmektedir (Budeanu, 2007).

Korelasyon analizleri, doğal ve kültürel farkındalık unsurlarının birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğunu göstermektedir. Örneğin, tanınan antik kent sayısı ile ziyaret edilen müze sayısı arasındaki güçlü ilişki, kültürel farkındalığın deneyimle daha da pekiştiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, duyulan tür sayısı ile tanınabilecek ağaç sayısı arasındaki ilişki, Ausubel'in (1968) bilişsel yapı kuramıyla açıklanabilir; mevcut bilgi birikimi yeni bilgilerin edinimini kolaylaştırmakta ve farklı farkındalık alanlarını birbirine bağlamaktadır. Bu durum, çalışanların doğal ve kültürel miras bilgilerini bütünsel bir çerçevede algıladıklarını göstermektedir. Bu bütünsel algı, sürdürülebilir turizm uygulamalarında doğal ve kültürel mirasın ayrılmaz bir bütün olarak ele alınması gerektiği yönündeki çağrılarla da uyumludur (Timothy & Boyd, 2003). Uygulama düzeyinde, Avrupa Turizm Gösterge Sistemi gibi çerçeveler de (ETIS) eğitim, bilgilendirme ve yorumlama göstergeleri üzerinden bu entegrasyonu kurumsallaştırmayı önermektedir (Foroni vd., 2019).

Elde edilen bulgular ayrıca sürdürülebilir turizm politikaları açısından da önemli çıkarımlar sunmaktadır. Çalışanların doğal ve kültürel mirasa ilişkin farkındalık düzeylerinde gözlenen farklılıklar, destinasyon yönetiminde eğitim programlarının segmentlere özel tasarlanmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Yaş gruplarına, eğitim düzeyine ve görev bölümüne göre farklılaştırılmış farkındalık artırıcı faaliyetler, çalışanların bilgi düzeylerini yükseltmek ve sektör içi bilinçlenme düzeyini geliştirmek için stratejik bir öneme sahiptir (Tosun, 2001; Yılmaz vd., 2015). Dijital dönüşüm bağlamında, destinasyon yönetim örgütlerinin akıllı DMO yaklaşımıyla mikro-öğrenme modülleri, kısa videolar ve konum bazlı uygulamalar aracılığıyla çalışan eğitimini desteklemesi önerilmektedir (Gretzel, 2022; Go & Kang, 2023). Özellikle konaklama tesislerinin, çalışanlarına yönelik düzenli eğitimler ve farkındalık kampanyaları düzenlemesi hem hizmet kalitesini artıracak hem de destinasyonun

sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayacaktır (Mensah, 2006; Rasoolimanesh vd., 2023).



SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de ve dünyada turizm, hızlı bir şekilde büyüyen ve bu büyümeye paralel olarak yatırımları da beraberinde getiren büyük bir endüstri olarak değerlendirilmektedir. Çok boyutlu yapısı nedeniyle net bir tanımı yapılamayan turizm, Dünya Turizm Örgütü tarafından, turizm hareketine katılmak isteyen bireylerin yaşadıkları yerlerin dışında gerçekleştirdikleri her türlü seyahat ve konaklama gibi hareketliliklerin bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu hareketliliği en iyi şekilde değerlendirmek isteyen turizm destinasyonları, potansiyel turistleri çekebilmek için rekabetçi hizmetler sunmakta, ürün ve hizmetlerini etkili biçimde pazarlamakta ve hem sosyo-kültürel hem de ekonomik açıdan turistlerin zihninde yer edinmeye çalışmaktadır. Küreselleşme ile yaygınlaşan anında hizmet ve bilgiye erişim imkânı, bireyleri farklı alternatifleri deneyimlemeye ve yeniliklerin farkına varmaya yönlendirmiştir.

Turizmin, ülkelerin büyüme ve kalkınmasında önemli bir rolü bulunmaktadır. Turizm piyasasından daha fazla pay almak isteyen destinasyonlar, değişen turizm taleplerine uygun olarak kendilerini sürekli güncellemekte ve hizmetlerini en iyi şekilde sunmaya çalışmaktadır. Turizm faaliyetlerine katılan kişi sayısının artmasıyla birlikte, turistlerin destinasyonlardan beklentileri de çeşitlenmektedir. Bu durum, alternatif turizm hareketlerinin ve turizm kaynaklarının çeşitlendirilmesini gündeme getirmektedir. Özellikle son yıllarda, turistlerin kültürel miras unsurlarını keşfetmeye ve otantik, doğal alanları deneyimlemeye daha fazla ilgi gösterdikleri gözlemlenmektedir. Bu olanaklara sahip destinasyonlar, çekici faktörlerden yararlanarak turizm piyasasından daha fazla fayda sağlamak ve gelişim göstermektedir.

Turizm ile çevre ve bileşenleri olarak kabul edilen kültürel ve doğal değerler arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Kültürel ve doğal değerlerin geliştirilmesinde turizm önemli bir araç olarak görülmekte, turizm hareketinin sürdürülebilirliği için ise bu değerlerin korunması gerekmektedir. Kültürel, doğal, sosyal ve tarihsel kaynaklar, bir ülkenin turizm kapasitesini belirlemektedir. Bu bağlamda, kültürel ve doğal varlıklar bir destinasyonda turizm sektörünün gelişiminde önemli bir rol üstlenmektedir. Aynı şekilde, turizm sektörünün gelişimi de ekonomik faydanın ötesinde, yok olma riski

taşıyan tarihsel bölgelerin, kültürel ve sosyal değerlerin korunmasını ve seyahatlerin daha dikkatli bir şekilde gerçekleştirilmesini teşvik etmektedir. Turizm, doğal güzellikler, vahşi doğa ve yaban hayatı, kaşiflerin mezarları, balina avlama tesisleri, askeri yapılar ve terk edilmiş madenler gibi birçok insan yapımı ve doğal kaynaktan yararlanılması nedeniyle, özellikle doğal çevreye (kıyılar, nehirler, göller, mağaralar, dağlar, çayırlar ve ormanlar gibi özel olarak tasarlanmamış alanlar) veya zengin kültürel çevreye sahip bölgelerde teşvik edilmekte ve geliştirilmektedir. Ayrıca turizm, psikolojik ve fizyolojik dengeyi korumak, dinlendirici ve sakin yerlere kaçmak ve kültürel-doğal güzelliklerin tadını çıkarmak isteyen endüstrileşmiş toplumların kentli bireyleri tarafından da tercih edilen bir sektör haline gelmiştir.

Bu araştırmada, katılımcıların doğal ve kültürel mirasa ilişkin bilgi ve ziyaret sayıları çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılmış ve anlamlı farklılıklar istatistiksel analizlerle ortaya konulmuştur. Cinsiyet değişkenine göre yapılan analizde, yalnızca "türlerden kaç tanesini duyduğu" değişkeninde gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Diğer tüm maddeler açısından cinsiyet grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Yaş değişkenine göre yapılan karşılaştırmalarda, tüm maddelerde yaş grupları arasında anlamlı farklılıkların olduğu belirlenmiştir. Eğitim düzeyine göre gerçekleştirilen analizlerde ise, "bilinen kuş gözlemciliğı sahası" ve "ağaçlardan kaç tanesini tanıyabileceğı" değişkenleri hariç tüm değişkenlerde anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Otelin bulunduğu bölge değişkenine göre yapılan analizde, "tanınan antik kent sayısı", "tanınan milli park sayısı", "bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı", "duyulan tür sayısı" ve "müze ve antik kent ziyareti" değişkenlerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Otelde çalışılan bölüme göre yapılan değerlendirmelerde ise anketin tüm maddelerinde gruplar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Cinsiyet ile çalışılan bölüm arasındaki ilişki incelendiğinde, cinsiyetin çalışılan bölümden bağımsız olmadığı anlaşılmıştır. Otelin bulunduğu bölge ile müze ve antik kentler hakkında dijital içerik uygulamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak, aynı değişken ile konuklara antik kent ve kültürel miras öğeleri hakkında öneride bulunulması arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir.

Yerel mutfak kültürüne yönelik etkinlikler açısından otelin bulunduğu bölge değişkeniyle anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Doğal ve kültürel miras eğitimlerine ilişkin olarak ise, otelin bulunduğu bölge ile düzenlenen eğitimlerin bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumu ile endemik bitki tanımını bilip bilmeme ve Likya Yolu'nu duyup duymama arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak, endemik nesli tehlike altında olan canlıları bilip bilmeme açısından eğitim durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Son olarak, doğal ve kültürel mirasa ilişkin ziyaret sayıları arasında yapılan ikili korelasyon analizlerinde, "ziyaret edilen müze ve antik kent sayısı" ile "tanınan antik kent sayısı" arasında çok güçlü, "tanınan antik kent sayısı" ile "tanınan milli park sayısı" arasında ise yine çok güçlü bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, "duyulan tür sayısı" ile "tanınabilecek ağaç sayısı" arasında güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. "Bilinen alternatif turizm faaliyetleri sayısı" ile diğer birçok değişken arasında ise orta düzeyde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma, konaklama çalışanlarının doğal ve kültürel miras farkındalıklarını bütüncül biçimde ele alarak literatüre katkı sunmakta ve sürdürülebilir destinasyon yönetimi bağlamında somut öneriler geliştirmektedir. Bulguların hem sektör temsilcileri hem de politika tasarımcıları tarafından dikkate alınması, Antalya gibi yüksek turizm yoğunluğuna sahip destinasyonlarda sürdürülebilir turizm uygulamalarının başarısını artıracaktır.

Öneriler

- Yaş grupları arasında tüm ziyaret sayılarında anlamlı farklılıklar gözleendiğinden, yaşa göre özelleştirilmiş bilgilendirme ve yönlendirme stratejileri geliştirilebilir.
- Tanınan antik kent, milli park ve müze ziyareti gibi değişkenlerde eğitim düzeyi ile anlamlı farklılıklar bulunduğundan, bu gruplara yönelik eğitim temelli etkinlikler artırılabilir.
- Dijital içerik kullanımında otelin bulunduğu bölgeyle anlamlı ilişki gözleendiğinden, düşük düzeyde kullanım saptanan bölgelerde dijital rehber uygulamalar desteklenebilir.

- Eğitim düzeyi ile endemik bitki tanımı ve Likya Yolu bilgisi arasında anlamlı ilişki bulunmuş olması, bu konularda eğitim farklılıklarına duyarlı farkındalık programları geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.
- Etkinlik sıklığı ile otelin bulunduğu bölge arasında anlamlı ilişki bulunması, bazı bölgelerde yerel mutfak tanıtımının geliştirilmesine olanak tanıyabilir.
- Korelasyon analizinde müze ziyareti ile diğer değişkenler arasında güçlü ve orta düzeyde ilişkiler bulunmuş olması, tanıtım faaliyetlerinin bütüncül şekilde ele alınmasına katkı sunabilir.



KAYNAKÇA

- AK, (2017). *The European Tourism Indicator System (ETIS) toolkit 2016*, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/21749>, (Erişim Tarihi: 02.06.2025).
- Akdu, S. (2019). Sürdürülebilir turizm gelişimi ve yaratıcı turizm. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 132-139.
- Akış, S. (1999). Sürdürülebilir turizm ve Türkiye. *Anatolia, Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 36-46.
- Akkuş, G. (2019). Ilgaz Dağında Kış Turizm Talebi ve Gelişimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9: 1-27.
- Aktaş, G. (2007). Turizmde Destinasyon Pazarlaması, (Ed.). *Genel Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler*, Çeviren: Orhan İçöz, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Albrecht, J. N., Haid, M., Finkler, W., ve Heimerl, P. (2021). What's in a name? The meaning of sustainability to destination managers. *Journal of Sustainable Tourism*, 30(1), 32-51.
- Alzahrani, D. A. (2013). The adaption of a standart definition of cultural heritage. *International Journal of Social Science and Humanity*. 3(1), 9-12.
- Ammirato, S., Felicetti, A. M., ve Della Gala, M. (2014). Tourism destination management: A collaborative approach. In *Working conference on virtual enterprises* (pp. 217-226). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.
- Ammirato, S., Felicetti, A. M., ve Della Gala, M. (2014). Tourism destination management: A collaborative approach. In *Working conference on virtual enterprises* (pp. 217-226). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.
- Aslan, Z. ve Çokal, Z. (2016). Profesyonel turist rehberinin kültürel değerlere katkısına ilişkin turist algılamaları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4 (1), 53-69.

- Atsız, O., ve Kızılırmak, İ. (2017). Mardin'in doğal ve kültürel çekiciliklerinin destinasyon pazarlaması kapsamında incelenmesi. *Mukaddime*, 8(1), 25-41.
- Ausubel, D. P. (1968). A Cognitive view. *Educational psychology*.
- Bahar, O. ve Kozak, M. (2005). *Küreselleşme sürecinde uluslararası turizm ve rekabet edebilirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bahtiyar, A. ve Can, B. (2016). "An investigation of problem-solving skills of preservice science teachers". *Educational Research and Reviews*. 11(23): 2108-2115
- Barghi, R., Zakaria, Z., Hamzah, A. ve Hashim, N. H. (2017). Heritage Education in the primary school standard Curriculum of Malaysia. *Teaching and Teacher Education*, 61(2017), 124-131.
- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. Sage Publications.
- Bianchi, R. V. (2009). The "critical turn" in tourism studies: a radical critique. *Tourism Geographies*, 11(4), 484–504.
- Biddle, B. J. (1986). Recent developments in role theory. *Annual review of sociology*, 12(1), 67-92.
- Blamey, R.K. (2001). Principles of ecotourism. D.B. Weaver (Editör), *The encyclopedia of ecotourism* içinde (s. 5-22). Oxon, UK: CABI Publishing.
- Blau, P. M., & Duncan, O. D. 1967The American Occupational Structure.
- BM Dünya Turizm Örgütü, (2005). *United Nations Environment Programme ve World Tourism Organization, Making Tourism More Sustainable A Guide For Policy Makers*.
- BM Dünya Turizm Örgütü. (2013). *Sustainable Tourism for Development Guidebook*. Madrid: World Tourism Organization.
- BM, (1992). *This publication contains the text and annexes of the Convention on Biological Diversity*. Canada: United Nations.

- Bonnes, M., & Secchiaroli, G. (1995). Environmental psychology: A psycho-social introduction.
- Bosnic, I., Tubić, D., ve Stanišić, J. (2014). Role of destination management in strengthening the competitiveness of Croatian tourism. *Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues*, 27(1), 153-170.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood.
- Bozkurt, S. G. (2020). Sivas’ın Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Forest Science*, 4(2), 172-189.
- Bramwell, B., ve Lane, B. (2013). Getting from here to there: Systems change, behavioural change and sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(1), 1–4.
- Budeanu, A. (2007). Sustainable tourist behaviour: A discussion of opportunities for change. *International Journal of Consumer Studies*, 31(5), 499–508. <https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2007.00599.x>
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism Management*, 21(1), 97–116.
- Büscher, B., & Fletcher, R. (2017). Destructive creation: capital accumulation and the structural violence of tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(5), 651–667.
- Büyüköztürk, S., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri. *Ankara: Pegem Yayıncılık*.
- Carmen, I. M., Ramona, C. ve Sorin, G. (2008). Touristic Destinations Long-Term Management and The Increase of Their Competitiveness. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 17(2), 218–222.

- Carter, R., ve Fabricius, M. (2007). Destination management–an overview. In *UNWTO International Conference on Destination Management. Budapest, Hungary* (Vol. 47).
- Castree, N. (2008). Neoliberalising nature: the logics of deregulation and reregulation. *Environment and Planning A*, 40(1), 131–152.
- Cengiz, F. (2012). *Üçüncü Yaş Turistlere Yönelik Turistik Ürün Analizi; Alanya Uygulaması*. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Chi, C. ve Qu, H. (2008). Examining the Structural Relationships of Destination Image, Tourist Satisfaction and Destination Loyalty: An Integrated Approach, *Tourism Management*, 29, 624-636.
- Cronje, D. F., ve du Plessis, E. (2020). A review on tourism destination competitiveness. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 45, 256-265.
- Crouch, G. I. (2011). Destination Competitiveness: An Analysis of Determinant Attributes, *Journal of Travel Research*, 50 (27), 27-45.
- ÇEKÜL, (2025). ÇEKÜL'ün Doğal Miras Anlayışı, <https://www.cekulvakfi.org.tr/proje/cekulun-dogal-miras-anlayisi>, (Erişim Tarihi: 03.06.2025).
- Çelik Uğuz, S. (2011). Sürdürülebilir turizm kapsamında Burhaniye'nin alternatif turizm potansiyeli. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), 332-353.
- Çelik, M. ve Atik, S.F. (2016). Duygusal emek gösteriminin çalışanlar açısından sonuçları: Seyahat acentalarına yönelik bir araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (36), 507-521.
- Çetin, T. & Gürgil, F. (2014). “Üniversite Öğrencilerinin Bartın’ın Doğal ve Kültürel Turizm Değerlerine Yönelik Farkındalıkları”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(4): 255-274.

- Davutoğlu, E. (2019). *Kültürel Turizmin Bir Yerel Kalkınma Aracı Olarak Sürdürülebilirliğinin Mardin Kenti Örneği Üzerinden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Deng, J. ve Bender, M. Y. (2007). Visitors Perceptions of Tourism Development in West Virginia. In *Proceedings of the 2007 Northeastern Recreation Research Symposium*, 23: 181-188.
- Derman, E. (2020). Dünyada ve Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Kırsal Turizm Üzerine Kavramsal Bir Çalışma. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(1), 237-246.
- Dijk van Jan, A. G. M. (2006). The network society. Social aspects of new media.
- Dinçer, F. İ., ve Ertuğrul, S. M. (2000). Kültürel Mirasın Korunması ve İstanbul ilindeki Tarihi Yapıların Turizm Amaçlı Kullanımı Üzerine Bir Deneme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 69-78.
- Doğanay, H., ve Zaman, S. (2024). *Türkiye Turizm Coğrafyası* (Güncellenmiş 8. Baskı). Pegem Akademi.
- Doğaner, S. (2003). Miras turizminin coğrafi kaynakları ve korunması. *Coğrafi Çevre Koruma Turizm Sempozyumu*, İzmir, 16-18 Nisan 2003.
- Dolezal, C. (2015). The tourism encounter in community-based tourism in Northern Thailand: empty meeting ground or space for change?. *ASEAS – Austrian Journal of South-East Asian Studies*, 8(2), 165–186.
- Driscoll, A., Lawson, R. ve Niven, B. (1994). Measuring Tourists’ Destination Perceptions, *Annals of Tourism Research*, 21 (3), 499–511.
- Duffy, R. (2008). Neoliberalising nature: global networks and ecotourism development in Madagascar. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(3), 327–344.
- Dünya Turizm Örgütü, (1999). *UNWTO Turizmde Global Etik İlkeler Bildirgesi-1999*, <https://www.ebruliturizm.com.tr/kultur-turizmi/unwto-turizmde-global-etik-ilkelere-bildirgesi-1999/>, (Erişim Tarihi: 02.06.2025).

- Dünya Turizm Örgütü, (2020). *Tourism Highlights*, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284422456>, (Erişim Tarihi: 02.06.2025).
- Dwyer, L. ve Kim, C. (2003). Destination Competitiveness: Determinants and Indicators, *Current Issues in Tourism*, 6 (5), 369-414.
- Eagly, A. H. (2013). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Psychology Press.
- Elder Jr, G. H., Johnson, M. K., & Crosnoe, R. (2003). The emergence and development of life course theory. In *Handbook of the life course* (pp. 3-19). Boston, MA: Springer US.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi* (15) s. 51-59.
- Er M., Şimşit Z.T. ve Oktay Fırat S.T., (2013). Sürdürülebilir turizm literatür araştırması: turizm sektörü için sürdürülebilirlik göstergeleri, *Marmara Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü & Üretim Araştırmaları Derneği* 25 – 27.
- Erdoğan, İ., ve Alemdar, K. (2005). Popüler kültür ve iletişim. *Ankara: Erk Yayınları*, 29, 40.
- Erdoğan, N. (2008). Ekoturizm ve doğa temelli turizmin geldikleri noktadaki kavramsal çerçeve. *Ekoturizm Çalıştayı Ve 10. Yılında Todeg*, 41.
- Erşahin, K., ve Türkmen, F. (2024). *Sürdürülebilir Destinasyon Yönetimi*. Eğitim Yayınevi.
- Escobar, A. (1995). *Encountering development: The making and unmaking of the Third World*. Princeton University Press.
- Eshetu, A.A. (2014). Ecotourism as a viable strategy for livelihood diversification and sustainable natural resource management in Ethiopia (from eco-development paradigm point of view). *Journal of Environmental Science and Water Resources*, 3 (2), 40-52.

- Falk, J., & Dierking, L. (2000). Learning from museums. visitor experiences and the making of meaning, *alta mira*.
- Fletcher, R. (2011). Sustaining tourism, sustaining capitalism? The tourism industry's role in global capitalist expansion. *Tourism Geographies*, 13(3), 443–461.
- Font, X. ve Epler Wood, M. (2007). Sustainable tourism certification marketing and its contribution to SME market access. *Quality Assurance and Certification in Ecotourism*. 147-163. Preston: CABI.
- Foroni, I., Modica, P., ve Zenga, M. (2019). Residents' satisfaction with tourism and the European tourism indicator system in South Sardinia. *Sustainability*, 11(8), 2243.
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings, 1972–1977* (C. Gordon, Ed.). Pantheon Books.
- Gade, J., ve Ankathi, R. (2016). *Tourism management philosophies, principles and practices*. Zenon Academic Publishing.
- Garrod, B., ve Fyall, A. (1998). Beyond the rhetoric of sustainable tourism?. *Tourism management*, 19(3), 199-212.
- Gedik, Y. (2024). Turizmin Yeşil Yüzü: Sürdürülebilir Turizm Faydaları, Zorlukları ve Stratejileri Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(25), 44-65.
- Go, H., ve Kang, M. (2023). Metaverse tourism for sustainable tourism development: Tourism agenda 2030. *Tourism Review*, 78(2), 381-394.
- Goeldner, C. R., Ritchie, J. B., ve McIntosh, R. W. (2009). *Tourism: Principles. Practices, Philosophies*, 2.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the prison notebooks* (Q. Hoare & G. N. Smith, Eds. & Trans.). International Publishers.

- Gretzel, U. (2022). The Smart DMO: A new step in the digital transformation of destination management organizations. *European Journal of Tourism Research*, 30, 3002-3002.
- Gülersoy, A. E., ve Gülersoy, Ö. (2016). Hitit Başkenti Şapinuva Perspektifinde Ortaköy (Çorum)'ün Doğal, Sosyo-Kültürel Miras Değerleri ve Turizm Potansiyeli. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2), 485-530.
- Güneş, E., Alagöz, G., ve Uslu, A. (2020). Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu: Fethiye örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 201-215.
- Güneş, E., Alagöz, G., ve Uslu, A. (2020). Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu: Fethiye örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 201-215.
- Güneş, G. (2018). Doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımı bağlamında sorumlu turizm. *Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu*, Eskişehir, 218-225.
- Gürbüz, A., Nurettin, A. ve Apak, Ö. C. (2019) Kış turizminin sürdürülebilirliği kapsamında seyahat acentası yöneticilerinin bakış açısı: Kayseri örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), s. 35-46.
- Güvenç, B., (1994). *İnsan ve Kültür*. 6. Basım. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Haberal, H. (2015). *Turizmde alternatif ekolojik turizm, doğa turizmi, kırsal turizm, yayla turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Haid, M., Albrecht, J. N., ve Finkler, W. (2021). Sustainability implementation in destination management. *Journal of Cleaner Production*, 312, 127718.
- Hall, C. M., & Jenkins, J. M. (2004). *Tourism and public policy*. Routledge.
- Harrison, R., (2010). What is Heritage Chap. 1. *Understanding the politics of Heritage* (Editor: Manchester and Milton Keynes). Manchester University Press in association with the Open University, London. 42.

- Harvey, D. (1996). Justice, nature and the geography of difference.
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press.
- Higgins Desbiolles, F. (2006). More than an “industry”: The forgotten power of tourism as a social force. *Tourism management*, 27(6), 1192-1208.
- Higgins-Desbiolles, F. (2008). Justice tourism and alternative globalisation. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(3), 345–364.
- Hunter, C. (1997). Sustainable tourism as an adaptive paradigm. *Annals of tourism research*, 24(4), 850-867.
- ICOMOS Türkiye, (2013). *Mimari Mirası Koruma Bildirgesi*, https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf, (Erişim Tarihi: 03.06.2025).
- ICOMOS, (1999). *Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü*, https://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0300983001536913522.pdf, (Erişim Tarihi: 03.06.2025).
- Işıldar, P. 2016, Sürdürülebilirlik ve gastronomi. İçinde: H. Kurgun ve D.B. Özşeker (Editörler), *Gastronomi ve Turizm*. Detay Yayıncılık, Ankara, 45-63.
- İsayeva, S., ve Kasalak, M. A. (2016). Sürdürülebilir Turizm Yönetimi Kapsamında Yer Alan Örnek Ekoturizm Uygulamaları. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 183-200.
- Jamal, T., Camargo, B. A., ve Wilson, E. (2013). Critical omissions and new directions forsustainable tourism: A situated macro–micro approach. *Sustainability*, 5(11), 4594–4613.
- Jokilehto, J. (2011). Definition of cultural heritage. *ICCROM Conservation Studies* 11.
- Kafesoğlu, İ., (2021). *Türk Millî Kültürü*. 46. Basım. Beyoğlu İstanbul, Ötüken Yayınları Yayınlar.

- Kalpaklı, M. (2013). Türkiye’de Kültürel Miras Algısı: Dün-Bugün-Yarın. *Sanat Tarihi Dergisi*, 2, 11-15.
- Kapoor, D., ve Jain, A. (2024). Sustainable tourism and its future research directions: a bibliometric analysis of twenty-five years of research. *Tourism Review*, 79(3), 541-567.
- Karaca Yılmaz, Ş., Akkuş, G., Şahbudak, E. ve Işkın, M. (2017). Kültürel miras farkındalığı: Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerine yönelik bir uygulama çalışması. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 9(16), 86-100.
- Karacaoğlu, S. ve Yolal, M. (2019). Kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesinde turist rehberlerinin rolü, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 833-847.
- Karagöz, D., ve Kozak, N. (2014). Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi’nin bibliyometrik analizi: Araştırma konuları ve kurumlar arası iş birliğinin sosyal ağ analizi ile incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(1), 47-61.
- Karslı, Ö. (2016). Ernst Cassirer’de kültürün anlamı. *JOMELIPS-Journal of Management Economics Literature Islamic and Political Sciences*, 1(2), 38-58.
- Kateliyeva, M., ve Muhar, A. (2022). Heritage tourism products based on traditional nature-related knowledge: assessment of cultural, social, and environmental factors in cases from rural Austria. *Journal of Heritage Tourism*, 17(6), 631-647.
- Keçe, A. (2015). Kültürel değerlere yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 1001–1015.
- Keçe, M. (2015). “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ankara’nın Tarihi Ve Kültürel Turizm Değerlerine Yönelik İlgi ve Farkındalıkları”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1): 131-149.
- Khadaroo, J. ve Seetanah, B. (2008). The Role of Transport Infrastructure in International Tourism Development: A Gravity Model Approach, *Tourism Management*, 29, 831-840.

- Kızılırmak, İ. (2011). Dünyada ve Türkiye’deki turizm işletmelerinde çevre korumaya yönelik uygulamalar: Amacı ve önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 1-12.
- Kim, J. H. (2014). The Antecedents of Memorable Tourism Experiences: The Development of a Scale to Measure the Destination Attributes Associated with Memorable Experiences, *Tourism Management*, 44, 34-45.
- Kokkranikal, J., Cronje, P., ve Butler, R. (2011). Tourism policy and destination marketing in developing countries: The chain of influence. *Tourism Planning & Development*, 8(4), 359-380.
- Kozak, M. (2014). *Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, M., ve Kozak, N. (2016). *Destination marketing: An international perspective*. New York: Routledge.
- Kozak, N. (2008). *Turizm pazarlaması*. Ankara. Detay Yayıncılık.
- Kozak, N., (2011). *Genel Turizm; İlkeler Kavramlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2006). *Genel turizm ilkeler ve kavramlar* (6.baskı). Ankara. Detay Yayıncılık.
- Kusen, E. (2010). A system of tourism attractions. *Tourism Review*, 4 (58), 409-424.
- Kuter, N. ve Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9(2), 146-156.
- Kuter, N., ve Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 9(2), 146-156.
- Kuter, N., ve Ünal, H. E. (2013). Kırsal kalkınmada kırsal turizmin önemi. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 13(2), 192-201.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2025). *Kültür*, <https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur.html>, (Erişim Tarihi: 03.06.2025).

- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2025). *Turizm Destinasyonu nedir?* <https://destek.ktb.gov.tr/TR-135081/turizm-destinasyonu-nedir.html>, (Erişim Tarihi: 02.06.2025).
- Lu, J., ve Nepal, S. K. (2009). Sustainable tourism research: An analysis of papers published in the Journal of Sustainable Tourism. *Journal of sustainable Tourism*, 17(1), 5-16.
- Mensah, I. (2006). Environmental management practices among hotels in the Greater Accra Region. *International Journal of Hospitality Management*, 25(3), 414–431. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2005.02.003>
- MacGregor, S. (2006). *Beyond mothering Earth: Ecological citizenship and the politics of care*. UBC Press.
- Marcuse, H. (1964). *One-dimensional man: Studies in the ideology of advanced industrial society*. Beacon Press.
- Mason, R. (2002). Assessing values in conservation planning: methodological issues and choices. M. Torre (Ed.), *Assessing the Values Cultural Heritage* (ss. 5-30). Los Angeles: The Getty Conservation Institute.
- Meydan Uygur, S. ve Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerindeki etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.
- Meydan, A. ve Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 20, 402- 422.
- Mossberg, L. (2007). A Marketing Approach to the Tourist, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 7 (1), s. 59- 74.
- Mowforth, M., & Munt, I. (2009). *Tourism and sustainability: Development, globalisation and new tourism in the third world* (3rd ed.). Routledge.
- Murphy, P., Pritchard, M. P. ve Smith, B. (2000). The destination product and its impact on traveller perceptions. *Tourism Management*, 21(1), 43–52.

- Nohutçu, A. (2002). Development Of Tourism Policies In Turkey Throughout The Republican Period In Socio-Political, Economic And Administrative Perspective: From State-Sponsored Development To Various Forms Of Cooperation. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 1-25.
- Orams, M.B. (2001). Types of ecotourism. D.B. Weaver (Editör), *The encyclopedia of ecotourism* içinde (s. 23- 36). Oxon, UK: CABI Publishing.
- Ortner, S. B. (1974). Is female to male as nature is to culture? *Feminist Studies*, 1(2), 5–31.
- Ortner, S. B. (1974). Is female to male as nature is to culture? In M. Z. Rosaldo & L. Lamphere (Eds.), *Woman, culture, and society* (pp. 67–87). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Özdemir, Ü. (2011). Safranbolu'nun kültürel miras kaynakları ve korunması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16 (26), 129-142.
- Öztürk, M., & Eraydın, A. (2010). Environmental governance for sustainable tourism development: Collaborative networks and organisation building in the Antalya tourism region. *Tourism Management*, 31(1), 113–124.
- Öztürk, S. (2005). Kastamonu–Bartın Küre Dağları Millî Parkı'nın rekreasyonel kaynak değerlerinin irdelenmesi. *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 6 (2), 138-148.
- Parsons, T. (2013). *The social system*. Routledge.
- Pelit, E., Baytok, A., ve Soybalı, H. H. (2015). *Sürdürülebilir turizm mi? Turizmde sürdürülebilirlik mi? Kavramsal bir tartışma*.
- Pentelow, L., ve Scott, D. J. (2011). Aviation's inclusion in international climate policy regimes: Implications for the Caribbean tourism industry. *Journal of Air Transport Management*, 17(3), 199-205.
- Pike, S. (2012). *Destination marketing*. Routledge.
- Pinto, I., ve Castro, C. (2019). Online travel agencies: Factors influencing tourists' purchase decisions. *Tourism & Management Studies*, 15(2), 7-20.

- Rasoolimanesh, S. M., Ramakrishna, S., Hall, C. M., Esfandiar, K., ve Seyfi, S. (2023). A systematic scoping review of sustainable tourism indicators in relation to the sustainable development goals. *Journal of sustainable tourism*, 31(7), 1497-1517.
- Richards, G. (2001). The development of cultural tourism in Europe. G. Richards (Editör), *Cultural attractions and European tourism* içinde (s. 3-29). OxonNew York: CABI Publishing.
- Ritchie, J. B., ve Crouch, G. I. (2003). *The competitive destination: A sustainable tourism perspective*. Cabi.
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
- Scheyvens, R. (1999). Ecotourism and the empowerment of local communities. *Tourism Management*, 20(2), 245–249.
- Seaton, A. ve Bennett, M. (1997). *Marketing tourism products*. Oxford: Alden Press.
- Sezgin, M. ve Karaman, A. (2008). Turistik Destinasyon Çerçevesinde Sürdürülebilir Turizm Yönetimi ve Pazarlaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, s. 429-438.
- Sharpley, R. (2006). Ecotourism: A consumption perspective. *Journal of Ecotourism*, 5(1-2), 7-22.
- Shaw, G., ve Williams, A. M. (1998). Entrepreneurship, small business culture and tourism development. *The economic geography of the tourism industry*, 235-55.
- Shuraiki, T. (2002). Tourism policy. *Polityka Gospodarcza*, 5(6), 274-283.
- Sirakaya, E., Jamal, T. B., ve Choi, H. S. (2001). Developing indicators for destination sustainability. In *The encyclopedia of ecotourism* (pp. 411-432). Wallingford UK: CABI Publishing.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable Tourism Management*. Cabi.

- Şanlıöz Özgen, H. K., Dilek, S. E., Türksoy, S. S., ve Kaygalak Çelebi, S. (2016). Turizm ve çevre: Kavramsal çerçeve. *İçinde Sürdürülebilir Turizm Yönetimi*, ed. Nilüfer Koçak, 1-22.
- Şentürk, B. (2019). *Edremit İlçesi Yerel Halkının Turizm Gelişimine Yönelik Algısı*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- TDK, (2025). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, <https://sozluk.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 03.06.2025).
- Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). *Heritage tourism*. Harlow, UK: Pearson Education.
- Tisdell, C. A. (2005). *Economics of environmental conservation* (Vol. 1). USA: Edward Elgar Publishing.
- Tosun, C. (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. *Tourism Management*, 21(6), 613–633.
- Tosun, C. (2001). Challenges of Sustainable Tourism Development in The Developing World: The Case of Turkey. *Tourism Management*, 22(3), 289-303.
- Tudorache, D. M., Simon, T., Frenț, C., ve Musteață-Pavel, M. (2017). Difficulties and challenges in applying the european tourism indicators system (ETIS) for sustainable tourist destinations: the case of braşov county in the Romanian carpathians. *Sustainability*, 9(10), 1879.
- Türk, A., & Kara, H. (2018). Konaklama işletmelerinde çevre bilinci ve sürdürülebilirlik uygulamaları. *Turizm Akademik Dergisi*, 15(3), 850-853.
- UNEP ve UNWTO. (2005). *Making Tourism More Sustainable - A Guide for Policy Makers*. Paris: UNEP.
- UNESCO, (1972). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme*, <https://www.unesco.org.tr/Pages/161/177>, (Erişim Tarihi: 03.06.2025).

- UNESCO. (2003). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*, <https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/>, (Erişim Tarihi: 03.06.2025).
- Usta, Ö. (2001). *Genel Turizm*, İzmir, Detay Yayınevi.
- Usta, Ö. (2016). *Turizm genel ve yapısal yaklaşım* (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uygur, M. S. (2007). *Turizm Pazarlaması*, Ankara. Nobel yayıncılık.
- Vannini, P., ve Vannini, A. (2020). Re-animating Gros Morne's storyless space: From natural heritage to ecological heritage. *Area*, 52(1), 213-222.
- Weaver, D.B. (2001). Ecotourism in the context of other tourism types. D.B. Weaver (Editör), *The encyclopedia of ecotourism* içinde (s. 73- 83). Oxon, UK: CABI Publishing. Weber, E.A. (2018)
- Weber, M. (1978). *Economy and society: An outline of interpretive sociology* (Vol. 2). University of California press.
- West, P., Igoe, J., & Brockington, D. (2006). Parks and peoples: The social impact of protected areas. *Annual Review of Anthropology*, 35, 251–277.
- Williams, P.W., Singh, T.V. ve Schlüter, R. (2001). Mountain ecotourism: creating a sustainable future. D.B. Weaver (Editör), *The encyclopedia of ecotourism* içinde (s. 205-218). Oxon, UK: CABI Publishing.
- Yamada, N. (2011). Why tour guiding is important for ecotourism: Enhancing guiding quality with the ecotourism promotion policy in Japan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 16 (2), 139-152.
- Yaman, G., (2019). *Doğal ve Kültürel Mirasın Korunmasında Bir Araç Olarak Kültürel Rotaların İzmir İli Selçuk İlçesi Örneğinde İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Bornova, İzmir.
- Yaralı, C., ve Baloğlu, Ö. Ö. (2023). Dijital süreçlerin doğal ve kültürel miras turizminin gelişimine etkisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(İhtisaslaşma), 245-264.

- Yenipınar, U. ve Eser, S. (2015). Sürdürülebilir destinasyon yönetiminde turist rehberlerinin rolü. 16. *Ulusal Turizm Kongresi*, Çanakkale, 818-832.
- Yılmaz, Y., Ünal, A., & Çakır, M. (2015). Sürdürülebilir turizm ve konaklama işletmelerinde çevre yönetimi uygulamaları. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3), 10–24.
- Yılmaz, A. Y., Ünal, A. ve Çakır, G. (2015). Sürdürülebilir Turizm Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme: Türkiye Bağlamı, *Mesleki Bilimler Dergisi*, 4 (2), 55-83.
- Yılmaz, Y ve Çizel, B. (2000). Türk Turizminde Günü Kurtarmak Değil, Marka Yaratmak, 1. *Ulusal Türkiye Sempozyumu*, (2-3 Kasım 2000), Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü Yayınları İzmir, 455-464.
- Yuksel, A. (2024a). Turizmin Gerçekliğini Açığa Çıkarmak: Tanrısal bir Armağan, Hayali bir Uçuş, Neoliberal Manipülasyon yoksa Karabasan mı?-1. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 21(2), 469-491.
- Yüksel, A. (2014). Su ve sürdürülebilirlik. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(2).
- Yüksel, A. (2024b). Turizmin Gerçekliğini Açığa Çıkarmak: Tanrısal bir Armağan, Hayali bir Uçuş, Neoliberal Manipülasyon yoksa Karabasan mı?-2. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 21(3), 747-778.
- Zelezny, L. C., Chua, P.-P., & Aldrich, C. (2000). Elaborating on gender differences in environmentalism. *Environment and Behavior*, 31(4), 451–472. <https://doi.org/10.1177/00139169921972108>
- Žižek, S. (2008). *Violence: Six sideways reflections*. Picador.
- Zorlu, K. (2019). *Sürdürülebilir Turizm Gelişimi ve Planlanmasında Toplum Katılımı ve Güçlendirme: Güzelyurt İlçesi Aksaray Örneği*, Doktora Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

EKLER

Anket Çalışması

Konaklama Tesisleri Çalışanlarının Doğal ve Kültürel Değerlere Yönelik Farkındalıklarının Tespitine Yönelik Anket Çalışması

Bu anket; Antalya ilinde mevcut olan konaklama tesislerinde, çalışanların doğal ve kültürel değerlere yönelik farkındalıklarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Veriler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır.

1. Cinsiyetiniz nedir?

- Kadın
- Erkek
- Belirtmek istemiyorum

2. Yaş aralığınız nedir?

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56 ve üzeri

3. Eğitim düzeyiniz nedir?

- İlköğretim
- Lise

- Ön lisans
 - Lisans
 - Yüksek lisans ve üzeri
4. Çalıştığınız otelin bulunduğu bölge neresidir?
- Antalya Merkez
 - Kundu
 - Belek
 - Manavgat
 - Alanya
 - Kemer
5. Konaklama tesisinde hangi bölümde çalışıyorsunuz?
- Yönetim
 - Yiyecek, İçecek Hizmetleri ve Mutfak
 - İnsan Kaynakları, Muhasebe, Finans
 - Teknik Servis
 - Peyzaj
 - Ön Büro ve Misafir İlişkileri
 - Kat Hizmetleri
 - Eğlence Hizmetleri ve Çocuk Kulübü
 - SPA
 - Satış ve Pazarlama

6. Antalya ilinde mevcut olan hangi antik kentleri tanıyorsunuz?

- Aspendos
- Side
- Patara
- Olympos
- Termessos
- Phaselis
- Perge
- Hiçbiri

7. Antalya ilinde yer alan hangi milli parkları tanıyorsunuz?

- Antalya Beydağları Sahil Milli Parkı
- Antalya Güllük Dağı (Termessos) Milli Parkı
- Antalya Köprülü Kanyon Milli Parkı
- Antalya Altınbeşik Mağarası Milli Parkı
- Hiçbiri

8. Antalya'da yapılan alternatif turizm faaliyetlerinden hangilerini biliyorsunuz?

- Yamaç Paraşütü
- Rafting
- Dalış turizmi
- Kuş gözlemciliği
- Kaya tırmanışı

- Gastronomi turizmi
- Agroturizm (Tarım turizmi)
- Hiçbiri

9. Likya Yolu'nu duydunuz mu?

- Evet, biliyorum
- Adını duydum ama detaylı bilmiyorum
- Hayır, hiç duymadım

10. Antalya'da rafting yapılan alanlardan hangilerini tanıyorsunuz?

- Köprülü Kanyon
- Dim Çayı
- Alara Çayı
- Hiçbiri

11. Antalya'da dalış yapılabilecek noktaları biliyor musunuz?

- Kaş
- Kemer
- Side
- Antalya
- Alanya
- Hiçbiri

12. Antalya'da kuş gözlemciliği yapılan alanları biliyor musunuz?

- Boğaçay

- Kırkgöz Su Kaynakları
- Milli Parklar
- Boğazkent Kuş Cenneti
- Manavgat Nehri
- Oymapınar Barajı
- Demre Kuş Cenneti
- Hiçbiri

13. Endemik bitki tanımını biliyor musunuz?

- Evet
- Hayır

14. Antalya’da nesli tehlike altında olan canlılar var mı?

- Evet
- Hayır
- Bilmiyorum

15. Aşağıdaki türlerden hangisinin ismini daha önce duydunuz?

- Karakulak
- Kum zambağı
- Caretta caretta
- Deniz kaplumbağası
- Akdeniz foku
- Alageyik

- Kemer orkidesi
- Olimpos safranı
- Kızılgerdan
- Kırlangıç
- Kara tavuk
- Hiçbiri

16. Aşağıdaki hangi ağaç türlerini gördüğünüzde tanıyabilirsiniz?

- Sedir ağacı
- Fıstık çamı
- Kızılçam
- Keçi boynuzu
- Defne
- Söğüt
- Çınar
- İncir
- Zeytin
- Portakal
- Limon
- Nar
- Menengiç

17. 'Karbon ayak izi' ne demektir? Biliyor musunuz?

- Evet, tamamen bilgi sahibiyim
- Evet, kısmen bilgi sahibiyim
- Hayır, çok fazla bilgiye sahip değilim
- Hiç bilgim yok

18. Çalıştığınız tesisteki çevre dostu uygulamalar hakkında bilgi sahibi misiniz?

- Evet, tamamen bilgi sahibiyim
- Evet, kısmen bilgi sahibiyim
- Hayır, çok fazla bilgiye sahip değilim
- Hiç bilgim yok

19. Enerji tasarrufu sağlamak için tesisinizde hangi yöntemler kullanılıyor?

- LED ışık kullanımı
- Enerji verimli cihazlar
- Otomatik ışık kapanma sistemleri
- Yenilenebilir enerji kaynakları kullanımı (örneğin güneş enerjisi)
- Bilgim yok

20. Çalıştığınız tesiste su tasarrufu sağlamak için herhangi bir uygulama var mı?

- Evet, su tasarrufu sağlamak için önlemler alınıyor
- Evet, bazı uygulamalar var
- Hayır, herhangi bir uygulama yok
- Bilmiyorum

21. Atık yönetimi ve geri dönüşüm konusunda tesiste hangi uygulamalar yapılmaktadır?

- Atıklar ayrıştırılarak geri dönüştürülüyor
- Organik atıklar kompostlanıyor
- Elektronik atıklar ayrı toplanıyor
- Geri dönüşüm uygulaması yok
- Bilgim yok

22. Antalya'nın doğal ve kültürel mirası hakkında eğitim aldınız mı?

- Evet, düzenli olarak eğitim alıyoruz
- Evet, bir kez eğitim aldım
- Hayır, hiç eğitim almadım
- Bilmiyorum

23. Çalıştığınız tesiste yerel mutfak kültürü hakkında sunumlar veya etkinlikler yapılmakta mı?

- Evet, sık sık yerel yemekler hakkında etkinlikler düzenleniyor
- Evet, ancak etkinlikler sınırlı
- Hayır, böyle etkinlikler düzenlenmiyor
- Bilmiyorum

24. Yerel halk ile kültürel etkileşimi desteklemek amacıyla herhangi bir program uygulanıyor mu?

- Evet, yerel halkla etkileşimi artıran etkinlikler düzenleniyor
- Evet, ancak program sınırlı
- Hayır, böyle bir program yok
- Bilmiyorum

25. Antalya'daki tarihi müzeler ve antik kentler hakkında hangi kaynaklardan bilgi edinmektesiniz?

- Çalıştığım tesisin sağladığı eğitimler
- Kendi araştırmalarım (kitap, internet vb.)
- Rehberler veya turistik materyaller
- Çalıştığım tesisteki diğer çalışanlardan
- Hiçbir kaynaktan bilgi edinmiyorum

26. Antalya'daki hangi müzeleri veya antik kentleri ziyaret ettiniz?

- Antalya Arkeoloji Müzesi
- Antalya Etnoğrafya Müzesi
- Perge Antik Kenti
- Termessos Antik Kenti
- Aspendos Antik Kenti
- Phaselis Antik Kenti
- Side Antik Kenti ve Müzesi
- Hiçbirini

27. Çalıştığınız tesiste müzeler ve antik kentler hakkında konukları bilgilendiren dijital içerikler (video, aplikasyon vb.) kullanılıyor mu?

- Evet, düzenli olarak dijital içerikler kullanılıyor
- Evet, ancak dijital içerikler sınırlı
- Hayır, dijital içerikler kullanılmıyor
- Bilmiyorum

28. Çalıştığınız tesiste konuklara müzeler, antik kentler ya da diğer kültürel miras öğeleri hakkında önerilerde bulunuyor musunuz?

- Evet, sürekli olarak önerilerde bulunuyorum
- Evet, ancak öneriler sınırlı
- Hayır, hiç öneride bulunmuyorum
- Bilmiyorum

29. Antalya'nın kültürel ve doğal alanları hakkında konuklardan gelen en yaygın sorular nelerdir?

- Tarihi ve arkeolojik bilgiler hakkında sorular
- Ziyaret saatleri, fiyatlar ve ulaşım hakkında sorular
- Müzelerin veya antik kentlerin korunması ve restorasyonu hakkında sorular
- Yerel halkın kültürel yaşamı hakkında sorular
- Yerel mutfak kültürü ile ilgili sorular
- Ekolojik turizm faaliyetleri ile ilgili sorular

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Hüseyin Çağlar İNCE
EĞİTİM DURUMU	
Lise	Metin Nuran Çakallıklı Anadolu Lisesi / Antalya
Lisans	Ege Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Biyomühendislik Bölümü (2000-20006); belirtilmesi gereklidir.
Yüksek Lisans	
Tez Konusu	
Doktora	
Tez Konusu	
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
2016-...	Doğadabuan Danışmanlık, Sahibi (Antalya)
2010-2016	Nilfisk Profesyonel Temizlik Ekipmanları Bölge Müdürü (Antalya)
2006 -2007	Doğa Derneği, Proje Sorumlusu (Osmaniye)
YAYINLAR	
İnce, H. Ç. (2024). <i>Doğadabuan: Doğa gözlemine başlama rehberi</i> (3. baskı). İstanbul: A7 Kitap.	
İnce, H. Ç., & Özer, K. (2023). <i>Yörüklerden kayıp masallar</i> . İstanbul: A7 Kitap.	